

Pj 73-80 (with inclusive
missing)

ॐ

संगीतराजः

श्रीराजाधिराजेन्द्र-श्रीकुम्भकर्ण-विरचिनः

तृतीयो बाधरत्नकोशः

प्रथमस्तोल्लासः

तत्र एकतन्त्रीलक्षणं नाम प्रथमं परीक्षणम्

यस्मिन् तत्त्वनिर्णयं तत्र 'सुवित्तो बोधरत्न तल्लक्षणम्'
'यस्मान्त्वयम् हुदकम्सुवित्ते ध्यायन्ति योगोत्तरः' ।
'येनानन्दपुधाबनद्धमङ्गलं वेदादिनिर्णयते
भूयान्निव्ययनवरं परमहस्तदुपयते श्रेयसे ॥१॥

पुरा पुरारिणा येन 'विपुरात्त्वयनेः श्रुतेः ।
वित्तं ततमत्रादी निर्मितं तन्मन्त्राग्दम् ॥२॥

पुरा 'दशाध्वरत्नसंज्ञेयिना शम्भुना किल ।
शम्भुर्न निर्मितं बाधं परनिर्मुक्तिहेतुं ॥३॥

अधोपपादि मन्त्राद्यैः स्वयं कौमुद्वहेत् ।
तद्योपपादितं 'पूर्वरपि लोकरहितेषुभिः ॥४॥

ययानिद्विष्टपीतस्य 'निगन्त्वादिवं पुनः १'^{१०}
विकृतं भद्रतापार्थप्रसूकैः स्वस्वसारथतः ॥५॥

- ^१ A. सुविष्टो बोधरत्न D. E. सुवित्तो बोधरत्न
^२ A. यथानन्द D. यथानन्द ^३ A. योगोत्तरं
^४ A. वे...तरपानन्द ^५ A. विपुरात्त्वयने D. विपुरात्त्वयने
^६ A. दशाध्वरत्न ^७ of. S. R. VI 18, 19. ^८ A. तर्हि
^९ A. निवर्तित ^{१०} A piece of paper is pasted on the
relevant page of D after this and hence the subsequent
portion is illegible.

अनुचितं स्मृतं तस्य तत्तं च सुधिरं तथा ।
यत्नं वैबाचनदं च मौनं भूयान्तिरोहितम् ॥६॥

^१ततः सुधिराच्चापि जायते भीत्ये चनात् ।
सह तेरवन्देन कमतो रस्योऽपि च ॥७॥

पुराणि प्राणिषु बाधो वैश्वस्यो बहुसप्ततः ।
यन्तपोऽनु विवेकातो वादध्या ध्वन्यल्पयो ॥८॥

धोवाभेदा वैश्वस्योऽनुत्कृतादयः ।
^२ततः प्रभूति भूयानामपिभेके महोत्सवे ॥९॥

विजयेषु च सर्वेषु विवाहे पुत्रतन्मणि ।
प्रसूह-^३प्रतिघातार्थं प्रातिघातोऽपि कर्मणि ॥१०॥

श्लेसाह्वयार्थं भीकृणां संपामेषु यनायिनाम् ।
धोरतीव्रस्त्राये नाटके भङ्गनेषु च ॥११॥

सर्वेषु सर्वबाह्यानि स्वल्पानि स्वल्पयुक्ते ।
यासातां देवनाभायामुत्सवे युद्धमसिम् ॥१२॥

रङ्गमिमितामं तु विद्यान्तिजननय च ।
मायतां नृत्यतां चापि रङ्गमूर्त्तयेभ्यो ॥१३॥

वधित्पुत्रो वधविभूत्ये स्त्रेणतां तद्विद्यामपि ।
प्रच्छादनाय तत्रत्यम्यन्तयाः यद्वि च ॥१४॥

बाह्यान्तः प्रयत्नेन बाधविद्याविद्यातः ।
^४काव्येनो यथाशास्त्रमपिचतोलानामपि ॥१५॥

वीणाधिकं तत्र तत्तं (तत्र) तन्वीर्यनजलतः ।
बाह्यते सुधिरयोतो यथापि सुधिरं साम् ॥१६॥

मूर्त्तं यद्विभूत्येन बाधं तासादि तत् (रु) घनम् ।
यथाचन्द्रमानदं बाह्यते मृष(र)आदिकम् ॥१७॥

^५अनुचितमिदं प्रोक्तं अनुचितमपि युक्तम् ।
मुक्त्वा^६ मोतामूर्त्तं नृत्यमर्त्तं चापि इयानुमत् ॥१८॥

^१ E तथाचन्द्र

^२ cf. S. R. VI 4, 5.

^३ cf. S. R. VI 19-23 for 9-14 above.

^४ D. परिघातार्थं E. ०न्वितातार्थं ^५ D. युद्धमर्त्तम्

^६ cf. S. R. VI 16-18 for 18-20 above.

^७ E. omits अनुत्कृत ^८ E. चापि

^१विद्वान् मोतनानाम् तदाहं युक्तमुत्सवे ।
वीणावशाद्यो^२ बाधं बाह्यामपिभेदितम् ॥१९॥

मुरङ्गनालसमृत्तं^३ नृत्यानुमूर्त्तितम् ।
इयानु^४ तु तिस्र्यं भवेदवन्मयनामम् ॥२०॥

तत्र प्राधान्यमस्माभिर्वाधाः प्राग्गृह्यन्तम् ।
तदाध्यायात्तदाध्याय प्रथमं^५ तस्य चरन्ते ॥२१॥

^६एकदशमी च नवदशमिका चैव त्रितयिका ।
विपर्ययिका^७ [5] जातिनी च वीणा त्याग्यतकोक्तिका ॥२२॥

^८पिनाको किन्तरी च^९ परा निजानुमूर्त्तिका ।
शततन्त्राह्वया ज्येष्ठा ज्यो-^{१०}दुर्भारिका तथा ॥२३॥

^{११}कूर्त्वां घोषवतो साङ्गुं वरस्यो विद्यरीणि(?) च ।
अस्तावा(बु?) टंकरोसंज्ञा तथा ^{१२}राजमहत्तिका ॥२४॥

अर्धचन्द्रादिना^{१३} चैव क्षीतिता जनकोऽपि च ।
एतदावनभेदाद्य^{१४} द्विविधः^{१५} करत्तयाः ॥२५॥

^{१६}युतिस्वरोगापिनिम्ना तत्र योना द्दिमा स्ता ।
भूतिवीणा तत्रपञ्च[?]नास्मानिः ^{१७}पुरोहित ॥२६॥

^{१८}स्यते स्वरयोगाय तस्यरूपपुर-तत्र^{१९} ।
^{२०}अनुमत्पर्यवेदंयं स्वातन्त्र्यं कर्म्यभिन्ने ॥२७॥

याद्यथाह्युतिमध्याय मितं मानेन वा भवेत् ।
यदिमसु नित्यंरुतुः साधंस्तिर्यंगयोदरे^{२१} ॥२८॥

सिताभाह्वयानु^{२२} यदा बाधमप्यन्ति^{२३} भवेत् ।
चित्तिल्लेहंविशामिदं विष(न)स्ते कर्त्त^{२४} भवेत् ॥२९॥

^१ A. यदि ना

^३ E. omits वाधं

^३ D. omits अनुत्कृत

^४ A. omits तु D. E. तु नित्यं

^५ D. E. कथं *cf. S. R. VI 9, 10 and III 213-15 for 22-25 above.

^६ A. D. पिनाको ^७ A. पार ^८ E. ० दुर्भारिका यथा

^९ A. ० कालवा

^{१०} A. D. कर्मा

^{११} A. ० हलका

^{१२} A. ० कालवेन

^{१३} E. द्वितीया

^{१४} cf. S. R. VI 7.

^{१५} E. पुरोहिता । vide S. Raj. II 1. 1. 95-116.

^{१६} A. D. कथते

^{१७} E. adds विपरीतं

^{१८} cf. S. R. VI 6, 8,

^{१९} 28 for 27, 29 above.

^{२०} E. ० यदोदरे

^{२१} A. D. मितो

^{२२} E. कपो

मानेमानेन निर्वाचनत्र सर्वत्र कल्पयेत् ।
साहित्ये^१ सरलो बुधो प्रथिव्यभिमोक्षिताः ॥३०॥

तर्ष्वं कांश्यो वापि एतत्तन्वन्मोक्षि^२ च ।
सितितरिपरिधरलक्षणः पश्चिम (स) स्थितितरि^३प्रतिः ॥३१॥

^४स्वस्य देह्यस्य मानेन मुक्तिर्^५ बन्धनसारा ।
साप्राङ्गुलुपरिगाद्युत्पन्निबन्धने तथा^६ ॥३२॥

दृष्यः स्यादस्य विष्टस्युत्त सपराङ्गुलुसिताः ।
उत्तेषेन अष्टगुलेन प्रत्याकारेण भास्यता ॥३३॥

^७परिची दृष्यनुत्तेन विभित्तेतामिवत् स्थिताः ।
कनिष्ठाङ्गुलुपर्यधमितः मुक्तिरेता^८नुत्तेन वा ॥३४॥

तर्ष्वंगुलुसितमानेन मध्यदेशेन भास्यता ।
^९स्वर्षादिपरिष्कन्तेन विष्टप्राङ्गुलुमानतम् ॥३५॥

^{१०}साहित्ये शास्त्रं वाग्यद् दधानं कुरुषं परम् ।
अष्टाङ्गुलुभास्यते^{११} तद्विद्वित्तारे^{१२} अष्टाङ्गुलं युगम् ॥३६॥

अष्टगुलुपरिष्कपासर्वं च मध्ये कूर्मबहुमुनेः ।
स्थितेन शक्तिशास्त्रागतं च समन्वितम् ॥३७॥

तत्^{१३} मध्यस्वरभ्रंश त्रिकोणेन समन्वितम् ।
^{१४}स्थोष्यात् (इ) रभ्रभ्रमानेन धातुम्^{१५} रक्षितेन च ॥३८॥

तर्ष्वं^{१६} रभ्रभ्रनिष्ठेन शङ्कुना कोशितं दृष्टम् ।
दधानं^{१७} पत्रिकां श्लथाम् मिथोऽह्मयीं क्षाम् ॥३९॥

अष्टगुलुपरिसीर्षाभास्यो चतुष्टयुगलम् ।
अधस्ताद् दृष्टयुगलं स्थानं वर्तुलं सतम् ॥४०॥

दृष्टरभ्रभ्रमितं^{१८} स्थोष्ये देव्यं चाष्टाङ्गुलं तथा ।
^{१९}आद्यापारित्यतं शङ्कुं दृष्टवर्षे निश्चयेत् ॥४१॥

- ^१ A. स्वरलो बुधा ^२ D. E. ० जोषवा ^३ D. E. स्वल्प०
^४ E. मुक्तिं ^५ cf. S. R. VI 29, 30 for 30-32 above.
^६ cf. S. R. VI 31. ^७ A. स्वरत्वर्षिः
^८ cf. S. R. VI 32-109 for 36-133 above.
^९ D. ० कुरुणागतं ^{१०} E. अष्टगुलं ^{११} E. omits अनुत्वार
^{१२} A. स्वीष्यात् ^{१३} D. E. धातुमी ^{१४} D. E. omit अनुत्वार
^{१५} A. E. प्रविक्तं ^{१६} A. स्वीष्ये ^{१७} D. E. कस्याचर०

यथा सितस्यति योषाम् बन्धने कङ्कुभो बुधम् ।
एवंविधस्य दृष्टस्योष्यादिशो^१ स्वपरत्तेन ॥४२॥

अष्टगुलैः तपदवाभिः कुपार्त् रभ्रभ्रं क्षाम् ।
तस्यसदृशं तर्ष्वं कर्त्तव्यं द्विगुणितम् युगम् ॥४३॥

तन्त्री (तन्त्री) प्रथिव्यं यत्नेन तन्त्री^२ प्रज्ञातन्त्रं युगः ।
सिद्ध्या रभ्रभ्रस्य च तामाकण्डं द्विगुणं बुधम् ॥
युनिरिचं प्रकुर्वीत यावत्तन्त्री बुधे^३ ॥४४॥

वद्व्यष्टगुलुपरिगाहं वर्तुलं च पथेति यत्नम् ।
^४क्षेपेन बन्धनेनेन द्व्यष्टाङ्गुलुस्थितुम् ॥४५॥

^५विष्टोऽष्टगुलमानेन युद्धं विनययुगितम्^६ ।
^७वृत्तस्थानयता तस्य माभि (शु) द्विष्टस्यमित्तं^८ ॥४६॥

अष्टगुलुसितम्, यामा (नाम्ना) [५]धोमुक्तिभित्तया[५]मया^९ ।
रभ्रभ्रदृष्टपृष्ठस्य^{१०} नृष्टया सव्यरभ्रया ॥४७॥

युक्तं नाम्ना दृष्टव्यस्त^{११} परिष्कितकपर्त्तम् ।
अष्टरभ्रयुगलं नाभिरभ्रसंज्ञकन्युष्टकम् ॥४८॥

युगलं स्यादस्य रभ्रभ्रे तु तन्त्रीप्रज्ञानो निवेशे यो ।
सर्वरिष्यत्^{१२} रभ्रभ्रे तन्त्री^{१३} निष्कायं यत्नतः ॥४९॥

देष्टव्येत्^{१४} कोशके तस्मिन् तं कोशं^{१५} आचयेन्मुक्तः ।
तवद् यावत्^{१६} दुदो बन्धस्तुम्बस्यः (च) प्रजायते ॥५०॥

धोर्त्तुम्बस्य^{१७} नृष्टाभित्त्वं तत्र निष्कप्यते ।
दृष्टे तुम्बोष्येदेशे च दोरत्^{१८} श्लथमनुत्तम् ॥५१॥

अभित्तं यापयातेन द्विगुलेन नवं दृष्टम् ।
श्लथानं स्नायुमयीं तन्त्रीं बद्धप्रज्ञातो बुधं क्षाम् ॥५२॥

आधेद्युय नापयाशोर्निष्पन्नाकण्ठं पत्रिकोपरि ।
तामयेष्टय ततः शङ्कुो कान्कुने पत्रिका^{१९} दृष्टम् ॥५३॥

- ^१ E. ० स्वदिष्टे ^२ D. adds अनुत्वार ^३ A. भवे
^४ A. छरने ^५ E. विष्कतो ^६ D. E. नृतिः
^७ E. ० ताम् ^८ D. तथा E. तथा ^९ E. ० पृष्ठस्य
^{१०} D. E. omit रेणुः^{११} E. ० स्थितः^{१२} A. निष्काय
^{१३} D. E. निःकाय ^{१४} A. E. किल ^{१५} D. E. शङ्कुः
^{१६} E. सव्युः ^{१७} D. omits अनुत्वार

निवृत्तौ वा ततो बोधो स्यात् वेमुपदौ मुमुपु ।
तन्मीपिबिब्योरन्तराद्भुक्त-द्विप्रत्ययताम् ॥५५॥

यथासंमितावितारान् नावकीकृतये ।

यसं संबोधयत्येता यतो जीवा ततः स्मृता ॥५५॥

तमेव च कृत्वा^१ प्रवृत्तन्योपनिषयो^२ कलम् ।
संविद्यतेत्यतो^३ नातः कलमज्ञा क्वचित् ॥५६॥

मुमुपुता त्रिगुणा इत्येता दोरिका पञ्चवेमुपुता ।
द्वारसाद्भुक्तयोर्दोषा च कथिष्या नखवितार ॥५६॥

मज्जत्यान् स्वरजातकारणं^४ मुदलाभमुमुपु ।
दृश्ये तत्र निवृत्तौ वा सुम्बुक्तयोः प्रवृत्तये ॥५६॥

एवंलक्षणसम्बन्धे योना स्यादेकतन्त्रिका ।
प्रकृतिः सर्वभोगानामिव यस्मादिभामिमा^५ ॥५७॥

स्वरस्वरुपिनिर्मुक्तं भीमाग्रासः पूर्वप्रापते ।
एदिकामुष्मिककला^६ यत्नात् स्वसंतापिचम् ॥५७॥

ब्रह्महृत्वाविषयानि वृष्टा सृष्ट्या ज्योतिषते ।
धृतिस्मृतीतिहासानादेशे पृथग्यथे मातः^७ ॥५८॥

रक्षस्वरुपी भगवान् (जु) प्रा(उ) भूरन्वरा युनेर्गिरा^८ ।
तन्त्रिका धार्यतोक्ता कञ्जुः कृततापतिः ॥५८॥

पत्रिका कमला ब्रह्मा तुम्बं नातिः सरस्वते ।
योना चकोर्ज्योवातु-^९ दोरिका कोकतुष्टिकम् ॥५९॥

नागप्रासो नागराजस्तस्मादेवपि सर्वदा ।
संबन्धेययोर्देव^{१०} सर्वकाममकप्रज्ञा ॥५९॥

अथ वास्तविक्यास्तत्तयाः सम्पद्य प्रकाशयते ।
एतस्या दोरिकादेवो वागस्वरुपे निधीयते ॥६०॥

अधोवचनमयस्तुम्बुम्बु^{११} स्यात् तन्त्रिका यथा ।
^{१२} पाष्ण्यां दक्षिणपार्श्वस्य कञ्जुं धार्यतेतः ॥६०॥

^१ E. adds अनुवृत्त ।

^२ A. ० कलयेते

^३ D. E. ० मिमाम्

^४ A. E. स्वनां

^५ A. omits रेफ

^६ A. कलमप्रज्ञा

^७ A. D. स्तर

^८ A. एदिका

^९ E. मात

^{१०} E. सकाम

^{११} E. omits ० कनोः

^{१२} E. ० कारणं

^{१३} A. एकादिका

^{१४} E. मता

^{१५} A. E. पाष्ण्यां

कश्चिन्नं सम्बृहत्तस्य क्वनिकामुष्येयभागम् ।
हृत्वर्यं^१ ऽऽभिव्ययनाभिषया बह्वनुषयाः कुन्निताहृतेः ॥६१॥

धार्यतेरानो सध्यायास्तस्यां^२ संधीर्यस्य च ।
ऽऽर्थाः सारयेदोमय^३ सत्यम् (ह) नावस्य सिद्धये ॥६१॥

कश्चिन्नं धारयेत्^४ त्वत्कता सारयास्तन्त्रिका ।
अथ यः सम्बृहत्तस्य ग्यातः प्रोक्तो मयागतः ॥६१॥

त मलयः सारयात् (ता^५) सुधीर्यरूपकर्मणि ।
प्यत्तयो रक्षितो हृतः कलातो द्वारसाद्भुक्त ॥६१॥

तन्मयां स्वरानुबन्धेन सम्बन्धयन्मयातया ।
सारयेत्पञ्च^६ तन्मयत्रोपरिचाष्टाद् विधांवरिः ॥६२॥

नोर्ध्वं यशः^७ ज्योत्सालेयः^८ कश्चिन्नायाः क्विना युताः ।
सारयेत्सृष्टये ता तु कृत्वां पुर्यां कश्चित् ॥६२॥

जुं^९ शिल्पा^{१०} ऽऽज्ञा^{११} तन्निबिद्या^{१२} बोधोर्ध्वं^{१३} कश्चित् च ।
जल्पस्य वा परिवच्य सृष्ट्यां सृष्ट्यां तु तन्त्रिका ॥६३॥

याति तन्मयतरं या तु^{१४} सोसिपता सारया भवेत् ।
ब्रह्मयन्त्रेण^{१५} सृष्ट्यर्थं तन्त्री^{१६} यथासंमति ॥६३॥

सा तन्निबिद्या भविता सारया^{१७} कृष्णभूजना ।
स्वचिदुत्थित्वाकलाया स्वचिन्त् स्यात् तन्निबिद्या ॥६४॥

एवं कश्चिद्वयं या तु संसृष्ट्योर् बोधोर्ध्वं यता ।
कश्चिन्नायाः कल्पनेन स्वरयथानुयं कश्चित् ॥६४॥

^{१४} धातः पातस्य संज्ञेज् जल्पेण सारयात्संज्ञेज् ।

धमरः^{१५} तन्निबन्धित्तो नखकर्तारिच्येयो ॥६४॥

व्यापारा रक्षितः कलाता नख दक्षिणहृत्तन्त्री^{१६} ।
स्फुरितः कश्चि (सि) तेष्वेति द्वयं स्यात् वाग्महत्तन्त्रम् ॥६४॥

^१ A. संधीर्य

^२ E. तन्मय

^३ A. looks like त्वत्कता

^४ D. E. सारये या

^५ D. सारयेतच ० E. सारयेतच ०

^६ A. कश्चिन्नायाः

^७ D. E. तन्त्रिकायाः

^८ A. बोधय D. E. बोधनि

^९ D. E. जल्प

^{१०} D. E. सारिच्यता

^{११} E. सृष्ट्येव

^{१२} A. E. तन्त्री

^{१३} D. E. कुप ०

^{१४} E. धाताः पातस्य

^{१५} A. D. सन्निबन्धः चिद्वो

पोषो विन्दुरथ रथरथ मूर्धना सुकनकनः^१ ।

^१ निष्कोटितोर्वेकद्रथ स्थानितरथावैकरी ॥७९॥

प्रसः कुट्टरवैभ तज्जल्लस्य कतीरी ।

उभयोः कुर्योरेते व्यापारः^२ सुस्वयोरवसा ॥८०॥

^२ पाषोरेपि भवतीह नामान्येति तत्कतः ।

अथ कलमभेतेषामुच्यते^३ कृष्णभूमुखा ॥८१॥

तनिका^४ हन्ति यद्यत्र मध्यमाभासतर्जनी ।

वैरिणां घातयत्येव तद्व^५ प्रात इतीतिः ॥८२॥

॥ इति घातः ॥१॥

^३ अहन्ति तनिकां घातं तर्जनीं केवला यदा ।

वैरिणां दुर्गपातस्तदा पातमिहाहभोत् ॥८३॥

॥ इति घातः ॥२॥

अनायदा समाहन्ति तर्जनीं तनिकादिम् ।

तदा वैरिणकर्मण रक्षा सत्तेज इतिः ॥८४॥

॥ इति सत्तेजः ॥३॥

तनिका^६ -मनराहन्ति मध्यमा केवला यदा ।

प्रसोत्तेषाविद्योयस्तदोत्तेषा मिहाम्यथात् ॥८५॥

॥ इत्युत्तेजः ॥४॥

मध्यमा बहिराहन्ति केवला तनिका^७ (कां^८) यदा ।

तदा[५]वेनेत्र इत्युक्तो वैरिणकद्रवभूत ॥८६॥

॥ इत्यवेनेत्रः ॥५॥

आहुः सत्तेजावतेजावत्याहनुत्यापि केचन ॥८७॥

॥ इति वा^९ सत्तेजावतेषो ॥

बतसोऽहनुयो यत्र अन्वयतस्तनिकां यदा ।

कमात्तो (ष्ठी) अं तदा प्राहु^{१०} अमरं अमरयतिः ॥८८॥

॥ इति अमरः ॥६॥

मध्यमा[५]त्राधिके तन्त्रो (न्त्री) बहियेघातः कर्वात् ॥

तदा वैरिणकर्मणः सन्निवर्त यन्ति भूयतिः ॥८९॥

॥ इति सन्निवर्तः ॥७॥

^१ A. ० वनत्रतः

^२ D. व्यापारपलु

^३ D. E. कुम्भ

^४ A. D. अहन्ति

^५ A. E. omit वा

^६ A. निःकुटिलो

^७ D. E. पाष्ये

^८ A. तनिका

^९ A. तनिकां

^{१०} D. E. प्राहु (D. ० अमरं)

^१ A. सानिका

तर्जनीपातवैसंख्या तनिका नाम या यदा ।

बहिराहन्त्ये प्राहु तदा छिन्नमच्छिन्नयोः ॥९०॥

॥ इति छिन्नः ॥८॥

चतुर्भि^१ नक्षत्रैश्च दशैश्च बहिराहन्त्ये ।

कमाबाहन्त्ये तन्त्रो तथा स्थान्यवकतीरी ॥९१॥

॥ इति नक्षत्रैरी ॥९॥

॥ इति नवबहिराहन्त्यव्यापाराः ॥

तनिकापृष्ठसंज्ञितया सारणा यत्र कल्पते ।

तदा स्फुरित इत्युक्तो विष्कुरभतिसानिना ॥९२॥

॥ इति स्फुरितः ॥१॥

सूत्रो^२ प्रपथेने तन्त्र्याः^३ सतिः कर्त्रकहृते^४ ॥९३॥

॥ इति सतिः ॥२॥

॥ इति वा^५महत्तव्यापारचयम्^६ ॥

कनिष्ठाकर्त्रकाम्यां वा यत्र तन्त्री प्रहृष्यते ।

कन्तीरी बाह्यपृष्ठवार्धसना वा^७ धोषकस्तदा ॥९४॥

॥ इति धोषः ॥३॥

बहिरुत्ताननिकायापातसन्त्रोभयो ध्वनिः ।

धाम्ये वासतर्जनीया यदा विन्दुस्तदा भवेत् ॥९५॥

॥ इति विन्दुः ॥४॥

वसिष्ठानामया तन्त्री यदातः संश्रुत्ये ।

धाममध्यमाया बाह्ये रेको नाम भवेत्तदा ॥९६॥

॥ इति रेकः ॥३॥

उद्येपरिषान्त्र्यां कुरे प्रायति सतिषे ।

स्वरथ्याने दुलं तन्त्र्यां^८ कल्पिता यत्र संपति ॥

कर्त्रका, मूर्धनासंज्ञः^९ करोतौ कीर्तितो भूयः ॥९७॥

॥ इति मूर्धना ॥५॥

त कः सुकनकत्र (-) स्याद्यत्र तन्त्र्या (तन्त्र्या) प्रतप्यते ।

तर्जनीयुद्धयोः क्षिप्रमपथार्थेन कर्वात् ॥९८॥

॥ इति सुकनकः ॥५॥

^१ A. नक्षरैः

^२ A. D. omit विसर्ग

^३ D. E. ० हस्तस्य

^४ E. reads आतन्त्रिता for तन्त्र्यां कल्पिता

^५ A. E. omit विसर्ग

^६ A. D. add विसर्ग

^७ A. व्यापारा

^८ E. omits वा

^९ A. ० संज्ञो D. E. संज्ञा

यत्र प्रवेदिनी तन्वी^१ हृत्ति सारण्या विना ।
स^२ निष्कोटित इत्युक्तो वीणास्वयिविदिना ॥१५॥

॥ इति निःको (निष्को) टितः ॥१५॥

कनिष्ठाऽष्टम्यो^३ स्पृशतो यत्र तन्वी^४ हृत्तं नु ।
अर्धचन्द्र^५ तत्रा ग्रहः पूर्णचन्द्रनिभतनः ॥१००॥

॥ इत्यर्धचन्द्रः ॥१०॥

हृत्ति^६ बाणकरत्तयो^७ शिष्टमूर्धस्य कश्चिन्नम् ।
कर्त्तरी^८ रश्मिः पाश्चात्प्रातो स्वस्तिरो^९ भवेत् ॥१०१॥

॥ इति स्वस्तिः ॥१०॥

कर्त्तरी^{१०} कुप्ले हस्तो दक्षिणो, यत्र तन्निभम् ।
हृत्ति सारण्या यामः, ग्रहः सार्यपंचरत्तरी (म्) ॥१०२॥

॥ इत्यर्धचन्द्रो ॥११॥

तले संकुचिताऽष्टम्यो^{११} षट्पट्टम्यसिंहतो ।
कनिष्ठातन्वीपातवर्णस्योत्तम्याः प्रसारकः ॥१०३॥

॥ इति प्रसारः ॥१०॥

साठ्ठम्युत्तम्युत्तम्यो यत्र विधिवाङ्कुचिचरीहस्ताः ।
कनिष्ठाऽष्टम्युत्तम्युत्तम्याः^{१२} कुट्टर उच्यते ॥१०४॥

॥ इति कुट्टरः ॥११॥

तलेन दक्षिणो हृत्ति तन्निभं यत्र तः पुनः ।
यामः^{१३} स्पृशति^{१४} तन्वीया सारहस्तस्य भवेत् ॥१०५॥

॥ इति सारहस्तः ॥१२॥

चतस्रोऽष्टम्यो यत्र यन्ने करणोऽंशोः ।
ध्रुवित तन्वी^{१५} द्वलं बाहो^{१६} कर्त्तरी कोटिता तथा ॥१०६॥
॥ इति कर्त्तरी ॥१३॥

॥ इति त्रयोदशोऽभ्यहस्तव्यापारः ॥

✓ निः (नि) प्रसार तथा प्रोक्ता ये हस्ताः सप्तयामाः ।
तेषां वादनविन्यासो^{१७} बाह्यमित्युच्यते बुधेः ॥१०७॥

^१ A. E. omit अनुवार

^३ A. निःकोट D. E. निःकोटित

^३ A. स्पृशतो D. E. स्पृष्टतो

^५ A. E. omit अनुवार

^३ D. E. बाणकर

^८ A. पाणिच्यमती

^९ A. स्वस्तिना

^८ A. E. omit अनुवार

^९ A. E. omit सिस्तं

^{१०} A. E. याम D. यामा

^{११} A. स्पृशति

^{१२} A. E. omit अनुवार

^{१३} D. E. बाहो

^{१४} A. ० न्याये

तद्यथा क्रमतः (सम्) छन्दस्ततो धारा च^१ कौटुटी ।
ककुत्त^२ च तथा बलसुत्तनं च हुताभियम् ॥१०८॥

यान्तोत्तं वषट् चोपरिवाद्यमतः परम् ।

तथा^३ विहस्तं बालभियं बरामिथं च तत् ॥१०९॥

बहृथा यत्र^४ वन्ते क्षतितस्फुरितो करो ।
सारण्यानस्पृशो स स्यात्पद्यो पतिविन्युषः ॥११०॥

॥ इति षष्ठ्यन्तः ॥११॥

धारा साऽनुपर्वं यस्याम्योत्तपरिवर्त्तको

कर्त्तरी-रेवमती च तयोपल्लेखरककी ॥

मूर्धना-स्वस्तिरो वेति केऽष्टम्युचि^५ तद्विदः ॥१११॥

॥ इति धारा ॥१२॥

कौटुटी^६ सा तु विज्ञेया यत्र ते क्रमतः कटाः ।

मुक्कयमः स्फुरितको घोषः^७ स्यार्यचन्द्रो ॥११२॥

॥ इति कौटुटी ॥१३॥

ककुत्तं तदुत्तं वाद्यं यत्र^८ स्फुरितसंभ्रमः ।

मूर्धन् सग्नं (सम्) तंनं भूयः कर्त्तरी-त्रिकसंयुग्म् ॥११३॥

॥ इति ककुत्तम् ॥१४॥

^९ तत् वाद्यं बलसुत्तं स्याद् यन्ते क्रमतः कटाः ।

कर्त्तरी क्षतितचंचेन कुट्टरस्तात्स्युषः ॥११४॥

॥ इति बस्तु ॥१५॥

क्रमेण कर्त्तरी यत्र क्षति (सि) तः कुट्टरतथा ।

रेफर च भ्रमरो घोषस्तद्व्याद्यं हुतमुच्यते ॥११५॥

॥ इति हुतम् ॥१६॥

भूरितो^{१०} मूर्धनामूलं कर्त्तरीस्फुरितकुलम् ।

क्षतितचंचेन तद्व्याद्यं गनलोत्तममुदाहृतम् ॥११६॥

॥ इति यमतीसम् ॥१७॥

स्वस्तिरो^{११} मूर्धना पंचं कर्त्तरी रेवमकः ।

क्षतितचंचेन यत्र स्युस्तद्व्याद्यं वषट् च विदुः ॥११७॥

॥ इति वषट्कम् ॥१८॥

^१ A. कौटुटी D. E. केऽुटी

^३ E. पर०

^३ A. बलसुत्तं E. बलसुत्तं

^५ E. कर्त्तु

^६ A. omits सिस्तं

^७ A. D. कौटुटी

^८ D. E. स्फुरति

^९ A. तद्व्याद्यं

^{१०} A. adds विगणं

^{११} D. E. भूरिभिर्भू०

^{१२} A. E. स्वस्तिरो

चित्तेपरिवर्तन्यायुषेत् केचिदुचिरे ।

मूषन्नास्वसिताभ्यां च वषट्कारस्य विभक्तम् ॥११८॥

॥ इति वा वषट्कम् ॥८॥

रेफः कर्त्तारका^१ निष्कोटितश्च तद्व्यस्तकः ।

ऊष्वाधोगमिना(मो)यत्र तत् स्वयुपरिवाद्यकम् ॥११९॥

॥ इत्युपरिवाद्यम् ॥९॥

यस्मै तस्मात् हुताः शिव्यते बहूया कमान् ।

तत्रसिधत्सिमुक्तं वाद्यं विद्यासाधकैः ॥१२०॥

॥ इति पक्षिस्तम् ॥१०॥

॥ इति वराविषं बाहम् ॥

एतत् वाद्यं विद्या सेवं सक्तं निष्कतं तथा ।

तदेतत् सक्तं सेवं यत्र संग्रहयते ध्वजैः ॥१२१॥

तन्वीसंलग्नजीवाया^३ मेपगनितसन्निभः ।

अपरे^४रु^५वरचा^६रु^७न्यादुः सक्तं तद्योष्यते ॥१२२॥

^४सायते कश्चिन्ना यत्र तन्वीस्यसंज्ञितम् ।

तद्वाद्यं सक्तं सेवं योरिष्वा-नश्चिन्नाविष ॥१२३॥

॥ इति सक्तम् ॥

^४ निपादात्कलतो नादः^५ कश्चिन्ना यत्र सायते ।

स्युक्तं प्रवेशिनो तन्वी^६ कलां (ला) यत्रापयोष्यते ॥१२४॥

चिन्नुनिपत्यते वाद्यं तदुक्तं निष्कतं बुधैः ।

तन्वी-नश्चिन्ना-स्यागात्^७ सुधनो मारोत्र जायते ॥१२५॥

कश्चिन्नासारवायामन्^८ केचिदात्मध्वम^९-स्वरम् ।

अवोचन्ति संशोक्तं वाद्यं निष्कलसंज्ञकम्^{१०} ॥१२६॥

॥ इति निष्कलम् ॥

द्वयैकतन्वीवीनेयं मया मोक्षता यथायति ।

धृत्पारिक्वमतो गीतनिष्कर्त्तित्त्वं दुष्यताम् ॥१२७॥

सिंशान्यातवसाद्यत्र जायते धुतिवीरवि ।

विशालात् स्वरेसात्वं यथासंभिद् तत्कचः ॥१२८॥

^१ A. निष्कलितं E. निष्कोटितं

^२ D. E. ० वाद्यकम्

^३ D. E. ० जीवातो ^४ E. omits this verse and the next one.

^५ A. omits विसर्गं ^६ A. omits अनुस्वार ^७ A. स्यात्ता सीधे

^८ A. D. ० साहिपा मावः E. साहिपायाम ^९ A. D. add विसर्गं

^{१०} D. E. ० संज्ञितम्

एवंकृते स्वरराममुद्रनाद्यपि बुध्यते ।

अष्टादशाष्टकृते वाद्ये प्रथमे सप्तके मया ॥१२९॥

कथ्यते स्वररामायां वाद्यनां तद्विद् वृष्टम् ।

स्वररामाभिपि विज्ञेयं शिव्यारोद्रादिभ्यनां ॥१३०॥

^३अधराधरता पूर्वमेवेह^४ प्रतिवादिता ।

मयमे सप्तके चैव सुतीये सप्तकेऽपि च ॥१३१॥

द्विपुत्रं द्विपुत्रं सेवं पूर्वसाहायुस्तोरम् ।

एवमत्र स्वररामान्यत्रयुक्तिं (न्यक्षयानि) प्राशस्तयैः ॥

^५कालतेननूपरीशोच्येतेऽं प्राप्य युक्तितः ॥१३२॥

एतस्या अभिप्राद्यन्^६ जनको योषकस्तथा ।

वाद्यो सुयोवं विज्ञेयं^७ ततो रुद्रमयी^८ लभ्यतेऽपि ॥१३३॥

॥ इत्येकतन्वी-नशापम् ॥

येनैकतन्वी चिन्ते सर्वोक्तिपरिचयः ।

^९तेनैकतन्वी गदिता शोभुः पापान्मुक्तये ॥१३४॥

इति श्रीराजविराज-महोत्प्रेर-^{१०}श्रीकालतेनेन^{११} विरचिते संगीतरत्ने योषसाहाय्यं संगीतमीमांसायां बाद्यरत्नकोशे ततोऽप्युक्ते एकतन्वीस्यं प्रथमं परीशयं^{१२} समाप्तम् ॥

^१ D. E. वर्चना (स?)

^२ A. अधराधरता D. अधराधरता

^३ E. प्रतिपाद्यतो ^४ D. E. कुम्भकर्णं ^५ D. E. विज्ञेयं

^६ D. एषः E. सप्तकं ^७ A. D. तेषकं

^८ D. E. ० कुम्भकर्णमीशोच्येतेन

^९ D. E. omit कालतेनेन

^{१०} A. omits परीशयम्

नकुलादि नाम द्वितीयं परीक्षणम्

न कुलं कलितं यस्याकलयत् कलनादिना^१ ।
नमस्तस्मै कुलाचारतयात्कलिततत्पने ॥१॥

नकुलान्तरिक्षके^२ स्यातां द्विजान्तरिक्षके ऋन्तः ।
दक्ष्याद्यो तपोतपस्ता (स्य) मृष्टिद्वन्द्वमन्तरम् ॥२॥

तुम्बस्य ऋषयं काप्येकतन्त्रीवेदेतयोः ।
राजोपवेशाः कार्यं स्वररागकाशनम् ॥३॥

कार्यं कोचैन विबुधा केचिद्वच^३ मचसते ।
श्रीणि तुम्बानि तिस्रश्च तन्त्री मन्त्रादिषु विषु ॥४॥

स्यानेषु भूतिभाधिरय बन्धनीयाः प्रयत्नतः ।
शाङ्गेनं गन्धर्ववीणा च वधवीणा स्वरजङ्घका^४ ॥५॥

नादवेदो भूतिपरिचिति देवीविदो विदुः ।
वद्वीणा दक्षमानं तु कनादातां निरूप्यते ॥६॥

दक्षमानं न कुले मृष्टयः (ः) स्तुम्बयोदस ।
धितान्त्रिकायामृष्टिद्वमेकारस्य च मृष्टयः ॥७॥

शाङ्ग्यर्धविषु योषामु स्यात् तुम्बद्वितयं तथा ।
तन्त्रीत्रये दक्षमानं ताप्याः^५ स्तुदंतामृष्टयः ॥८॥

स्वरशाङ्ग्यां तुम्बेके^६ तु तन्त्रीणां धितयं तथा ।
दक्षमानमवासां तु ताप्याः^७ स्तुदंतामृष्टयः ॥९॥

दक्षमानं नादवेद्यां^८ स्यादा^९ दक्षमृष्टयः ।
तिस्रस्तान्मृष्टयके^{१०} दे तथा भूतिपरिभवेत् ॥१०॥

^१ D. E. विना

^२ D. E. ० तन्त्री स्वतां The reading of A. contains one extra syllable in the first foot, but it has been given preference on account of its metrical flow.

^३ E. चस्यते ^४ D. E. स्वरजङ्घका ^५ E. स्वरामृष्टयः

^६ A. D. omit विसर्गं ^७ D. स्यादा० E. स्यादस०

^८ A. संपदा

^९ A. ० मृष्टयः

^{१०} D. ० स्तुदंतामृष्टयके E. omits ० स्वन्धः

दक्षमृष्टिभिता दधे भितग्न्येकतुम्बिका ।

^१ भिदा स्यात् सप्ततन्त्रीभिनंभिमः^२ स्यात् विपन्त्रिका ॥११॥

न तत्र विलरः^३ कार्यं गानि (ति) फलोत्कर्षमणि ।
^४ कोषाङ्गुतोन्मन्मन्वीरविनं तद्विदो विदुः ॥१२॥

विमन्त्रानुतोवादनयो कोषासता विपन्त्रिका ।
इति श्यव्यस्यमनयोविने क्रेत्रताम्यः ॥१३॥

प्रयासात्परिचयेनासापिनी^५ लक्ष्यते स्फुटा ।
ताप्यहस्तो भवेद् दक्षो बंध्याः साविरोऽप्यथा ॥१४॥

तुमुतः सरलः इत्यथो श्यव्यवगभितोऽस्ति ।
स्वदंयंयान्तः (ः) इत्यथं मुचिरं दक्षयन्तरा ॥१५॥

^६ द्विजान्तरिक्षपरीणादो मध्ये^७ कर्मवदुगतम् ।
यद्वदयिनं रिष्ये देव्यं द्विषद्वयुलसंभ्रमात् ॥१६॥

विस्तारोऽङ्गुलमात्रं तु ककुभं दपतुम्बुलम् ।
^८ कोलासलकतुन्देन^९ रभ्रेष्यापो विभूतिम् ॥१७॥

दक्षवववप्रविष्टेन^{१०} व (तु) इत्यथेन संसेन च ।
चतुःशतानुदंय्यं च शङ्कुना च विरानितम् ॥१८॥

परिभारद्वितं सन्धितु दक्षयाथाप्रिद्वयन्ते ।
दक्षद्वयुजानि संस्यथ तुम्बमन्त्रादशाङ्गुलम् ॥१९॥

^{११} परीणादे वषवेदो चतुःशतानुसंभ्रमात् ।
तदयन्तरा भ्रेश्वाभिर्दन्तवन्तविनिमित्त ॥२०॥

^{१२} वृषादिरिचिता या स्यात् समा तालकलाकृतिः ।
नागपानेन बन्नीयानु तुम्बाद्वयं तु दोरुक् ॥२१॥

तत्र मेधात्रजां तन्त्रीं षट्शतमयोमयो^{१३} ।
कार्यसिद्ध्युक्तं^{१४} वाच नागयो विवेक्यताम् ॥२२॥

^१ cf. S. R. VI 110-12 for 11-13 above.

^२ A. D. omit विसर्गं ^३ A. विसयः ^४ D. यीणां E. यीणां०

^५ A. सते D. लक्षते * cf. S. R. VI 241-56 for 16-37 above.

^६ D. E. मय ^७ D. E. कानामलक ^८ D. E. दक्षेनापो०

^९ D. E. ० प्रवेदेन ^{१०} E. मुचिरस्येय ^{११} D. परिणादे

^{१२} E. द्वीमारि० ^{१३} A. D. ० मयं E. ० मये ^{१४} D. E. वासिन्नु

आह्वय ^१ककुनस्यायः कौत्सके सायु वेष्टयेत् ।
श्यामुष्टिमितं बन्धमस्याः केचित् यथाविधे ॥२३॥

रसतबन्धनयोः दण्डः सर्वयोगानु ^२वेष्टयेत् ।
अन्याभ्यो भेदकं प्राहुरस्यभेदतन्त्रं विधः ॥२४॥

ख (क) रं ^३नारिकेल्य पयिका वेयुदोरिका ।
श्रुमेत्यानि ^४निबन्धयो बुधैरस्य क्वाचन ॥२५॥

उपपत्तः (ः) स्थलं तुच्यमपोवन्नं निघात च ।
श्यामाद्गुच्छेन तस्याय मसमूलीरुप यत्नतः ॥२६॥

पुत्र्या तां मध्यमाद्गुच्छ्या वक्षस्यानामया[ऽ]पवा ।
विनुत्तलेन वा विनुत्तानुषद् वाद्येत् युषोः ॥२७॥

^५मन्त्रे धयेत् तथा तारे स्वरव्यतिसंघा भवेत् ।
तस्यो ^६दक्षिणहस्तस्य तर्ज्याद्यद्युक्तिप्रदात् ॥२८॥

ययः स्वरः[ः] स्तुः यद्वाद्या मध्यस्याः स्वरः[ः] पुनः ।
चत्वारो दामहस्तस्य तर्ज्याविच्युद्ययात् ॥२९॥

^७इति केचित् स्वरव्यवहितमन्या मन्त्रे युषाः ।
दद्भुः[ः] स्वामुसतया तन्त्र्या तर्ज्या ऋषभस्वरः ॥३०॥

गाथारं मध्यमा कृते ततो दक्षिणपाणिनः ।
मध्यमो मुसतया तन्त्र्या यद्बन्धस्तर्जनीयः ॥३१॥

पैततः स्वामध्यमाया निधावतु कनिष्ठया ।
श्यामहस्तस्या केचिदुच्यतप्रकारतः ॥३२॥

श्यामहस्तस्य तर्ज्याद्यद्युक्तौनिधः स्वरोदयम् ।
स्तुत्तरोहोहोहोहोहोः स्वरकश्चित् स्वरः ॥३३॥

गृहीत्वा[ऽ]लापिनीं^८ शीघ्रं स्वरैरेतेः प्रमुक्तिताः ।
शालावे द्विविधं रागकदम्बं ^९चित्रपातुक्रम ॥३४॥

नाड्युक्तौनिधयो जेयो ^{१०}रतालापनकर्मिण ।
उन्नतस्र मत्तद्वाद्यैः स्वरानां निधयो यतः ॥३५॥

- ^१ A. E. ककुनस्यायः ^२ D. E. वेष्टयेत्
^३ D. E. नारिकेल्य ^४ E. न बन्धते
^५ A. मन्त्रमन्ये ^६ D. E. omit अनुवार ^७ D. E. इह
^८ A. कदम्बं ^९ D. रतालापनं

वायेद् शीतं निव्यं^१ च ^२पतितालपान्त्रितम् ।
केचिन्न स्वरोत्थासि बन्धव्यवहितकम् ॥३६॥

कच्छुनाद्गुलीषात्प्रकारवर्णावगात्तुमाम् ।
^३लोकदृष्टया तच्च तन्मत्तं गाधियाय्ते ॥३७॥

^४ इत्यालापिनोत्सपम् ॥

L. ^५कश्चः पिनास्थां धनुषः स पश्चाद्गुलस्तमितः ।
सायंरुतो भवेद् दीप्यं स्यात् तस्याराद्गुलिद्वयम् ॥३८॥

^६मध्यविस्तालस्तसिन् शिखानं स्वादयस्तनोम् (री) ।
श्यामिःद्गुलिधानेन तस्याराद्गुलिस्तमितः^७ ॥३९॥

असिन्मूर्ध्वं ^८शिखा शोभता श्यावाद्गुलिद्वयकौ ।
कथंती ख (खे) श्को स्यातां दीप्यं चाद्गुलस्तमितो ॥४०॥

^९पादोद्गाद्गुलमथानो वा संतानो निकटे तयोः ।
तुम्बके चरमाम्नाद्गुल्यद्गुलमुपास्तयोः ॥४१॥

विस्तारे धनुषो मानं बन्नीयाच्छिखयोगेणम् ।
कोषोन्मो धावनाय स्याद्वाद्यसाम्येकोधियात् ॥४२॥

पादोनमद्गुलं मानमथामे ^{१०}त[च]शिखाद्वयम् ।
स्थिता (सत्वा) शिखाद्वयस्यते त्रि[तु]तोयांशोनमद्गुलम् ॥४३॥

मुष्टिरस्य भवेत् शोभ्य विस्तारे न्यद्गुलो भवेत् ।
अस्ववास्यधिकेशो[त्]तु यो मुषः कोषस्य कल्प (स्य) ते ॥४४॥

पद्म्यभाकम्पते तुम्बं भुवि ^{११}न्यतमोमूषुम् ।
^{१२}स्वन्स्वयोर्वा ^{१३}पिनाको या त[च]शिखा, तच्च संघितम् ॥४५॥

तुच्यमूर्ध्वं मुषं ^{१४}श्यामहस्तेनाकम्प तदपुणम् ।
^{१५}इहहस्तस्यधनुषो रालासंलियया ज्यया ॥४६॥

^१ A. यति ^२ A. लोकदृष्ट०

^३ cf. S. R. VI 402-17 for 38-57 above.

^४ A. ० विस्तार० ^५ E. ० सन्निताम् ^६ A. शिखा

^७ A. पादा० E पायी ^८ A. omits इ०

^९ A. adds नि० before न्य० E. ० मूषोमूषः ^{१०} E. पिनीकीवात्

^{११} E. ० हस्तपच

वारयेतिपुत्रव्यासायां^१ स्वरत्यन्तानि कल्पयेत् ।
एकतमोवदपरपरत्तात्पर्यायां^२ ध्रुवः ॥४७॥

पिताकोत्सवं प्रोक्तं पिताकोत्सवोक्तिना ॥४८॥

॥ इति पिताकोत्सवम् ॥

अप्योन्नेत मया सम्पत्तीना निःशङ्कतुक्तिना ।
एतान्नमजना तां स्मृत्वा^३ ऋषावाभवा^४ ऽप्या ॥४९॥

वदित्प्रसवद्वयमे काण्डेऽपरत्वे^५ ऽजसन्निभकल्पे ।
स्वीत्येनात्स्वपीतुत्वे प्राचा^६ ऽत्यस्ता (स्वा)^७ ऽऽनुग्रहप्रम् ॥५०॥

तन्मी, ^१तत्स्वपस्तास्य बन्नीयात्सम्भवं दृढम् ।
^२अथप्राप्त्यातिरिक्तोऽपि तन्मी दीव्ये^३ चतुष्कर ॥५१॥

उपरित्ये क्वचित् काण्डे प्राप्तेनेन केनचित् ।
प्रान्तात्प्रेष बन्नीयात् दाप तत् कुञ्चित्ताहृते ॥५२॥

भूतन्मन्त्राद्याचार्यानां जङ्ग्यायां वाग्यपार्ष्णतः ।
शामोऽधुनास्तान्नायं न्यव्याकल्प्य तु जङ्गया ॥५३॥

शामावितरत्या तस्य (स्य) पिनाश्चामिष वादान् ।
बन्ना वाग्यहस्तस्मदुत्थकेन च शारया ॥५४॥

आहंभङ्गतां वेदां शुक्लां कोणमूलां स्वरान् ।
शामेनादाय हस्तेन तत्कोणेनायवा भवेत् ॥५५॥

शारया यत्र शीघ्रात्तौ त्रिस्थानस्वरद्वेजुक्त ।
^१त्रिस्थानरागव्यक्त (स्य) च^२ कृष्णभूतेन कीर्तिता ॥५६॥

इति निःशङ्कमन्त्रेण शीघ्रा निःशङ्कतुक्तिना ।
निःशङ्कमन्त्रेण निःशङ्क निरचलीकृता ॥५७॥

॥ इति निःशङ्कश्री ॥

विनास्तिभित्तो दीव्ये^१ ऋषो^२ रावचहस्तके ।
एषाङ्गनुसर्परि (सि) गातो ध्याने (त्वे) ऋषुत्तरप्रमृष्ट ॥५८॥

- ^१ A. ० वृतांत E. ० र्वात्सा ^२ D. E. शारत्ता ^३ A. D. ० स्तत्
^४ S. R. ऋष्य० (VI. 412) ^५ A. दीव्यं
^६ E. omits this line and the next one. ^७ D. कुम्भ०
^८ E.षिच निःशङ्कं ^९ D. E. ऋषे

अपारद्वयान्तेवे^१ ऽज^२ राक्षस्यर्षं सुचिरं भवेत् ।
तद्व्यं तन्निष्कारभ्रं^३ पुंश्वत् चरिक्ल्पयेत् ॥५९॥

वशाङ्गुलायतां कर्णा चतुरङ्गुलमानयता ।
रजभ्रं प्रविद्यासिद्ध्यां मानिकेरस्य क्षरं ॥६०॥

तिरचोनीभयमूले रजभ्रविस्तलन्मूले ।
बन्नीयात् सुदुर्दीहस्य नावनिष्पत्तिहेतवे ॥६१॥

^१क्षरं^२स्योर्वे^३-रजभ्रं तु चतुरङ्गुलमिति ।
शुक्लं^४-अर्षावितिहेतुं बीजा संस्थाप्य वंशयोम् ॥६२॥

^१सिप्यंरजभ्रविनिर्णयतां^२ कर्णाये बन्धये^३ ऽनु दृढम् ।
किञ्चिन्ना गवलोवा स्याद् यथा वेणुसामुत्पत्ता ॥६३॥

अथवाग्यहृतां तन्मी तरेवाकथ्य शारयेत् ।
रजभ्रं प्रविश्य^१ तां तन्मी योजये^२ ऽनुग्रहदुग्म ॥६४॥

वायव्यो दृष्टा शारवं शङ्कुं शारये^३ ऽनुत्तः ।
वाग्यहस्ताङ्गुल्येन शङ्कुमूलं निरीदय च ॥६५॥

तन्निष्कार्यां निवेद्यान्याचक्षत्रं^१ श्वाङ्गुली-^२ दृढम् ।
श्रीषं वनिष्पत्तेन वायव्यां यथा पुरा ॥६६॥

पूर्वा वादानतत्वतो वायवेण्य^१ यथाविधि ।
पुंश्वं^२ स्वरतात्पर्याये ये स्वरः प्रवेशतः ॥६७॥

रावणोयमतनेन कास्तेनेन^१ वसितः ।
^२ते चत्वारः^३ स्वतन्त्रिःशङ्कुलीभिः ऋषाविह ॥६८॥

शेषा^१ रावणहस्ते^२ ऽज द्विगुणा रावणोविततः ।
रावणारिप्रसादात्परतरात्प्राप्त्यसंपदा ॥६९॥

^१ D. E. तु

^२ A. ० र्थ्यं

^३ D. E. कर्पर० ^४ A. adds अनुत्वार ^५ A. तीपंय D. तियंरंय०

^६ A. ० सिप्यं

^७ D. E. गवलोवा A. looks like गवलोष्वा

^८ A. adds अनुत्वार D. E. प्रवेश

^९ E. ० एतथा

^{१०} A. E. omit ऐक

^{११} D. वायवैत E. वायवै

^{१२} A. omits अनुत्वार E. पुंश्वंत्

^{१३} D. E. कुंभकर्मणं भ्रूयुजा (वसिताः being replaced by भ्रूयुजा)

^{१४} A. वेत

^{१५} A. ० षट्पृ०

^{१६} D. E. शेष

इत्यन्यथाऽप्येव^१ कनस्य या तिरिक् पट्टिका स्थिता ।
विष्णुस्वरूपं या सास्याः पट्टिका पार्वतो गता ॥१२॥

तस्यां^२ रश्मिणि कुर्वति विद्वान् द्वाविंशति^३स्तया ।
तत्र च स्वाद्योत्तरश्मिण्यस्तस्यमन्तं तया ॥१३॥

अर्धपश्चिमतश्चरश्मं^४ प्यादेकस्यामेव वा मुषः ।
कुर्वाद् द्वाविंशति^५-रश्मिणां च रश्मिण्यनुभवत् ॥१४॥

हेमादिघातुजो^६ नृणां वापि मन्त्रस्तयात्पार्वते ।
विचित्रान् सारजान् वापि कुर्वा^७ च्छुद्रद्वन्द्वं यदुत्सवा ॥१५॥

इयोः पट्टिकयोर्धुवाया स्वर्चिद्वेदे अपि पट्टिके ।
स्वास्तामीदानकोष्ठात्ने तत्र दक्षिणतः^८ स्थिता ॥१६॥

पट्टिकाद्वयमूलस्य^९ पट्टिका या बहिः पुनः ।
अस्या भागेऽङ्गुलमितं^{१०} षष्ठं कुर्वाद् विचक्षणः ॥१७॥

विस्तारे च तर्वा^{११}ऽङ्गामे पट्टिकासमितं सुयोः ।
तस्मिन् षष्ठे प्रकुर्वीत रश्मिद्विंशति क्मत् ॥१८॥

सप्त षट्श^{१२} पत्रिकाः^{१३} स्पृष्ट्य मन्त्रानुसारतः ।
रश्मिनां पद्यां^{१४} स्वात् तेषां प्रथम-^{१५}स्वतके ॥१९॥

रश्मिणां कल्पयेद् धीमान् सार्धद्विषममन्त्रम् ।
द्वितीये नियवं सार्धं नियवं तु तृतीये ॥२०॥

अथवा [ऽङ्गुलं^{१६} रामनिष्पत्सम्^{१७} मत्म् ।
सया इत्यथा धया नातिस्पृष्टसूत्रम्^{१८} युद्ध अपि ॥२१॥

पट्टसूत्रमयोस्तन्नीचिदातेषु^{१९} प्रस्तव्येत् ।
सार्तां प्रान्तान्तरं धीमान् वर्धनीया^{२०} च्छुद्रद्वन्द्वं क्मत् ॥२२॥

तत्र या जराः सप्तसन्ध्यास्ताराः स्मृतास्त ताः ।
मध्यस्थानता मय्या सन्ध्या^{२१}स्तासामप्यः स्थिताः ॥२३॥

^१ A. तन्मस्य

^३ A. E. omit अनुत्वार

^३ A. ० तिलपा D. E. ० त्रि तथा ^४ D. adds अनुत्वार

^४ D. E. add अनुत्वार

^५ A. E. ० मया तथा (In E. there is no clear distinction between m and r)

^६ A. D. omit विषयं

^७ E. भागे कुलमित ^८ A. पट्टका D. पट्टया ^९ A. संकते ।

^{१०} E. omits तरं ^{११} E. ० भूमी ^{१२} A. D. विघातेषु ^{१३} A. मन्त्र०

द्वाविंशतितया या तु स्वर्वा^१स्तया स्थिता ।
ता नादरश्मिपूर्वर्धं^२ स्वास्ता^३ऽङ्गुलनास्तिका ॥२४॥

साक्षाद्विषातं^४ पार्यामेकनमीचरोदितम् ।
साय धीयमीद्वारसंभवम् ॥२५॥

कश्चिद्रेतामुद्रां^५ यन्त्रं काष्ठकेनैकेन षष्ठीते ।
अष्टादशान्द्रुणं^६ दीप्यं स्वायमेति सार्धसप्तकम् ॥२६॥

मुन्वरं काष्ठमापाद्यमुत्तेषु^७ षतु^८द्रुणुम् ।
एतत् काष्ठं तथा तथ्यं यथा होतव्यं दीप्यतः ॥२७॥

तृतीयार्थाः^९ पारियस्य दृक्कोष्ठात्पार्वते च ।
याम्योरेवियवस्यस्य काष्ठस्यैवानकोष्ठात् ॥२८॥

द्विप्राङ्गुलमितोऽथस्ताद् यत्र^{१०} भागो^{११} न ना भवेत् ।
दशाङ्गुलानि संयस्य दक्षिणादप्य भ्रमत् ॥२९॥

यथा स्वात् पतिः पिष्टमानायाङ्गुलोत्प्रेतम्^{१२} ।
अष्टाङ्गुलां च सार्तां विष्णुम विष्णोत खनिं^{१३} तथा ॥३०॥

दशाङ्गुलमिते भागो यः परो दारधोऽत्र च ।
सनि हृत्सोरेरि दृढं चर्चया मुन्वेदमुम् ॥३१॥

अष्टाङ्गुलोत्तेषुपार्वं च विषादेवधोमुषम् ।
कल्पयेद्दुस्त्रया रीत्या रत्नवादादिबन्धनम् ॥३२॥

सार्धसप्तमिताम्भानाम^{१४} परं मानयित्वात् ।
अर्धं वा^{१५} कर्णरादेतन्मानं गो कल्पयेत् षष्ठीत् ॥३३॥

प्राथम्येन^{१६} दोषोपदेश्ये योश्चेत् सारकल्पया ।
प्रकृतित्वादिह्यास्तां^{१७} वीथानामेकान्तिका ॥३४॥

सप्तदशसंवीथानां मुख्यं मत्तकीकिलात् ।
अन्याः प्रत्यङ्गोत्तेषुसार्धसप्तमिषु यतः स्पृष्टम् ॥३५॥

यथावसयां भासते स्वराः सप्तानि तद्विद्वान् ।
पट्टिकैः कर्णरेतां विषयस्यः सन्धेयं ताः ॥३६॥

^१ A. योते

^३ A. परं स्वयं

^३ A. यंत्र

^४ A. D. भागी

^५ A. ० नर्पाङ्गुलोत्प्रेतम्

^६ E. खनी

^७ E. omits ० च

^८ cf. S. R. VI 113-43 for 34-71 above.

प्रातुर्विद्यमपि भेदाः पातयो विनिता इति ।
विस्तोर्गनाभवेत्सोद् विस्तारस्वहे पातुता ॥५७॥

अथ भेदप्रमाणं प्रहाराद्य स्वरात्नेकोद्गतानि ।
कृत्वा संविभ्रजः षडपि विभ्रान्ति^१ एवमेतु स्वरे ॥५८॥

अतो विस्तारान्ते नाम पातुर्विद्यपरे षण्णुः ।
एताकंकारत्वेभ्योर्दोषः^२ ॥५९॥
॥ इति विस्तारान्तो पातुः ॥१॥

अथ प्रकरणे श्रेयो मन्त्रतारो स्वरो क्रमात् ।
उत्तरापारसतो हि तयोनिष्पदाकाङ्क्षि ॥६०॥

उत्तरापारपातो - स्तस्तत्स्वर^३ निरूप्यते ।
नामनिर्वचनेनेतो विगदो यद्यपि स्थितो ॥६१॥

तथापि वास्तवोपायं ह्येतं स्वरं न दुष्यति ।
पातुर्विकारः स स्यादथ मन्त्रो द्विष्यन्ते ॥६२॥

॥ इति द्विषारः ॥१॥

स तु द्विष्यरो यथ द्विस्तारस्यान्ते हतिः ।

॥ इति द्विष्यरः ॥२॥

अथराद्युत्तरे . तारः पूर्वन्ते च मन्त्रः ॥६३॥
॥ इत्यपराद्युत्तरान्तः ॥३॥

तद्विपरित्ये विभेय उत्तरापारगतः ।

॥ इत्युत्तरापारगतः ॥४॥

द्विषहारात्पे भेदा एते संपातने मताः ॥६४॥

॥ इति संपातने भेदचतुष्टयमभ्युपेतम् ॥२॥

अथाष्टो द्विषहरोष्यान् दृग्हे समवायान्ता ।
द्विषरपारपारने^४ द्वौ मन्त्रो तारस्ततो भवेत् ॥६५॥

॥ इति द्विषरपारगतः ॥१॥

तारस्वरं द्विराहत्य सङ्गमः प्रहत्यते ।
यथ पातुर्विषरपारपारान्तो भवेदसौ ॥६६॥

॥ इति द्विषरपारगतः ॥२॥

^१ A. अन ^२ A. E. ० न्यं

^३ This verse is missing in A.

^४ E. नामनिर्वचनो ^५ D. E. ० न्यः

^३ D. E. ० मूर्तिद्वयम्

^४ A. स्वरस्यम्

^५ E. ० धन्तः

अथ प्रकरणे श्रेयो मन्त्रतारो स्वरो क्रमात् ।
उत्तरापारसतो हि तयोनिः (निम्) पावकाङ्क्षि ।
उत्तरादिद्विष्यरो मन्त्रात् (रु) द्विस्तारस्यते ॥६७॥
॥ इत्युत्तरादिद्विष्यरः ॥३॥

सङ्गतारो द्विष्यः स्यादपरादिद्विष्यरे ।
॥ इत्यपरादिद्विष्यरः ॥४॥

मध्यस्थाने सङ्गमः सङ्गतारो द्विः स्यात्तः स्वः ॥६८॥

अथ मन्त्रः सङ्गमः तारयोर्व्ययो भवेत् ।
मध्योत्तरद्विष्यरः स पातुर्विद्ये केचन ॥६९॥
॥ इति मध्योत्तरद्विष्यरः ॥५॥

मध्यस्थाने सङ्गतारस्ततो द्वौ मन्त्रो स्वरो ।

अथ तारस्वरो मन्त्रमध्यमगतो भवेत् ॥

यथ यतो स विभेयोऽप्युत्तरमध्यद्विष्यरः ॥७०॥

॥ इत्युत्तरमध्यद्विष्यरः ॥६॥

मन्त्रस्वरे त्रितपातत् (रु) पातुर्विद्येः ।

॥ इति त्रिष्यरः ॥७०॥

तारस्वरे त्रितपातत्पातुर्विष्यरो भवेत् ॥७१॥

॥ इति त्रिष्यरः ॥८॥

[॥ इत्यष्टौ समवायभेदाः ॥३॥]

समवायभेदाः^१ स्युर्विष्यदो राजसम्भवाः ॥७२॥

* राजसोविजज्ञतीपातुर्भेदविभिन्नान्ता ॥

पातुर्विद्ये निवध्यावः ॥ एताभ्युदेन कौतितः ॥७३॥

॥ इति विस्तारानुक्त्यापातुः ॥४॥ इति चतुर्विस्तारानुक्त्याः ॥१॥

† भूविभेयोर्न्येर्धन्तत्वेभ्योऽप्युत्तरमध्यद्विष्यरः ।

पातो^२ करणसंतत्य द्विष्यः कृत्स्नकृतीहिता ॥७४॥

तद्विष्यदोऽप्युत्तरः समवायानु ^३ संश्रद्धयते ।

स्योष्यदो मुदध्यान्ते यत्र ह्यारः स उच्यते ॥७५॥

॥ इति ह्यारः ॥१॥

^१ D. E. omit the first two lines of this verse.

^२ A. पातो E. पातो ^३ A. E. omit विनयं . cf. S. R. VI 147

^४ D. E. ० मेदा ^५ D. E. दुग्म ^६ D. E. दुग्म

† cf. S. R. VI 149-52 for 74-83 above.

^१ A. E. omit विनयं ^२ D. E. दुग्म ^३ D. E. ० दुग्म

षावरो सधः प्राप्ते गुरुकथयसंतकः^१ ।

॥ इत्युच्यते ॥२॥

गुर्वन्तेसंपुभिः सद्विप्रान्तुर्नोरतितो भवेत् ॥७९॥

॥ इति नीरहितः ॥३॥

घातो रिमितसंज्ञे तु^२ लघ्वं गुणतनं भवेत् ।

॥ इति रिमितः ॥४॥

अस्यानुबन्धो विज्ञेयो विस्तारस्यानुबन्धवान् ॥७७॥

॥ इति करणानुबन्धः ॥५॥

॥ इति पञ्चकरणयानुभेदाः ॥२॥

आबिद्[ः] इत्यात् भूर्विष्णुर्गृह्णोऽप्यवा भवेत् ।

अस्य भेदात्^३ यथासाधं विद्वणोऽपि सभासतः ॥७८॥

समुद्यम्यं भवेत् शेषो गलपुण्यातिवर्तरे ।

द्वान्यामप लघुम्यां स्वादयमित्युपरे ऋः ॥७९॥

॥ इति शेषः ॥६॥

लघुनो^४ श्लाम्यां लघुना लघुम्यां भेदेद्यम् ।

प्रिभिर्वा लघुभिः पूर्व लघुनाहविचरितः ॥८०॥

॥ इति लघुः ॥७॥

^५द्विर्नो यत्र घातो सः^५ लोडनिपात इतिवितः ।

घातुनिलसंपुभिः संविचरतिपातः प्रकीर्त्यते ॥८१॥

॥ इत्यतिपातः ॥८॥

लघो यत्र घातुर्वास्तते चैव लघुस्तथा ।

सोऽतिकीर्णो भवेत् घातुर्नवलप्रत्ययस्योऽपवा ॥८२॥

॥ इत्यतिकीर्णः ॥९॥

अस्यानुबन्धो विज्ञेयः करणयानुबन्धवान् ॥८३॥

॥ इत्यनुबन्धः ॥१०॥

॥ इति पञ्चाब्धिषाणुभेदाः ॥३॥

* निमाहपुत्रिः अहारेण घातुर्द्वयजनसंतकः ।

तद्वैवागमुना दूमस्तत्र विद्वुर्भवेत् यथा ॥८४॥

^१ A. ०के

^२ A. इउय

^३ A. E. भेदात्

^४ A. गलाम्यां

^५ A. omits विसर्गं

^६ E. लयं यो

^७ D. E. यातिपात

^८ A. प्रतीस्तते

* cf. S. R. VI 154-70 for 84-106 above.

^१ A. E. ०मुली० E. ०अप्याहारेण

किदावेकत्र तन्म्या^१ स्यात् प्रहारः^२ पुनस्तथात् ॥८५॥

॥ इति विदुः ॥१॥

तत्रिकाद्रित्यं गगतत्पलमेकस्वरं यदा ।

हृत्पते पुण्यं द्वान्यामहपुत्रात्म्यां कलं तथा ॥८६॥

॥ इति कलम् ॥२॥

तन्वी^३ सामकरादपुष्पोरिवात् दक्षिणेन चेत् ।

अहपुष्टेन निहृत्पतेरतलमाहृत्तन्वीमिषः ॥८७॥

॥ इति लसम् ॥३॥

^४निहृत्पते यदा तन्वीरेककालं कनिष्ठया ।

साहादपुष्टयुगेन स्याद् वातुः पुर्याभिस्तथा ॥८८॥

॥ इति 'पुष्पम् ॥४॥

कराहपुलीभिः^५ सर्वाभिः श्रमादेकस्वरो यदा ।

^६प्रहारः क्वित्ते रेफः—

॥ इति रेफः ॥५॥

^७तथापुष्टवर्जितं भवेत् ॥८९॥

सतं हृत्प[ः]अपरोहेषाघाते^८,

॥ इत्यनुबन्धितम् ॥६॥

—निष्कोदितं तुनः ।

यामाहपुष्टेन^९ 'गुधर्वायो'^{१०} घातोः ॥ इति निष्कोदितम् ॥७॥

^{११}धोमपुष्टयुच्यते ॥९०॥

घातोऽपिमुष्टयुत्पन्नानस्तन्म्या- ॥ इत्यमुष्टम् ॥८॥

[ः]षाणुमपुष्टकम् ।

^{१२}इति शिष्यासक्तं^{१३} तन्वीययमेकस्वरं पुण्यं ॥९१॥

कनिष्ठया दक्षिणया[ः]अपुष्टयामाप्यः सरन् ।

यादकस्य को यत्र दृते भूनायमेकस्वरः ॥९२॥

॥ इत्यवमुष्टम् ॥९॥

आविष्टयानुबन्धेन व्याख्यातोऽस्यानुबन्धकः ।

^{१४}तन्म्ये क्वमुक्त्वो[ः]यस्यनुबन्धः पुण्यं पुण्यं ॥९३॥

यो लघुमहृतो भेदो^{१५} भेदास्मिन्न^{१६} सुदृष्टे ।

यत्प्रापिप्रलक्षणायानुबन्धो न विद्यते ॥९४॥

^१ E. omits अनुस्वार ^४ A. omits विसर्गं ^५ A. E. omit अनुस्वार

^६ A. निहृत्पते D. निहृत्पते E. हृत्पते ^७ D. E. पुष्पः

^८ D. ०स्मिन्नः ^९ E. omits this foot ^{१०} C. D. रेफे

^{११} D. तया ^{१२} A. ०घाते ^{१३} E. घातुः

^{१४} A. ०स्यात् ^{१५} E. हृत् ^{१६} E. omits अनुस्वार

^{१७} E. omits तन्म्ये... क्वः ^{१८} A. E. भेदोः ^{१९} E. ०स्मिन्न

तथापि काल^१ भेदे विद्यते तत्र तद्वन्तम् ।
उक्तघातुभिधानां स्याद् यस्मिन् प्रकृता स च ॥१९५॥

तद्वातुनेर-नीतिव्यादनमप्योपनि भेदवान् ।

॥ इत्यनुबन्धः ॥१०॥

॥ इति वसव्यजलाः ॥१४॥

सुतुंगितादिभे प्रोक्ता धातवः प्रोक्तलक्षणाः ॥१९६॥

संबन्धाद्येभु संबन्धोपयोगं प्राम्नुवन्ति ते ।
भृतीनां वक्ष्यमानानामाश्रयणं यथायम् ॥१९७॥

यथातथां प्रपुणेभु वाद्यकानां विरलते ।
विस्तरधातो जातिः स्यादुदात्ता कल्पे ॥१९८॥

रिभित्[ऽ]विद्यधातो^१ स्यात्कलित्ता^२ व्यञ्जने स्थिता ।
गुणप्रधानभावेन प्रदृत्तिगतिसंबन्धो^३ ॥१९९॥

भृतिरित्युच्यते सा तु त्रिविधा स्वरभो यथा ।
वित्राद्याः तत्परः सुतिरंसिधा च तृतीमिधा^४ ॥२००॥

यत्र वाद्यं प्रदानं स्यात्[ऽ]गीतं च गुणलं व्रजेत् ।
तत्र विद्या भवेत् सुतिरिति विद्यतिरां गिरः ॥२०१॥

॥ इति चित्रा ॥११॥

समभावेन यतो^१ गीतवाद्ये यदा तदा ।
विस्तरपूर्तिविद्या सा तु भृतिर्नृत्तिवदाहुता ॥२०२॥

॥ इति भृतिः ॥२॥

दक्षिणा सुतिरन्वेद्या चित्रा लक्ष्यविषयमात् ।
॥ इति दक्षिणा ॥२॥

अभावेतासु वाद्यरहितं स्वयमेके हुतादिकान् ॥२०३॥

यत्किं अमा^१ न्हेकद्वित्तं तस्यं^२ स्वोपगतां तथा ।
सौमुह्यार्थं च ततो गीति^३ अभावेतासु भज्यते ॥२०४॥

मागधो[ऽ] संभाषितवाद्यं वृषुषं च तथा अमलत् ।
१^१ओपं चानुगतं^{१२} तत्वं वाद्यस्योत्तानि च अमलत् ॥२०५॥

- ^१ E. कारणे ^२ A. मया ^३ A. विपुला तो,
E. विद्यधातो ^४ D. स्वाल्लभुता, E. स्वाल्लभुता
" A. omits विषयं ^५ D. E. तृतीमका
" D. E. गीते " A. D. omit अनुस्वार ^६ E. लक्षणां
" E. omits अनुस्वार " A. अयं, D. E. अयं ^७ E. षण्ठां

विषयं च वातिकं तद्वदसिषयं मागधिव्याप ।
अनुगतं तस्यं पौत्रातोत्तस्यं^१ च पठं अमलत् ॥२०६॥
॥ इति वृत्तिव्यम् ॥

^१परकोकिलयोमायोमेतद् धात्वदिवाचनम् ।
एकतन्त्रावधिगोपु यथायोग्यविवक्ष्यत् ॥२०७॥

यद्यपि स्यादेकतन्त्रो योमानां बहुक्तिः परा ।
तद्यप्यप्येविविद्यत्वात्तमेवमपि^२ विष्यते ॥२०८॥

यदेकतन्त्रो^३ निदिष्टं तदुपेयकुलादिभु ।
"यदेव्यमेतदि[ऽ]वृत्तिवति वातिकः ये सुतिरसिधाः ॥२०९॥

^४वाद्यं गीतानुगं यत् स्यात्^५ अत्रकारं तद्विषयं ।
^६श्रीयत्तानुगतं तत्त्वमिति तत्तत्तस्यं यथा ॥२१०॥

भविभ्याद् यत्र वाद्यस्य गीतानुगमने सति ।
अभावाः समुदायानुस्वारित्वमप्यनुबन्धते ॥२११॥

निरुत्तरं पाणिपातोत्सदोष[ऽ]वीद्य इति बन्धये ॥२१२॥

॥ इत्येषोः ॥१॥

विस्तरित्तत्त्वये^१ गीते सति हुतलयागिताम् ।
स्याद् वाद्यनं^२ यथा गीतिरिचिन्माभाद्यतो गतिः ॥२१३॥

^३अविद्यत् गीतानुगमने सति वाद्यस्य लक्ष्ये ।
तद्गीतानुगमनयो भवेदनुगतं तद्विषयं ॥२१४॥

॥ इत्यनुगतम् ॥२॥

तद्वाद्यं तत्त्वमित्युक्तं^१ अद्वयनवीर्यु गीतम् ॥
विराममक्षरं गीति^२ बन्धुनं ज्ञायमेषादिकम् ॥
तस्यं तस्यं यतिं बंध^३ गीतेनेवमिवागतम् ॥२१५॥

॥ इति तत्त्वम् ॥२॥

॥ इति गीतानुगं वाद्यम् ॥

- ^१ A. ऽगीतास्यं ^२ cf. S. R. VI 176-78 for 107-09 above.
^३ E. ऽमप्य(प?)दिल्लते ^४ E. omits अनुस्वार ^५ E. बन्धुत्वं
" cf. S. R. VI 171-75 for 110-15 above. ^६ E. विः
^७ A. ऊंषं D. उपं E. नृषुं ^८ A. D. ऽमप्ये ^९ E. तथा
^{१०} D. E. निविद्य ^{११} A. पदानवीर्यु, D. शब्दानवीर्यु,
^{१२} A. omits अनुस्वार ^{१३} A. ऽनैवमवागतम् D. E. ऽनैवमिवागतम्

'अथ वाचं पुराणमित्युक्तं तद्गोपीयोरभिर्भजितम् ॥'
सा द्विषांऽऽजा वृषा चिन्ता परा, तत्रादिना भवेत् ॥११९॥

^१अर्हन्व विधिर्भर्तृतामिदं विधिर्भर्तृत्वं ।
पार्श्वेन पश्येत्पुनः प्रभृता युक्तवत् ॥
तत्रैव यन्त्रतो प्रोक्तं "अह्यदोलावनीभूता ॥११७॥

"चिन्ता पार्श्वेभ्योऽप्येः प्रभृता चोपरऽऽजा ।
"श्रीगान्धारीप्राज्ञोपायतरेत्तराज्ञैश्च" कोशः ॥११८॥

^१तस्यात्तथाभिर्भजिताः^१ श्रुदोमेभ्यश्च तान् वचम् ।
स्य (श्च) स्यात्तान्पुनस्तान् व्याकुलः पूर्वजात्रतः ॥११९॥

अदेभ्यमित्युक्तं च दर्शयति पुरातनः ।
पुरा सुमेरुदिगरे नानारत्नविभूषिते^२ ॥१२०॥

विश्वदुग्धमन्तरीर्षे^३ रमहृष्योर्वरशोभिते ।
श्रुयः सिद्धताशर्वाः किन्नराभरतः श्याः ॥१२१॥

चतुर्मुखस्य पुरतो दिव्यं तोयंकिं पुरा ।
वक्षुः सन्तोः परमं नानारत्नसुकृतम् ॥१२२॥

तद् दृष्ट्वा^४ दास्यः सर्वं नन्दुः सुहृदासताः ।
परस्परं विचार्यदमपुनः^५ सहस्रोत्थिताः ॥१२३॥

एतद् दृष्ट्वा वयं सर्वं संजाताः परमां मुदम् ।
एहोऽस्यो वयमिदं "निर्गतां नो मुरावहम् ॥१२४॥

सुनिम्ननरे वेद्या^६ हृष्यन् दृष्ट्वा [३] तुलसिता ।
नरदः सहिताः सर्वे विनिश्चिन्त्येवमुक्त्वा ॥१२५॥

पृथुर् दक्षताः सर्वे वातेनानेन शोषिताः ।

^७"निर्गतेन ततो ब्रूवं (ततस्त्वयं) अहिं [दि] रसाय विधोऽजायम् ॥१२६॥

ततस्तेषां वयः श्रुत्वा नारदो भ्रातृभ्याम् नृनिः ।
तानुवाच न वो वाच्यं व्यथं भवितुमर्हति ॥१२७॥

^१ cf. S.R. VI. 17

^२ A. अहन्व

^३ D. E. प्रोक्तो

^४ D. E. चिन्ता

^५ D. E. तस्यात्सदा

^६ E. तद् दृष्ट्वा

^७ E. देवो

^१ D. E. संश्लिष्टम्

^२ A. D. परत्वा

^३ D. E. सिद्धताशर्वा

^४ E. शोभा

^५ A. रणरगेरश्च

^६ D. विज्ञेते E. विभूषिते

^७ A. D. ममब्रूवम्

^८ E. निर्गतेन मुदुं अहिरसभाद्विधोऽजायम्

बर्हिर्वाचमिति प्रथमं लोके समिप्यति ।
ततः प्रभृति लोकेऽभिन्नु बर्हिर्वाचमिति प्रथाम् ॥१२८॥

निर्गतकर्मिणं वाद्यमगमनारदोऽस्तिताः ।
उप्योदनामिन्नं पातुवाजराजर्षारिच्छ (हृ) कम् ॥१२९॥

रसतामसुराणां च परमानन्ददायकम् ।
भवतामपि संतुष्टिं निर्वरं (सि)^३ जतमिप्यति ॥१३०॥

^१योजयिष्यति श्रेयसायैः प्रयोक्तारं जगत्प्रभुम् ।
तस्मान् पूर्वमिदं योग्यं रज्जुविष्णोऽप्यस्तमे ॥१३१॥

^२आधाव्याविरूपेण वीरं निर्गातं हि तम् ।
दाप्रकारं तल्लब्धं शिष्ये "हृष्यन्भूयता ॥१३२॥

आधाव्यावरम्भविषी वचनयानित्तुल्योक्तः ।
संशोदना चतुर्षु च पञ्चमो परिपृष्टता ॥१३३॥

यागसाहितकं वदं लोभाहृततमः परम् ।
आसात्तियमं वेति मुक्कवाद्यानि वं दस ॥१३४॥

वित्तराजानुभेदानामापो भेदो द्विष्यते ।
द्वितीयश्च ततः भेदः "प्रयोष्येऽयम्" द्विरविमः ॥१३५॥

द्वितीयं "च" तथा लोभाहृतमुक्तायं वं द्विताः ।
एवमात्तराभ्यदि सदा मयवृत्तोत्तरादिकम् ॥१३६॥

प्रभृतेषु तत्रा मुक्कवाद्यामाधाव्या^१ भवेत् ।
इत्यायामन्ते ब्रूवं विद्येयं तु विसाहितः ॥१३७॥

वित्तराजानुभेदानां प्रभृत्तुं इतरुष्यताम् ।
अथ मुक्क (सि) [३] आधाव्यायाः^२ शोषण्ये पृथिवीभूताम् ॥१३८॥

तत्र^३ स्युः प्रथमं वदते प्रथमो^४ द्वी मुक्क^५ ततः ।
एवावृत्ततया वधो मुक्कः^६ कर्मवचतुस्तः ॥१३९॥

वधोः पञ्चवदसत्तद्वचमुषियो मुदन्नेतु ।
अदवासायो लक्ष्म^७ एवमेव द्वितीयो ॥१४०॥

^१ A. omits अनुस्वार ^२ E. शिर्षुदय ^३ E. omits योजयिष्यति

^४ cf. S. R. VI 178—240 for 132—203 above.

^५ D. E. कुम्भ

^६ E. omits इ

^७ E. omits इ

^८ E. omits च

^९ A. आधाव्या

^{१०} E. तद् दृष्ट्वा

^{११} A. तत

^{१२} A. D. प्रथमो

^{१३} A. E. मुक्क D. मुक्क

^{१४} A. omits वियं

^{१५} D. E. add वियं

इत्यारम्भविधिरेवा भूया तत्र अतिशयम् ।

पूर्वैस्त्वष्ट्रे धृषेः कर्मां संकेशिं गुरो पुनः ॥१६५॥

द्वितीयस्त्वष्ट्रे विश्राम्ये गुरो धर्षे षकुर्वेते ।

एवमाद्यं इत्वं तस्य कलाद्राद्वयमिः स्मृतम् ॥१६६॥

पद्यिषः कलाभिरत्युत् द्वितीयं परिकीर्तितम् ।

चतुः (तुम्) कलां तृतीयं स्यादस्य पातविश्वम् ॥१६७॥

ततोऽत्रयत्तत्संकाशं साम्ये तौ द्वौ धर्मोऽप्येवम् ।

ततोऽहो सप्रियुक्तो द्वितीयश्चै स्वर्धके कलाः ॥१६८॥

कमादके द्वितीये च तृतीये च पुनर्व्यापः ।

यथासंस्थोत्तरार्ये^१ कमाश्चत्त्रलुदस्य च ॥१६९॥

इत्यारम्भविधिः सम्पारारम्भेण विनिश्चितः ॥१७०॥

॥ इति संप्रथमविधिः ॥१७१॥

बध्नप्रतिगमस्य मृते चक्रवर्तिन्यवदानम् ।

कर्मां (इत्यादि) विद्वद्योर्धनं बाहुव्यं व्यञ्जयन्नास्त्रया ॥

त^२ बध्नप्रथांविनिश्चये विस्तारोऽत्र विवर्तिताः ॥१७१॥

मूलं प्रतिमूर्धं चात्र^३ तासांश्च गुरोयो जयः ।

प्रवृत्तकथोरय कर्णाद्व्युत्^४ प्रयोक्तेत् ॥१७२॥

भूषागामस्य मूलः पञ्च षट् (६) सधमः पुनः ।

गणदत्कं सधमं वेदा मृचस्ततमात्र च साः ॥१७३॥

प्रयो गा सधयोऽप्यन्ते बध्नप्रथातो युक्तमंशेव ।

या मात्रा^५ मदके प्रोक्ता द्विकके बस्तुमोऽजिना ॥१७४॥

तथाप्राप्तोऽत्र विज्ञेयो मूलभक्तकलां तु च ।

परितृप्तानुभवेणैव चतुरावृत्तयोनिना ॥१७५॥

अस्य प्रतिमूलं कार्यंमुरे स्वयमेवा जयः ।

एतत्कार्यं निरावृत्तमूर्धोस्तिरकलाद्रकत् ॥

मात्रया तु विवारी स्यात् बध्नप्रथो मुनेर्मंतात् ॥१७६॥

॥ इति बध्नप्रथाभिः ॥१७७॥

अथ संगीतज्ञानं भूमौ भरताचार्यसंभारम् ।

अष्टशुद्धाभ्यां च तत्संवा यत्र विष्णोर्द्वयं दृष्टिवाङ्म^६ ॥

विन्दुवर्ती पाद्यमाने श्रुतिस्संवादिनां निष् ॥१७७॥

१ A. ०२यत्तु

२ E. ०३यत्तु

३ E. चक्रवर्ति

४ E. संतं

५ A. मूल्यत् अद्यं

६ A. मंदके

७ D. बस्तुगोतका

८ D. मावया E. संवया

९ E. ०कम्

वैश्वानां सङ्घातः प्रयोगश्चातुर्वारिणम् ।

इत्वारिणामुत्पत्ता च विस्तारस्य विद्यमानः ॥१७८॥

पायन्तरंभिधितानामप्रज्ञादौ द्विषिककृतौ ।

केचस्तंस्ततो द्विष्य प्रयुञ्जन्तु, परतन्वि ॥१७९॥

विलीनानिच पातुंस्तान् प्रयुञ्जन्तु गुरोस्तान् ।

श्रोता संशोदनां^१ स्यात्तारो भूया^२ सत्यम् ॥ इति चत्ते ॥१८०॥

मद्यं तादृकं च द्वौ गुरुः षड्वात्सल्यमुच्यते ।

सधयो द्वादशाने च शोता संशोदना भूयुः ॥१८१॥

स्यधयो द्विसंख्याः कलावधयोऽत्रो मयः ।

अत्र तु^३ संवेद्येव श्रोता विरायो भद्रतारिणिः ॥१८२॥

॥ इति संशोदना ॥१८३॥

भेदः^४ कुर्यात्तुभूयंविद्या व्यञ्जयत्तुभूयः ।

विधिप्रसक्तितन्निष्ठाः पालितायवसानिभः ॥१८३॥

आरोहिनो यत्र श्रेयसात्तार्याः परिष्कृतम् ।

यत्र स्युर्भुसुसंख्याका गुरयोः सधयोऽजिनाः ॥१८४॥

गौ द्वौ^५ शोडशालाचक्रान्ते मूल्यं च भूषां^६ ज्ञानं सा ।

संप्रवेद्येव्यद्वयद्वया स्युः^७ संप्रियेकत्तु कलाः ॥१८५॥

इत इत्सा वेद्युक्ताः पुरा संप्रियेके कलाः ।

इत्सवेवाम तु प्राह्याः पूर्वप्रथांविस्तारोत्सा^८ ॥१८६॥

केचिन् पशुधोक्तानां कलायां योममुचिरे ।

संप्रवेद्येव्यद्वयद्वयां तु केचिन् द्विककोक्तम् ॥

संप्रवेद्येव्यद्वयद्वयां कल्पिककल^९ जयः ॥१८७॥

॥ इति परिष्कृतना ॥१८८॥

विस्तारोत्तरावृत्तप्रवेदानां निष्प्रथाभिः ।

कल्पयं च^{१०} तनुद्वावि मायांतास्तिर्गोतरीम् ॥१८८॥

१ A. स्वरगानं

२ A. संशोदनाया स्यात् D. E. संशोदनाया स्यात्

३ E. omits सत्यम् and the next verse.

४ E. omits स्वेच्छया ५ E. सेवे ६ A. ०ज्ञाः

७ E. ०धीनिनः ८ D. E. सधयो ९ A. पौंडराहला

१० A. संप्रवेद्येव्यद्वयत् D. संप्रवेद्येव्यद्वया E. संप्रवेद्येव्यद्वया

११ E. परिष्कृतम् १२ E. इत्सवे १३ E. ०पायोनिता

१४ D. संप्रवेद्येव्यद्वया १५ A. ०द्विककल १६ E. सत्यवि

केचित् कृतम् धातुं क्लेशं च मूलैः च ।

विभक्त्यनामाचसुपर्णितारिके वृथाः ॥१८९॥

चलारो मृचोऽथो ला द्वौ मृच^३ बसवच सः ।

मृचयेति मृच^३ लभ्यते संशयमोदयम् ॥१९०॥

पञ्चवृत्तोज्ञापकस्ये^३ पञ्चवृत्तित्तु सोपयोः ।

कनिष्ठतारितोऽथोऽय विधित्तालकलाय च ॥१९१॥

॥ इति मार्गताम्यम् ॥६॥

सुधात्तरं परिशृतं तत्राभिमूलिष्यति ।

प्रमुच्यते यदि परं वाद्यतान्कलाविधौ ॥१९२॥

मार्ग्यं सौकुमार्यं च यदि तत्राभिरजायते ।

तत्रा लीलाकृतं कृतं मृचो लोलाभूता वदः ॥१९३॥

शार्तिके वधि 'वद् गीतं' मृचप्रामुख्यमाजिजे ।

रामेष्टोऽभिमूलं तत्तु मृचैरात्तिलं स्मृतम् ॥१९४॥

'एवमेव परिशृतं मृचप्रामुख्यमाजिजे ।

जातिरागात्मके प्रीतिमयरे लब्धव्या जयः ॥१९५॥

मार्ग्यतादिसत्ताङ्गस्वरान्कमन्यं चिद् ।

गीतैर्जिमूलं तत्तु तथो^३ परिशृतं स्मृतम् ॥१९६॥

'मृचतादिसत्ताङ्गैस्तु संयुक्तामपरात्मकम् ।

लयात्तरं^३ मया प्रोक्तं^३ प्रकथोत्प्लावक एव हि ॥१९७॥

एवं लोलाकृतं प्रेषः सौकुमार्योपगतः^३ ।

तस्य प्रयोक्तो द्विविधः कथितः पूर्वमुक्तिभिः ॥१९८॥

सार्थकैर्यहीनेषु^३ पदद्वये निवृत्तये ।

मानतास्युं वाद्यमेतत् प्राह धियाः^३ ॥१९९॥

^१ D. E. विधं ^२ A. E. मृच ^३ A. ० वाद्यस्ये E. वाद्यस्ये

^४ E. वद् ^५ E. ० वाद्यस्ये

^६ D. repeats this line, E. also contains a confused repetition reading as—एवमेव परिशृतं मृचप्रामुख्यमाजिजे इति स्मृतं तत्र ।
मृचैरात्तिलं स्मृतं (?) ।

^७ A. वेत् ^८ A. मया ^९ A. प्रावृत्तये

^{१०} A. omits अनुस्वार ^{११} A. प्रयोक्तो; vide S. Raj. Vol. I. P. 537, 38

^{१२} E. सौकुमार्योपगतः ^{१३} A. वदो

केचित् विपुलं ताम्यं मृचप्रीतिनिर्गते ।

इन्द्रया ताम्युमं स्वयं भूयाम्यमित्ति तद्विदः ॥२००॥

॥ इति लोलाकृतम् ॥७॥

'मृचप्रीतिं द्वितयेषु विभक्तयामे यथाक्रमम् ।

आत्तरिते पूर्वमृचे प्रकथोत्प्लावकं^३ विधा ॥२०१॥

वृत्तान्तकारतोभास्युं^३ वृत्ते मृचप्रयोगे च ।

वाद्येन च तत्रप्रमृचैर्पान्तिना कथयन्त ॥२०२॥

आत्तरिः फिये तस्मिन् प्रत्येकं^३ च विधा तत्रा ।

आत्तरितयं नाम निर्वोतं जायते स्फुटम् ॥२०३॥

॥ इत्युत्तरात्तिलकम् ॥८॥

मुगारीरस्य विद्यायं पयोसं मत्तकोकिला ।

'सिक्ते तेन भूषणं^३ कथिता मत्तकोकिला ॥२०४॥

इति श्रीराजाधिराज-नालकेनमहोद्देशविद्यादिभिः संगीतराजे योगेश्वर्याह्वयं संगीत-
सोमंतायां वाद्यरत्नकोशे ततोत्तराः १ मत्तकोकिलाद्यक्षयं १ नाम तृतीयो वाद्यरत्न समाप्तम् ॥

^१ D. E. पत्रादरे ^२ A. ० वं ^३ E. ० इषो ^४ D. E. वेत्

^५ The details of the technique of 'Vijnāyavidāna' given in this 'Pariksama' have been tabulated in an Appendix appearing on the next page. This will be useful for ready reference.

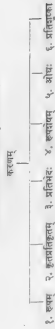
^६ E. omits this line ^७ A. E. ० तर्ता ^८ D. E. श्रीकुम्भकम्

^९ A. त्ववाद्य ^{१०} D. omits मत ^{११} E. omits नाम

APPENDIX

Tabular Presentation of the Detailed Treatment of the Technique of 'Vijñānaśāstra'.

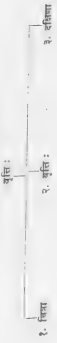
1. The six Varieties of 'Kāraṇa'.

2. The 34 varieties of 'Dhātu'.

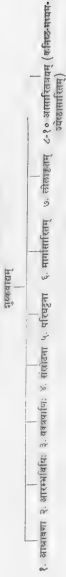
3. The three types of 'Vṛtti'.

4. The three varieties of 'Gṛhāṅga Vādyā'.

5. The ten varieties of 'Sūshā-Vādyā'.

किन्नरीलक्षणं नाम चतुर्थं परिक्षणम्

किन्नरीकलितपाणिपल्लवा किन्नरी तलतांकरणे स्तौ ।
तेष्वेते प्रतिदिनं महेश्वरं तस्मात्प्रियं यन्मयाह्वयनम् ॥१॥

केचिन्निगन्धकारो निगन्धस्तुद्रराष्ट्रजम् ।
किन्नरीतस्यं पञ्चमंगलप्रवृत्त्यागतम् ॥२॥

तेषामनुसृतानां च लोके^१ तान्नेत्रिणि तस्यतः ।
स्वयमंगलविष्टाशान्त तमप्यामहे क्षमम् ॥३॥

योऽत्र स्वस्वभूतिद्वयद्वारि पदुच्छ्रयम् ।
अस्मान्निरिषि तल्लभ्यमानानुगतिकत्वतः ॥४॥

लिखते श्रावणकाराणामनुसारेण तत्र च ।
सामञ्जस्यं परस्वलेतद्विचतुर्बन्तु तद्विदः ॥५॥

तव मार्गता तावत् किन्नरी प्रविशते ॥
^२सन्धो च बृहती चैत्र द्विधा चात्र लघोपरी^३ ॥६॥

तदपते^४ सर्वतलस्या रश्मिमालमिदोष्यते ।
द्वेष्यं दण्डो भवेद्वेदकञ्चकारितद्वयतः ॥७॥

धन्यः परिषाहोभय भवेत् पञ्चमालोर्गितः ।
^५दण्डद्वेष्यं तस्यं रश्मि रश्मिस्थं ककुभस्तया ॥८॥

शाकदाहभयः सार्धपञ्चगुणो विलसे त च ।
द्वेष्यं^६ पञ्चमालतस्यार्धेष्विवितारयोर्भवेत् ॥९॥

^७मृगोर्गर्वाङ्कुलमानेन, परित्रा ककुभस्तिता ।
सध्वं^८ कुर्मोप्रता लोही तथा^९ स्मृतेलिका अत्रि ॥१०॥

कांस्यता लोहता चाप मृद्रवस्तोस्मिन्^{१०} अथ ।
चतुर्दशस्वरस्थाने सारिकाः स्मृच्छुद्धता ॥११॥

^१ A. E. सो (E. से) कदाचनेत्रि
^२ A. and E. look like लघ्वी and लघ्वी respectively, D. लघ्वीति
^३ cf. S. R. VI 257-57 for 0-45 above.
^४ A. looks like पूर्वम्
^५ A. दण्डद्वेष्यं मत E. दण्डं द्वेष्यमित
^६ D. E. पञ्चमालाश्या
^७ A. कुर्मो
^८ A. स्मृतेलिका
^९ A. वाषया

तल्लवणवद्वयमधीमिषयत्^१ (के)नेन चिन्तितताः ।
स्थापनेत्या दण्डपृष्ठे तातां स्थानं^२ स्थापने विधिः ॥१२॥

तल्लवणद्वयं ग्वरसं द्वितीयवय च तस्य तु ।
अधो विनाद्वेदो स्थानं प्रथमा सारिका ततः ॥१३॥

अधुनासूत्रंवेदोऽन्यातलः^३ स्थाप्याः परा अत्रि ।
पूर्वाधिकेन्तरे किञ्चित् किञ्चित् (दृ)द्विपञ्चमूलतः परा ॥१४॥

स्थापनीयाऽनुपस्थयी तु पूर्वस्यादप्यागतानरे ।
स्थापयिष्याः परा पदं च पूर्वपूर्वाधिकानरे ॥१५॥

चतुर्दशगुणयन्तं निवेद्येयाः सर्वसारिकाः ।
रश्मिस्थं ककुभस्तयाः तम्यो तुभ्ये निवेद्येयन्तं ॥१६॥

तृतीयगुणयोः^४ सार्योर्भयोऽयः^५ स्थात् द्वितीयकम् ।
^६विस्तारेणाधिकं तुभ्यं किञ्चित् पूर्वार्धं भवेत् ॥१७॥

विषयाय द्रव्यगुणो रश्मिस्थानो रश्मिस्थः चिपेत् ।
तस्मिन् शङ्कुं चत् रश्मिं यधत्^७ कण्ठेऽगुणततः ॥१८॥

शरपुञ्जलानि मेघमथतादवदुणोश्चगुणम् ।
कृत्वा ततः^८ शिखरं शङ्कुं किञ्चिदपि निवेद्येयन्तं ॥१९॥

मिषलोहययो रश्मया वर्तुला च ताम दृष्टा ।
गणकेतनिना तयो निगन्धा ककुभं कृत्वा ॥२०॥

^९ईयत्संस्पृष्टार्लिका सारिका-मुण्वेदेताम् ।
मेरोरचरि नेताऽनुप प्रान्ते लम्बा द्वितीयके ॥२१॥

वेधिता यथाशङ्को ता कर्तव्या मुद्रुदा युधिः ।
^{१०}यथाशङ्कोर्धमनेन तदपते रश्मिस्थानम् ॥२२॥

^{११}यको (कमे) ? मयान्नं विषय^{११} लोहं यूनः स च ।
शिष्यशङ्कुलान्^{१२} चिठिरे निवेद्यो^{१३} रार्धं मूलेषु ॥२३॥

पूर्वयोऽथ भवेत्तस्यो किन्नरी किन्नरत्रिया ।
विस्मान्मस्वरश्मिस्थारयो रता विवेधिता ॥२४॥

^१ A. स्या
^२ D. E. मा ततः
^३ A. तूर्पं
^४ D. E. मयान्नं
^५ E. विमन्नेण
^६ A. कण्ठे मूलतः
^७ A. omits विषयं
^८ A. संसृष्टे
^९ D. E. add विष्णुं
^{१०} E. वाकं
^{११} E. यको
^{१२} D. E. चील चील
^{१३} D. E. omit निवेद्यो

उपयैसात्तन्मत्वात्तत्सवात्तु रक्तः पुष्यः ।
मप्यसत्तत्ततो मय्या मया मयः [१]पुष्टो भवेत् ॥२५॥

रेषित्पुद्गलिनति प्रायुः सारीपाणिम् तद्विदः ।
अयं 'अंभित्' चरं स्वोपरतस्वेष्ययोः सुषोः ॥२६॥

कल्पयेत् स्वामिनं^१ तस्मादात्म्य गणयेत् कर्मत् ॥
सारीकञ्जुभयोर्मध्ये सत्कारद्विवं ततः ॥२७॥

यामा किन्तस्वोपायात्मजो रक्षिण्यगिना ।
तर्ज्याकञ्जुगुनीनां तु भित्तेत्येव पाणिना ॥२८॥

यामेन, ^२सित्मिस्ताभित्कञ्जुनीमितु तस्मिन्नाम् ।
स्वराग्रेतुक्स्वरव्यत्यये 'तस्वस्तारिकाम् ॥२९॥

असत्तस्य स्थितं तयोर्^३ यामुर्^४ पौष्ट्ये[बु]ष्टिनः ।
इति सार्वी समादिट्वा, किन्तयं च परोष्ठे^५ ॥३०॥
॥ इति सार्वी किन्तरी ॥३१॥

पुनश्च यथिका दीर्घ्यं द्वयसाहसुभमलयः ।
परिष्ठाह्दगुलेनापि तन्नी स्नायुनी भवेत् ॥३२॥

आतापिण्यां ययानुर्वसुत्वं तुत्वं तुतोपस्यम् ।
तथा[ऽ] स्यामपि क्तोऽयमेवेषया 'त्रिभुम्बिका ॥
सम्भोऽवदस्यां तिविंशं लक्ष्मणेन विज्ञानता ॥३२॥
॥ इति कृती किन्तरी ॥३३॥

तिरः किन्तरीयोपा[ः]सुपूर्वद्वेषोसमापिताः ।
सूतो मध्यमा लम्बीयस्यतः सहासं दृष्टे ॥३३॥

अप्राह्मत्वं तिरुदुः^६ त्वात्^७ यद्विमतिसंययोदरः ।
^८पञ्चमाह्दगुनी दीर्घ्यं परिष्ठाह्दं यद्वह्मजुः ॥३४॥

वैणवः सादिरो वाप रक्तचन्वनजोऽयव ।
कांस्यजो वा भवेदुष्टजो ऋजुः इत्यथो यमोविहातः ॥३५॥

शुद्धमलं शब्दं यमं सुषिरं पुष्पलं सप्तम् ।
साकजः कञ्जुभसत्तस्य शब्दो दीर्घ्यं यद्वह्मजुः ॥३६॥

- ^१ D. E. निचित् ^२ D. E. ° स्वोपेशया ^३ A. स्वामिनं
^४ E. तिरुदुः
^५ A. ° बनवेत्स्वस्तारिकाम् । D. E. बन्याये उत् स्वस्तारिकाम्
^६ D. ° मयुष्म् ^७ A. प्रोष्ठात् ^८ E. त्रिभुम्बिका
^९ A. ° र्घं ^{१०} A. पञ्चमदाह्दगुनी D. E. पंचायद्वह्मजुः

कञ्जुभस्य सित्तरस्य दीर्घं त्वात्कनुत्तुल्यम् ।
पुनुराह्दगुनित्वात्पु[ः]पुष्पे^१ इषाह्मत्वं मातम् ॥३७॥

कञ्जुभस्य तु रक्षं तु बीगात्स्वप्नान्तरे तिष्येत् ।
परितोष्य^२ इषाह्दगुनित्वात्^३ यावन्ति संमिते ॥३८॥

कञ्जुभस्य त्रिरीमप्योपायात्स्वप्नान्तमप्यतः ।
^४तन्नीभागान्तुदीर्घांतिपञ्चमद्वह्मजुः लोको भवेत् ॥३९॥

तिरुदुःपात् कञ्जुभे युनिं इत्यथं कृतं बह्वुलताम् ।
परितोष्यं^५ इषाह्मत्वं पञ्चमामयसो सप्तम् ॥४०॥

नारातिपाणिद्वयं^६ योपायावन्मकोविदः ।
साप्यह्मत्वं इष्यन्वया योपायास्वहस्य मुर्तः ॥४१॥

अप्राह्मत्तुल्यपरीणद् विष्यत्पुत् सुषिरं ततः ।
^७अप्यसार्तिपंगरं र्दमं सो(पो) भयतो मूहम् ॥४२॥

अथतादुष्यंरुद्रस्य सार्धंइषाह्मत्वं भवेत् ।
मेरुः^८ सप्तस्यभ्रंज कर्तव्यं पाणितो भवेत् ॥४३॥

मेरुद्रस्य योपाया स्वरस्य च 'येवातरम् ।
'इषाह्मत्वं सयं भ्रंज मेरुद्राह्मत्वं^९ इतिः ॥४४॥

सार्धंइषाह्मत्वं यद्वह्मः त्रिरीः मेरोः पुरो भवेत् ।
अयं 'तिर्यं^{१०} भवेदमं^{११} यमसाह्दुःकदायत्नम् ॥४५॥

^{१२}तिरुदुःपायया सत्स्वकञ्जुलेनायया सप्तम् ।
^{१३}इत्यथोष्टकायात्पुष्पेन मर्दयेमयनं^{१४} यमम् ॥४६॥

विमिधास्तेन कतोऽथाः सात्तिकाः स्वरचतुर्दश ।
सात्तदायथाया द्वाष्टद्वये^{१५} ययायम् ॥४७॥

^{१६}सात्तसो निवेद्यात्तु तात्तत्स्वकविद्वये ।
मन्तसात्तविद्वये^{१७} सारीद्वयं परं जम् ॥४८॥

- ^१ A. ° मयुष्मे ^२ A. परितोष्यस्य D. E. परितोष्यस्य
^३ A. तावत् यापविदोषिते ^४ S. R. सार्वीभागसुतोयांसां
^५ A. ° सीयं° E. अथतो तिर्यं° ^६ A. सागलं
^७ A. looks like सप्तस्यत्तम् E. तावत्पु
^८ A. अह्मत्वं ^९ A. तीयंत्
^{१०} A. ° याह्मत्वं ^{११} cf. S. R. VI. 302
^{१२} A. ° सायायम् पुष्पेन ^{१३} E. मर्दयेमयनं
^{१४} A. स्वस्यत् ^{१५} A. तात्तविद्वये

एवं त्रिपालतानुद्वरगम्यातिभेदित् ।

आमन्त्रस्तत्कामध्व^१सत्परावपुष्पितः^२ ॥४४॥

सार्धाङ्गमुत्तरोन्नाहास्तथा^३ सार्धाङ्गुनायताः ।

गुड्यन्कोऽऽस्मिन्निका यद्वा^४ तत्स्वरगान्धिवजः^५ ॥

^६आधारयः कर्तव्यमयो वा तन्निकाः ^७सारिका मताः ॥५०॥

मीलोत्तंतिन्निकापाद्यं तन्मो द्वे^८ यद्भुजगे यदि ।

हृत्वा यन्ममसा वैत् स्थात्^९ यद्भ्रमसा भवेदियम् ॥५१॥

ऊर्ध्वतन्मी यदि^{१०} भवेत्सन्नामस्वरयोनिः ।

तत्पार्ये तन्निकाद्वयं यद्भ्रममयमं यदि ॥५२॥

मध्यमप्रामसा भ्रया मदेवं किन्तरो भुपः^{११} ।

^{१२}येन वेन स्वरेण्यं योगस्तन्मताः अतस्यते ॥५३॥

सात्पाभेवसाधियं वा सात्सात्सत्सत्साह्वया ।

तं तां वा मूर्धेनामस्यामस्यतेसाद्विद्वधोः^{१३} ॥५४॥

स्वस्थाने^{१४} प्रकृतीकृतयं यद्वत् स्वधुर्विपेतम् ।

स्वरप्रकल्पनाऽऽस्याप्या स्वधुपुटये^{१५} सारिकाः ॥५५॥

सान्निव्यदरागं त्रिपुत्रामत्वेत् स्वस्थमपाततः ।

याममप्यत्तन्नीच्यं सारिकोपरि तन्निकाम् ॥५६॥

समाधया प्रदेतिन्या यस्तृत्सत्यं तामय ।

सानामया पार्वतन्नीच्युत्तं साद्वेत्सु^{१६} ॥५७॥

कर्मो यस्तृत्सत्यं स्थानमाहूर्ध्वनीचिणः ।

^{१७}सारोक्त्तुभयोर्मयोन्नीच्यते^{१८} हस्तजः किमः ॥५८॥

आसारयं च कर्पदच तथा कल्पनतादने ।

सम्भनान्वतितास्थे च विच^{१९} तं च सप्तमम् ॥५९॥

इति वामकरस्थेभ्यं व्यापाराः सप्त कीर्तितः ।

पट्टनं प्रथमं चाव्यपट्टनं तु द्वितीयकम् ॥६०॥

^१ A. ०प्या

^२ A. D. ०पुस्ततः

^३ A. ०हस्तया

^४ A. ०रपसिच

^५ cf. S. R. VI. 292

^६ A. कारिका

^७ E. यद्वा जयदि

^८ D. E. यद्वा भ्रामो

^९ D. E. ०मध्यमस्त०

^{१०} A. युद्धः

^{११} A. एन एन

^{१२} A. ०सद्विदः

^{१३} A. looks like सहृदि अंय,

^{१४} A. सारिकाः

^{१५} A. प्रोच्यते

^{१६} A. adds विसर्गं

^{१७} E. ०कृत्तुचभ०

^{१८} A. प्रोच्यते

निरुत्तरत्^१ वि^२ [उ]त्तः कर्तरी रुचको र्मुत्त^३ ।

इति वक्षिणहस्तस्य^४ व्यापाराः^५ यन्मयोऽः ॥६१॥

आसारयं तथा भ्रये यथा सव्यति मय्या ।

^६निष्पीड्य तन्निकाभुय^७ ॥ इत्याव्यपट्टनम् ॥६१॥

आकर्मिन्निच विपेयम् ॥६२॥

^८ इत्यमकः ॥६२॥

तन्नीचाद्येभ्यं शंकरारं संपीड्य तन्निकाम् ।

कम् (ये ?) द्वे चेराहाव्यतं कम्पनं पुस्तुरितिः ॥६३॥

^९ इति कम्पनम् ॥६३॥

^{१०}तिमंरस्तात्ताद्वया तावत् पर्विकोत्तितम् ।

^{११} इति ताद्वयम् ॥६४॥

सव्यं^{१२} साद्वदेहाव्यतं मय्यमया^{१३} भवेत् ॥६५॥

^{१४} इति सव्यम् ॥६५॥

सव्यमा तन्निकाभेकस्वरस्थाने निष्पीड्य वैत् ।

ऊर्ध्वस्वरं साद्वनारं गव्योऽंशिका तु तन्नीचम् ॥

पूर्वस्थानाद्यो गव्येऽप्येवाव्यतं^{१५} तथा ॥६६॥

^{१६} इत्याव्यतितम् ॥६६॥

^{१७}मध्यसात्तन्नीचकं तन्नीचमप्यमागतम् ।

अयोऽप्यव्यत्ये कर्म विपयसं ततोद्विन् ॥६६॥

^{१८} इति विपयसं ॥६६॥

^{१९} इति वामकरप्रारः ॥

घटनस्तन्नीचो ह्यति तन्निका^{२०} पट्टनं तथा ।

तत् त्रिया सवितं पंचपट्टनं पाचपट्टनम् ॥

मत्तापट्टनं वेति सार्धं च^{२१} व्यसत्तक्षयम् ॥६७॥

^{२२} इति त्रियं पट्टनम् ॥६७॥

तन्नीचं^{२३} पट्टेन चेद्वति तथा व्यसव्यपट्टनम् ॥६८॥

^{२४} इत्यव्यपट्टनम् ॥६८॥

^१ D. E. omit अनुस्वार

^२ A. adds विसर्गं

^३ A. ०हस्तया

^४ D. E. प्रपाराः

^५ A. निष्पीड्य D. E. निष्पीड्य

^६ A. ०मया

^७ A. तीचंय

^८ D. E. तीचान्०

^९ A. मयमयी

^{१०} A. अव्यति D. E. ०यदेकवति

^{११} A. मय०

^{१२} D. E. omit अनुस्वार (E. तन्नीच)

^{१३} E. व्यसिन्

^{१४} A. E. omit अनुस्वार

^{१५} A. इत्य०

तथा श्रोत्रो^१ तत्कणायो लघुत्वा^२ लक्ष्मि^३ ।
प्रसार्यं तन्निष्कामुत्तरोत्था वाङ्मुनिं ताम् ॥६५॥

नीत्वा मुहुर्दत्तां युष्ं^४ तन्निष्कामुत्तरोत्थनिम् ।
विषाय^५ वाचयेत् प्रसाः^६ कृषय्यं^७ ज्ञान्यतयोगतः ॥६६॥

वागहस्तातारिषया अन्तरे ससत्त्वा इष्टम् ।
आसारात्पारि यद्वाचं चतुर्षां प्राह् प्रकीर्तितम् ॥६७॥

तद्विद्वान्पि यथापूर्वं योगेभ्यः वाद्ययोगेभ्युः ।
दुष्करामन्यसाश्रयानं^८ दृष्ट्वा^९ भास्वै^{१०} किन्तरीम् ॥६८॥

पटुं तद्वाचने षाणं सर्वविद्यागुण्यंवात् ।
स्वकीयानुभवादेतत् सासत्^{११} कृत्वोपरदितम् ॥६९॥

अन्यगुण्यममुना धन्यकृत्यंविभोष्यते^{१२} ।
तत्र राक्षसपराशरानां दुष्टदा हारीरक्षन्तम् ॥६९॥

^{१३} मुष्कोपाय शिष्याणां बंधययन्कीर्तितः ।
^{१४} सारीभस्तकमध्यानां यद्विद्वान्तरिभ्योते ॥६९॥

नेषयुष्ं^{१५} उपकथ्य यथाशु प्रतियाचते^{१६} ।
तवाद्यमतारं पञ्चमंशुलं सचमनींस्तम् ॥६९॥

तद्विद्वतीयं तु^{१७} चतुर्दशगुणं^{१८} तत्सोयकम् ।
सुयं शेष यद्युष्ं^{१९} पञ्चमं श्यदगुलं तथा ॥७०॥

यवाधिके^{२०} ततः षडं यवोनं दृषदगुलं पुनः ।
तस्यं दृषदगुलं शेषमन्तरारं^{२१} तु सत्यम् ॥७०॥

सप्तोत्तवं पुनर्षोयं सार्यं^{२२} दृषदगुलमतारम् ।
नक्षत्रं^{२३} तु यवाशोभं^{२४} द्वाभं पुनरुत्तरम् ॥७१॥

- ^१ A. omits अनुस्वार ^४ E. शयलकमानं
^३ D. तमुष्ंतेः E. तु मुष्ंतेः ^५ E. adds अनुस्वार
^४ A. वादेनेत् ^६ A. कज्ञाया ^७ A. omits अनुस्वार
^८ D. E. दृष्ट्वा ^९ A. D. किन्तरीम् E. किन्तरी
^{१०} A. looks like कर्त्तोर० ^{११} D. E. ०प्रत्ययोष्यते
^{१२} E. युष्ं
^{१३} cf. S. R. VI. 294-304 for 96-108 above.
^{१४} A. ०शुष्ं ^{१५} E. प्रतिपाद्येते ^{१६} D. E. च
^{१७} A. शपुं ^{१८} E. omits अनुस्वार ^{१९} A. ०रुके
^{२०} D. E. omit अनुस्वार ^{२१} E. नवमं तु ^{२२} A. यवोर्षोयं E. यवाशोभं

साध्वदगुलमितं शेषं, यवोनं^{२५} दृषदगुलं ततः ।
दृषदगुलं^{२६}, द्वाभं^{२७} तु तत्सोतीयोर्षोयनिम् ॥१००॥

श्रवोरां ततो शेषं^{२८} तत्सोतीयोर्षोयनिम् ।
दृषदगुलं मानमवासात्तरते^{२९} चतुर्दशे ॥१०१॥

द्वितीयमन्तरारते तु ग्ययं^{३०} मुष्मयोपुष्मम् ।
तस्मिन् इच्छे ततोऽप्रयसात्तव्यत्कुम्भमूर्धः ॥१०२॥

अपत्तात्पुष्मकं ग्ययं, तस्यार्द्धके परिधिर्मुष्ं ।
यद्विद्वान्दृषदगुलो शेषः प्रथमेऽप्रयसन्ते पुनः ॥१०३॥

विधिगुण्यो भवेत्साम्प्रिविधेयान्तम् सारिकाः (तन्निष्कः?) ।
ईषदगुल्यद्वारिकाः पुर्वमेव प्रकथिताः^{३१} ॥१०४॥

मुष्कतयोर्षोयसन्त जयोः प्रथमः^{३२} स्वरः ।
षाणुर्दशात्तरं^{३३}—अंधेयुते चतुर्दशं ॥१०५॥

सप्तश्रवणमेवं स्यात् सतारस्वरमम तु ।
सूतीरपि विधिगुण्यं तस्मात्सोतीरभासाः ॥१०६॥

सप्तश्रवणपूर्वेषं सार्यं^{३४} स्वरुधिका यथा ।
तथा प्रायेव यद्विद्वान्तरारण्यं तत्परः ॥१०७॥

^{३५} स्वरुधिकांशोऽध्यानि मुष्कोप्यानि तद्विद्याम् ।
एवं यदन्तरं प्रोक्तं सारीणाम्नि तत्परः ॥१०८॥

तद्विद्याय विरोधं न दृष्टव्यारोयकम् ।
दृषददा हुनरिद्विद्वयोपपद्यते ॥१०९॥

तस्मात् (दृ) दृषदयोर्षोयनिं सन्त श्रवणे^{३६} (०) निष्कधाराते
रानोष्येद्यतः ।

स्वरुधिकांशमाताय^{३७} स्यात्प्राः^{३८} स्युः साक्षां युष्ं ॥११०॥
॥ इति सूतीरकिन्तरीव्यमन्तम् ॥

मद्यथाया श्रोत्रे स्वयं श्रवते सातयसाम्प्रतम् ।
^{३९} दृषद्व्ययं देव्यं विद्यते निष्कवार्तात्तद्व्ययम् ॥१११॥

- ^{२५} E. omits अनुस्वार ^{२६} E. ०दशं ^{२७} D. E. सप्तुंशो-
^{२८} D. E. च ^{२९} D. मुष्के E. तुष्के ^{३०} A. omits विषयं
^{३१} D. E. ०रुके ^{३२} A. adds विष्णं
^{३३} A. सार्यं ^{३४} D. E. omit this verse.
^{३५} A. looks like सारि० ^{३६} A. ०यव ^{३७} A. omits विष्णं
^{३८} of S. R. VI 307-27 for 111-37 above.

मध्यमापत्तिवशात्परि^१ श्रेष्ठकस्यानभिषिक्तो ।
अथ किञ्चरपीषाणां स्वप्नूतादनुगतवत् ॥१३१॥

अथय परिशोरो द्वि परिशोरो विज्ञानता ।

^२शेषं तु लक्षणं शेषमेतस्यां^३ मध्यमागतम् ॥१३२॥

[॥ इति सखी किन्चरो ॥]

^४पञ्चासत्तदनुगतस्य^५ न न्यूनं^६ विज्ञातनुगतम् ।
^७परित्यागं^८ विज्ञातस्य किञ्चरोऽनां कदाचन ॥१३५॥

पद्य रत्निसाम्यं शोकिभुं म^९ विद्यते ।

एतयोर्मानयोर्मध्ये भानं स्यात् वाक्श्लेषश्च ॥१३६॥

एत (सत) एव मया मायाभिर्भानं शोपाद्यं गुरा ।

पतानुपातिस्त्वेन प्रोक्ताशो रत्नितेजुः ॥१३७॥

अत्रपरि राज्मराजस्योपदेशं प्राप्य तद्विः ।

सुहितस्वरभ्रदेशानां विवेकं^{१०} कर्तुमीश्वरः ॥१३८॥

^{११}रागात्मनस्यमग्नः केचित् परिचयमानिनः ।

दानुर्विबादपर्येतोर्वा स्तं न स सम्भ्रमः ॥१३९॥

रापोल्लाते यतलोभापुण्याः प्राक् प्रवर्जिता ।

पुनरुक्तो पुनरुक्तो पुनरुक्तिर्भवेन्न किम् ॥१४०॥

तथापरि धालोभार्थं तन्मागार्थिनि^{१२} मया ।

केवाचिन्तुं कुतुहिल्येन ब्रह्मेते वाचनकमः ॥१४१॥

^{१४}मध्यमपत्तिसत्तं कृत्वा मध्यमं स्याविर्भवं स्वल्पम् ।

परतादृष्ट^{१३} परिताम् स्वरान् पञ्च श्रेण्य च ॥१४२॥

अवरोहन् ताः स्याद्विषयन्तान्^{१४} शेषं यद्वि ।

हृत्ति स्वस्थानमास्वात्तं मध्यमादेस्तदादिनम् ॥१४३॥

^१ A. नेत्रकं D. नेत्रकं E. नेत्रकं

^३ D. E. शेषं ल विवेकम्

^३ A. omits अनुस्वार

^४ A. पञ्चासत्तं^५ ^६ ^७ E. omits अनुस्वार

^८ E. omits this line and the next one.

^९ A. omits अनुस्वार ^{१०} A. च ^{११} E. omits अनुस्वार

^{१२} D. श्रेण्यं E. रागश्रेण्यं ^{१३} D. E. श्यात्

^{१४} cf. S. R. VI. 328-32 for 142-46 above. ^{१५} E. च

^{१६} A. omits विसर्गं । सतः stands for यद्वाङ् । E. अवरोहन् सतः

^{१७} E. श्रेण्यम्

स्वस्थानमिदमेवम्यमिन् इत्यर्थपरिषिक्तं स्वल्पम् ।

तद्वत् द्विगुणमाह पूर्व स्वस्थानमावन्ते ॥१४४॥

धाव्यारिपु रागेषु पूर्वपूर्वस्वरस्य तु ।

अभावात्तन्मिदं यत्तत् सर्वमेव परं परम् ॥१४५॥

पञ्चासत्तदकारेण मध्यमारम्यं वीगितम् ।

रागात्मनस्येते रत्नित्वेनैव सम्भ्रमः ॥१४६॥

परित्यागस्यातमोऽस्मिन् कृपायान्तरनिमित्तोः ।

न भवेत्तदात्ता रत्नितः पुनस्तैस्तु च्युतान् ॥१४७॥

पञ्चस्वरत्तरोहश्च परश्चे^१ स्याविर्भ मग्नयोः ।

संभवेदपरि नो तस्मात् स्वस्यात् स्यात्ते कथम् ॥१४८॥

यद्वाङ्कोः स्याद्विषयन्तमवहत् यदीदृशम् ।

शेषतस्याभिह्वानं तदमये कथं हि तत् ॥१४९॥

तस्मात् सर्वेषु रागेषु मध्यमं कञ्चन स्वरम् ।

स्याविर्भं परिकल्प्येत्^२ रागात्मनस्यारभेत् ॥१५०॥

॥ इति मध्यमार्थः ॥१॥

^३ मध्यमस्यानस्याभावात् मध्यमं स्याविर्भं स्वरम् ।

नृतेयं सुगुणानुत्वा मत्वा व्यत्यासं स्वरानय ॥१५१॥

अवहत् मग्नयं विषयं स्याविर्भं स्वरम् ।

हत्वा मयपररोहश्चेत् स्यात्तन्मं जायते तथा ॥१५२॥

बहुक्तो नाम रागाङ्गं^३ रागतजनसम्भ्रतः ।

पञ्चमोऽपि पटु^४ केतिरुत्तरस्य तेषु जित्तिव्यते ॥१५३॥

॥ इति अष्टमालः ॥२॥

स्याविर्भो शेषतस्तु मत्वा विपञ्चयन्तुः^५ स्वरान् ।

अवरोहान् पुनः^६ स्याद्विषयन्तमेव च ॥१५४॥

तस्युर्भं सतोऽपि^७ सर्वं कृत्वा स्यामो^८ परोच्यते ।

तथा स्यात्^९ श्रेण्यं^{१०} स्यामो रि^{११} रत्नितो^{१२} रत्नितो^{१३} जतः ॥१५५॥

॥ इति श्रेण्यः ॥३॥

^१ A. एते

^२ cf. S. R. 342-401 for 151-202 above.

^३ E. राजसं

^४ ^५ A. omits विसर्गं ^६ A. ततोच्यते

^७ E. श्रेण्यं

^८ S. R. निः E. रिच्छेयो

स्वामिनि स्वयत्ने 'भोगकृतिः कृतिषु जातेत ।

आत्मानु पञ्चमं सख्ये षष्ठं सख (श्व) बिदो विदुः ॥१७६॥

॥ इति श्री(श्री)कृतिः ॥२॥

पद्मे षष्ठेभक्तमेव^१ षड्भुं पुनर्षठं शोष्य तत्सुतीयेषु ।

तुषं च इत्या तनुकथितं च सुपञ्चमं स्वामिनि एव सुषुं ॥१७७॥

सुतीयेषु शोष्य पुनर्षठं तथा द्वितीयपञ्चमेव सुतीयेषु एतौ ।

ततो यदि स्वामिन्सन्^२ षष्ठे तदा रामो भवेद्देवकृतिर्विदोः ॥१७८॥

॥ इति देवकृतिः ॥३॥

॥ इति क्रियाकानि ॥

कृत्वा षष्ठं भक्तमाम् गत्वा[ऽ]पस्यं पुनः-षष्ठमेव तस्मात् ।

कृत्वा परं स्वामिन्मेव तस्मात् पुनं समायाय ततो षष्ठं च ॥१७९॥

आह्वयु च शोभ्य क्रमत्तत्तुतीयविकानयो पञ्चममतोऽपह्व ।

षष्ट स्वामिनिं शोष्य सुतीयेकमपान्तु तुषं तथा पञ्चमसुतीये^३ ॥१८०॥

सृष्ट्वा सुतीयेषु सत्तु बादरिण्या द्वितीयेषु च न्यस्तं षष्ठे यदा ।

तदा भवेद भैरविका[ऽ]य^४ सख्ये^५ रास्य गः^६ स्वावितया प्रविष्टः ॥१८१॥

॥ इति भैरवो ॥४॥

पद्मे^७ षष्ठं मन्त्रमूलेय मध्यं तमेव पदचात्रवरोहतात्र च ।

अमात् षष्ठं श्राप्य सथोपरिष्टात् गच्छन् पमागत्य च तं विलम्ब्य ॥१८२॥

^१ तमेव संसृप्य धमात्रेद्^२ षष्ठं यदावरोहेण समीतं वैनिकः ।

छापानिष्टात् सत्तु रागराजस्तदा भवेद् वैनिकपञ्चकः^३ ॥१८३॥

॥ इति [छा]पाना म्हा^४ ॥५॥

कृत्वा षष्ठं पद्मसतः परो द्वौ तपञ्चमं^५ षष्ठमूर्ध्वैरविद्या ।

ततोऽवरोहेण च षष्ठपञ्चमो कृत्वा सर्वोपासकश्चतुः षाष्टम् ॥१८४॥

^१ तुतोऽतः प्राक्(म्) द्वितीयावरोहत् प्रक्रम्य सुषं प्रथमं ततश्च^२ ।

उत्तवा परं वैमन्सतं षष्ठे स्वात्ता भवेद्दामकृतिर्बहुवितः ॥१८५॥

॥ इति रामकृतिः^३ ॥३॥

^१ D. शोड E. शोड

^२ D. E. स्या स्वयत्नं

^३ D. E. सदा

^४ A. पद्मर्षु E. पद्मजर्षु

^५ E. वित्तमद्दा

^६ E. पद्मपद्य

^७ A. adds विसयं

^३ A. omits अनुत्वार

^४ E. omits रेफ

^५ A. omits विसयं

^६ E. तामय

^७ E. दुर्षु बन्धा

^८ D. E. द्वितीयः प्राक् द्वितीयावरोहत्

^९ E. omits विसयं

^३ E. शोष्य

^४ A. च

^५ E. षष्टः

^६ E. शक्रे

^७ E. षष्टः

^८ E. षष्टः

कृत्वा षष्ठं^१ षष्ठमाम तत्परं विलम्ब्य संसृप्य षष्ठद्वितीययो ।

विलम्ब्य वेत्ते^२ षष्टकृत्ः मुदस्तात् सुतीयाषाष्ट्यु षष्टविक्रयो ॥१८६॥

सुतीयेषु चान् विलम्ब्य 'तस्मात्पस्यमाष्ट्यु च संसृतेषु च ।

सृष्ट्वा षष्टवैरिजियं षष्ठं च प्रोच्यार्थं तस्मात् पस्तः स्वरं च ॥१८७॥

वेम्यस्यतो स्वामिनि तत्र रामो^३ महाहारः प्रभवेत्साम्यम् ।

स्वयोः पुनः पञ्चम एव^४ वैरिस्तस्यैव दामतश्चः प्रविष्टः ॥१८८॥

॥ इति महात्वाः ॥४॥

प्रोच्यार्थं^५ महापावित्यावह्यु षष्ट्युत्तरान्(म्) रा(म्) सिकान् ततश्च(०कनस्तस्यम्) ।

गत्वा ततो मध्यमतसुतीयेषाष्ट्यु तामाच्यतुः[ऽ] स्वरंरिच च ॥१८९॥

सृष्ट्वा षष्ठं तत्पञ्चमं विलम्ब्य पद्मे यदा न्यस्तत^६ एष^७ गौडः ।

कनरिषु^८ भवतोह सख्ये स्वयोः पुनः पञ्चम एव युष्टः^९ ॥१९०॥

॥ इति कनरिषोः ॥५॥

प्रति^{१०} षष्टान्मन्त्रनियारतोऽयं स्वरं परं प्रोच्य ततसुतीयेषु ।

सुषं च गत्वा षष्टतसुतीये^{११} षष्टाच्यतुषं च ततः^{१२} स्वराच्यते ॥१९१॥

पञ्चाषाष्ट्यु^{१३} षष्टतसुतीयेषपसतनं स्वामिनि एव नीचम् ।

स्वायित्वरं तत्परं च कृत्वा स्वायित्वर-^{१४} सुषंयो षष्टकृत् रामः ।

परं सुषंयो षष्ठे विमोते^{१५} शोऽक्योदो भवतिहृदयः ।

स एव लोके सत्तु मात्तयोति स्वायत्यु सख्ये किल पञ्चमोऽपि ॥१९२॥

॥ इति^{१६} शोऽक्योः ॥६॥

षष्ठं तमेवाम^{१७} विषाय कृत्वा द्वितीयपञ्चमं ततः परं च ।

विलङ्घयन्सद्विप्रततः^{१८} परंशोभाष्ट्यु पञ्चाषाष्ट्यु तांश्च ॥१९३॥

^१ E. हं षष्ठमयम

^२ D. E. च

^३ E. पुनस्तात्

^४ E. repeats a confused version of 'संसृप्य'.....'षष्टविक्रयो' from the preceding verse.

^५ A. महाहारः

^६ E. कनरिषः

^७ D. E. सं स्वामिः

^८ A. न्यस्त

^९ D. E. एव

^{१०} E. युष्टः

^{११} D. E. षष्टः

^{१२} A. षष्टः चतुर्षु

^{१३} D. E. ततो

^{१४} E. षष्टः

^{१५} A. संसृप्य

^{१६} E. शोऽक्योऽपि A. शोऽक्यो

^{१७} E. शोऽक्यः

^{१८} D. तमेवामि E. तमेवा विषियाम

^{१९} E. सख्यिततः

प्रसन्न्य तं लक्षितमेव सहात् पूर्वं सनुपचार्यं ग्रहं ब्रजेवच ।

तरा १ भवेद्वाविशतसोः २ ३ अतिशयोक्ती सात्त्विकं (ग) एव लोके ॥१९५॥

॥ इति द्वाविशतः ॥ १७॥

१ परस्परिभिनो २ प्राग्वक्त्वा पूर्वं ३ गृह्यपरं श्रेयश्च ४ ग्रहं तथोक्तम् ।

५ तृतीयमुपा ६ च विराम्य तस्मादपरतनो श्रेयश्च विराम्येवम् ॥१९५॥

त्वयुक्त्वा धरा (ग्रह) पर्वत परं च १ पूर्वं २ पूर्वं तथोक्तम् ग्रह एव कल्पिते ।

३ यतोऽष्टा इत्यात्मनिताभिपरत्वा गार्धर्पात्वं केविचम् भवति ॥१९७॥

॥ इति लक्षितः ॥ १८ ॥

॥ इत्युपाज्ञानि ॥

रागाङ्गतापामपि केचनारथ रागव्याहृतमंतमत्र १ २ तेषाम् ।

३ ४ आत्मस्य दार्पणमुपेत्य ५ शीतो न मे तथा संज्ञितात्मनोति ॥१९८॥

एवं यथा केचन १ २ मृगमुद्रिप्रवृत्तये ३ ४ यम्यताः प्रविष्टाः ।

ते सर्वगन्धेषु तप्ताननुदया रागा कुपेर्वर्द्धिषो विधेयाः ॥१९९॥

त्वमुद्रितः १ २ कृष्णरेवरेत्य मुद्र्या(ऽ)वया शोधय विनोपजातम् ।

३ ४ द्वाविकानामिह ५ संभवः स्याद्यथा तथा बाल्यमावर्तते ॥२००॥

— एवं तते वा मुचिरे स्वरेदथ स्वस्थाननेर्वयं हि संभवः स्यात् ।

रागस्य संशयं सद्गुणोऽत्र १ २ राजोपेतेतारभिषोऽन्येयः ॥२०१॥

किन्तरीबादकान् प्राप्नो (प्रत्य) रदियस् स्वमनोवया ।

यथा (यथा) कुर्वेनापाश्च १ २ शोधयामोपस्तिताम् ॥२०२॥

सुखं (शु) कर्तुंशंभो (यो) गसमावादकतं हि तत् ।

तथा हि तेषामन्तानामिः १ २ (विप) कर्तुं न यदासित ॥२०३॥

१ D. भवे E. भवे द्विविधः०

२ D. ० गीशो E. ० गीशो

३ E. पांश्वी

४ A. D. E. read इत्युपाज्ञानि after द्वाविशतः; in fact this should go at the end of लक्षित which follows next.

५ A. वा D. E. पाश्

६ A. द्वाया । ० नः प्राग्वक्त्वा can also be a possible reading.

७ E. श्रेय

८ E. ० येत्

९ A. पूर्वं

१० A. D. E. ॥१॥

११ E. ० मंत्र

१२ E. आत्मस्य

१३ D. ० मुपेत

१४ E. मृग्य

१५ A. ० प्रवृत्तये

१६ D. E. ० कुम्भः०

१७ A. ० भिष

१८ E. राजो

१९ E. omits चोऽत्र

२० E. omits विषयं

रागेषु केचुश्चित् रथापुर्दिधिषं तान् सुन्दरम् ।

यद्येवञ्च प्रदाम्यत्वं १ २ रागं संकटात्मनोः ॥२०४॥

न तद्विचारयश्चभारोहितं १ कदाचन ।

२ यथाप्येतासन्तान् ३ ४ आत्मनिताः सात्त्विकस्य लक्षणम् ॥२०५॥

व्याहृतेत (० येत) यथासिद्धप्रद्वैतानुभासान् ।

यद्यच्च १ २ लक्ष्यध्वनितस्यैव आसत्त्वं दक्षिणम् ॥२०६॥

प्रद्वयोनुभवस्तत्र प्रत्ययः पर्यायिकः ।

३ आत्तोपदेशमपवा प्रमायं ४ मनुष्ये ततः ॥२०७॥

व (ग) द्रव्यम् (३) १ २ धृतो वापि परात्तानुभवद्वये ।

किंचामिन् सत्यपरवा शास्त्रं १ २ व्याकियते त्वयः ॥२०८॥

उपलक्षकता १ योक्ता स्वपरवायस्वरं प्रति ।

२ या तातो कचमास्तितं ३ ४ तमेतं सतिवर्तं ५ ६ वधि ॥२०९॥

उपलक्षकता प्रायः प्रत्यशागेचरे भवेत् ।

सासात् प्रतीयमानेऽप्ये कथमगोपलक्षयम् ॥२१०॥

यथाह नियमावृत्त्यकरणं तत्रसात् १ २ ।

न दृष्टे साद्यदुद्वय कल्पनं १ २ वायमियते ॥२११॥

यो दुष्टार्थव्यापयान् १ २ प्रामाण्यमनुभाष्य व ।

अद्वैतार्थस्य वाद्यस्य प्रामाण्यमनुभोमे ॥२१२॥

इवं दृष्टमथानं हि शास्त्रमेतद्व्य भवेत् न हि ।

अग्निष्टोमिदिवाक्यतानं प्रामाण्यमनुभोमे ॥२१३॥

अतो यस्मिन् ग्रहो रागे यः शास्त्रावृत्तमेतः ।

तत्साहचर्यवैशस्यं तस्यैवेति सामञ्जसम् ॥२१४॥

अथस्तनानं या चिन्ता सा १ २ कृतात्मनो गता ।

यद्यमप्यापि तेनत्र समामानं विपरिचिता ॥२१५॥

१ A. रागायं

२ E. ० हितं

३ A. लक्षणः०

४ E. ० न्य मानुष

५ D. E. ० दृष्टः

६ A. ० लुप्तो

७ E. omits अनुत्वार

८ E. लवा

९ E. ० तावमोऽशा

१० A. ० सत्यं

११ A. यतिः

१२ E. ० वताः

१३ A. ० स्यात्

१४ A. ० नं

१५ E. कृतां वरो

अदितिष्टं भवेत्मानं मनुष्येण समाप्तः ।

अयं सर्वेषु बंधेषु परमः परिश्रोतितः ॥२१॥

विश्वानावरत्नंमूर्ति^१ भाग्यकालं पुराणं^२ ।

बर्षाभिर्हृदिधातास्मिन्नेतामननका^३ ॥२२॥

बदन्ति बाधतेतिमन्त्रं भातस्त्वभिसारदाः^४ ।

"सारा (२) रम्यं रश्मयोऽरस्तस्त्वयस्केकेकाम्बुजं बुधः ॥

कुर्वन्ति सन्ध्याकारान् बंधाननयोऽनयोऽसौ ॥२३॥

॥ इति मनुष्यतत्त्वनामं ॥११॥

मृकानिः पञ्चभिर्नितं त्वात् सप्तभिर्विद्वद्भ्यम् ।

"विश्वमूर्ता" "दशमार्त्तं" तंभिस्तत्त्वत्वाऽऽद्भ्युत्थयन् ॥२४॥

शिरसेषु जातिवचनं विदधोति विष्णुविष्णु^५ ।

अन्तरालस्य मानं त्वात् पञ्चतारत्वरश्मिरश्मयोः^६ ॥२५॥

जिभिरप्यधिकैर्मैत्र्यमनुसृष्टैर्दामित्वा ।

मनुष्यश्चब्रह्मस्य^७ "रश्मिप्राप्यकथितंमिता ॥२६॥

अद्भ्युत्थितयं मृकान्येतामधिकं भवेत् ।

रश्मिभ्यामन्तरालस्य प्रत्येकं प्रतिमिततः ॥२७॥

पञ्चमृका श्वद्वद्भ्यमनुमानि चतुर्दश ।

प्रमाणं परिशिद्धेयं^८ "संभ्रूयान्तरालकम् ॥

प्रान्तोऽद्भ्युत्थद्वयोः शास्यं बंधाभिर्द्विष्यद्भ्युत्^९ ॥२८॥

॥ इति निबन्धमूर्तिः ॥२१॥

जातिवचनशिरःप्रान्ता आश्रित्यैः समाप्तः ।

"पृक्कोरावधितो" संज्ञातां निबन्धमूर्तिम्^{१०} ॥२९॥

^१ D. ० संभ्रूते ० E. संभ्रूते ०

^२ E. ० निः ० A. मृकानाल ० E. omits विष्णुं

^३ cf. S. R. VI 433-36 and 466-69 for 23-63 of our text dealing with the "Māna" of the 14 types of "Vanisa".

^४ E. विष्वा ० E. इष्वा ० A. D. E. तस्मिन् लब्धत्वा

^५ D. E. ० द्विजन् ० D. ० बन् ० E. omits विष्णुं

^६ A. रश्मिप्राप्यं (omits ॐ)

^७ E. संभ्रूयान्तर ० E. ० शाः ० B. एव

^८ D. E. श्रेया ० D. ० मृत् ० E. ० मण्

"सिंहाद्विपसंभ्रूत-नारायणसंभ्रूतेः ।

मालमवित्यसंघस्य त्वात्पञ्चदुश्चिदाद्भ्युत्^१ ॥३०॥

मृकसंप्रत्ययं तारत्त्व-रश्मयं च विद्यांवरः ।

मध्यमानमर्थं शेषं द्विषुः पश्चिमरश्मयोः ॥३१॥

विशिष्टमद्भ्युत् शेषं पादोनः पञ्चभिर्नितः ।

प्रत्येकमत्र रश्मिभ्यामन्तरालो^२ नातकल्पन्म् ॥३२॥

सिंहात्संघं त्वात् मृक्^३ मृकानां श्वद्वयमृकम् ।

"द्वयोःशाब्दभ्युत्थानयोः" मानमन्तरालकं^४ ॥३३॥

॥ इत्यवित्यसंघः^५ ॥३३॥

द्वयोःशास्यं रश्मयोः सपर्वनिष्ठाद्भ्युत्^६ ।

श्वद्वयमूर्तिर्नितं मयं^७ "तारत्त्वप्रत्यय" रश्मयोः ॥३४॥

साध्याङ्गलं पृषक् (इ) मानं रश्मिसत्वान्तरालकम् ।

"दशाद्भ्युत् संविषयं संभ्रूयान्तरालो" मितिः ॥

आश्रित्य^८ "लक्षणात्वात्" शेषं^९ "लक्षणमयस्य तु ॥३५॥

॥ इति श्वद्वयोः ॥३५॥

मृकान्यवधिभं शेषं रश्मिभ्यामनुषीरितम् ।

साध्याङ्गलिकैरशाब्दविशाल्यद्भ्युत्सत्वा ॥३६॥

मयं दशाङ्गलं शेषं मृकान्तरालस्य रश्मयोः ।

सपर्वनिष्ठी^{१०} "तारत्त्वप्रत्ययप्रतिनिः" पृषक् ॥३७॥

सर्वरश्मिभ्यामनुष्यं सपर्वानुत्थकं पृषक् ।

सपृक्कानिषयं रश्मिप्राप्यैः सामस्ययोःसत् ॥

सपर्वद्वितयं मानं^{११} "वतुऽद्भ्युत्संभ्रूते" ॥३८॥

मृकानुत्थं संकषयं संकषयमनुषीरितम् ।

सामसत्त्वान्तरालं मानं शेषं त्वात्पञ्चद्वयोःश्वत् ॥३९॥

॥ इति मृकान्यवयोः ॥३९॥

^१ A. विष्वा ० A. D. E. ० ताराद्भ्युत्^१ ० A. मान ०

^२ E. omits मृकानं यत् ० A. शरी ० E. ० श्व ० E. ० ई

^३ D. E. ० रश्मयः ० D. E. ० श्वभिर्नितुः ० E. omits श्वद्वयम्

^४ D. E. ० रश्मयः ० E. ० त्वात् ० E. ० शेषो

^५ D. E. look like ० रश्मयोः ० E. ० लक्षणं मृकम् ० A. ० यत्

^६ D. E. ० शेषं त्वात्पञ्चद्वयोःश्वत् ० i. e. the fourth foot of verse 39

is reproduced at the end of verse 38; thus the sixth

foot of 38 and the first three feet of 39 are omitted.

मायेन्द्रबन्दी^१ विद्याया^२ मृताया^३ वदिसरत्नमुलेः ।
सत्यबद्धितनेनाय^४ मृकामा^५ अन्वितंभेत् ॥४४॥

सर्वे नवाह्वाने^६ तस्य रभ्योऽनुसृतारयोः ।
संयुक्तान्तरानं च तथाभूतभरीहृ^७ यत्^८ ॥
महातपस्य^९ बंधाय निर्माणात्तत्प्रायंकम् ॥४५॥

॥ इति मायेन्द्रबन्दी ॥६॥

सती^१ वंते बध्मानं अह्मणानामुदीरितम् ।
श्रुत्तराजिजतिः^२ पञ्च यथा मृकान्तं तथा ॥४२॥

अन्तरं मृकताराख्यरभ्योर्विष्णुताह्वानमुले ।
संयुक्तान्तरानानां मानमत्र भवेदियम् ॥४३॥

पञ्चाह्वानानि^३ सार्धाद्यव्ययपूर्वसप्तम्युक्तिम् ।
प्रतिस्वन्तरं लेख्यह्वानं पावकमितम्^४ ॥
समूक्तानवकं, सौं^५ नापेन्द्रवर्हि^६ स्मृतम् ॥४४॥

॥ इति सप्तम्यन्तरसप्तम् ॥७॥

^१सुती वंते बध्मानमह्मणानामुदीरितम् ।
सार्धानि मृकताराख्यात् लिखायुक्तीनाः पुनः ॥४५॥

सत्याह्वानो मायेदेशो मृकताराख्यरभ्योः ।
रभ्याद्यन्तरं सौं^१ पृथार्थाह्वानोभिमतम् ॥४४॥

एक्योराधाधिप्रोक्तानुसृतयोस्तु सप्तम् ।
सिन्धुःसप्तमः सार्धात्^२ऽप्युक्तापट्केन संयुताः ॥४७॥

सत्यान्तराख्यं मानमुत्तं पयधुत्तयोः ।
सार्धसप्तमलिखा^३ च मृकानामपि पञ्चमम् ॥४८॥

पञ्चाह्वानानि त्रिषोः मानेनेत्तु समाततः ।
प्रमाणं मृकतरभ्यस्य^४ सिन्धुःसप्तम्यं च^५ स्मृतम् ॥
समुक्तावक्यापि मानानि^६ मानेनेत्तु ॥४९॥

॥ इति सप्तम्यन्तरसप्तम् ॥८॥

^१ A. ०र्षे

^२ A. महीषयन्

^३ D. E. नापेन्द्रः

^४ D. E. ०म्ति विष्णु

^५ E. सार्धात् मृक

^६ A. मुनीर्षे

^१ A. मृताया

^२ D. E. नापेन्द्रः

^३ D. E. ०म्ति

^४ D. E. ०म्ति

^५ A. वत्

^६ A. वत्

^१ A. अन्तं

^२ D. E. वसा

^३ E. वजित

^४ A. विष्णुःसप्तम्यं

^५ A. वत्

^६ A. विष्णुःसप्तम्यं

मृकान्तं यवकंकोह्वानायाःकोनविदातः ।
यन्मृकतपस्य^१ बंधाय बध्मानमिद्विह्वयो^२ ॥५०॥

पञ्चह्वानो मयदेशो मृकताराख्यरभ्योः ।
सत्यान्तराख्यं तु प्रत्येकं पुनरीरितम्^३ ॥५१॥

त्रिषोः पञ्चमिह्वानं मृकानिर्मावेदिना ।
^४सत्यान्तराख्यं तस्य मानमेको^५ यवसत्या ॥५२॥

^६मृकानिर्वयस्यमृकताराख्यमनानं व्याख्यतुष्ये ।
सप्तमोऽपि विज्ञानोऽपि मृकताराख्यस्य तु ॥५३॥

॥ इति यन्मुक्तबंधः ॥९॥

सप्तम्यन्तराख्योऽह्वानोऽपि स्मृतम् ।
सप्तम्यन्तरं^१ पञ्चवक्त्रबंधमानं महोभूता ॥५४॥

पञ्चाह्वानं च विभवं मृकताराख्यरभ्योः ।
रभ्याद्यन्तं तु तस्यै^२ पृथार्थाह्वानोन्मिताम् ॥५५॥

सत्यान्तराख्यं तु^३ पादोऽपि त्रिषोः पृथक् ।
सत्यान्तरं सप्तम्यन्तराख्यमनुलकयम्^४ ॥
मानं यन्मृकतपस्येन सप्तम्योऽपि त्रिह्वयो^५ ॥५६॥

॥ इति पञ्चवक्त्रः ॥१०॥

यन्मुक्तस्य बंधस्य मानं यद् (२) 'मृकताराख्यं ।
अह्वानं^१ पञ्चवक्त्रां निर्माणात्ताराख्यरभ्योः ॥५७॥

अन्तरं मानमात्रं सप्तम्यन्तरं यदुक्तयम् ।
पृथक् सत्या^२ त्रिषोः मानं सत्यान्तराख्यम् ॥५८॥

सत्यान्तरं मानमात्रं सप्तम्यन्तरं त्रिषोः तथा ।
मृकान्तं यद्^३ त्रिषोः सौं^४ पञ्चवक्त्रबंधवदीरितम् ॥५९॥

॥ इति यन्मुक्तः ॥११॥

वंते त्रिषुष्वे दण्डो यवद्विषयसमुत्तं^१ ।
यदुत्तराह्वानं तस्यै^२ यदुत्तरं त्रिषार्थाह्वानम् ॥६०॥

^१ E. ०र्षे

^२ D. E. समातीतो

^३ E. ०र्षेः

^४ E. omits वा

^५ D. E. ०र्षे

^१ E. ०र्षे

^२ A. ०र्षे

^३ D. E. पादोना

^४ A. मृकान्तं

^५ A. मृकान्तं

^१ E. ०र्षे

^२ A. ०र्षे

^३ D. E. पादोना

^४ A. मृकान्तं

^५ A. मृकान्तं

मुञ्जतारास्वरभ्रमस्य^१ सानमनस्सत्तके ।
यञ्जयं सभासोमहासुदित्तयासुमुहम् ॥६१॥

यञ्जयं विजानोयात्तरत्तेषु सप्तसु ।
सोषसस्यभ्येतेसिन्नु यमुमुसखरीतसम् ॥६२॥

॥ इति विष्णुः ॥१२॥

यञ्जयामिकेलेषु^२ नन्योपशरितरङ्गुणैः ।
उमायतिरंकेभानं मुञ्जतारास्वरभ्रमयोः ॥
उमायं इष्यङ्गुणकं लक्ष्म सोयं^३ त्रेषुसं मतम् ॥६३॥

॥ इत्युमायतिरंकेलक्षणम् ॥१३॥

अङ्गुलैः स्यात् द्वयसामिष्यं वदितयसंमुते ।
एकवीरे दण्डमानं, मुञ्जतारास्वरभ्रमयोः ॥६४॥

अन्तरं षापि विदोमेकाङ्गुणकताम्नितम् ।
लक्ष्मोमायतिरंकेषु लक्ष्मो गोसितं परम् ॥
इत्युमतेष्वेकवीरेण लक्ष्म संशकवीरेणम् ॥६५॥

॥ इत्येकवीरेषंलक्षणम् ॥१४॥

केचिदस्यान्वयिष्यति संशान्त्^४ पञ्चवशाङ्गुणम्^५ ।
इतिहासङ्गुणं याञ्जयत्तान्यसंशकान् ॥६६॥

योञ्जसाङ्गुणकं^६ संशं कलानिधिमुवाहृत् ।
विशासङ्गुणकं संशं मृत्सोसंशकं^७ विदुः ॥६७॥

इतिहासङ्गुणकं^८ संशं प्रदुः भूमिनिधं युधः ।
एतुं सवेतुं संशेषु मुञ्जतारास्वरभ्रमयोः ॥६८॥

अन्तराङ्गुणकयोः संश[ऽ]^९ न्यसंविशं वरे ।
प्रयोदसाङ्गुणकः^{१०} केचिद्वत् संशः पञ्चवशाङ्गुणः ॥६९॥

नेष्येत्प्रमाणस्त्वेन तया सप्तवशाङ्गुणः ।
अन्तराङ्गुणस्त्वेन^{११} नाप्ये तद्विष्णुराजितः ॥७०॥

- ^१ E. omits अनुस्वार ^२ D. E. स्मान् ^३ D. E. दोष
^४ D. E. ०संयं ययो० ^५ A. विष्णुस्य E. स्वेतुस्य ^६ E. ०ः
^७ E. केचिद्वत्
^८ A. पञ्चवशां युगान् E. संशानं परं शाम्गुणम् * cf. S. R. VI 430-4
for 66-71 above.
^९ D. E. मेतु ^{१०} D. E. जनु ^{११} A. E. ०न्वयां D. ०न्वय
^{१२} D. E. omit विषयं ^{१३} E. जनि० ^{१४} A. प्राप्ये

अतितास्वनित्येन संशः पञ्चवशाङ्गुणस्य^१ ।
केचिद्वत्पुण्याप्यतो युञ्जसातेरान्तिभिः ॥७१॥

* एवं यसा^२ नैवेदिति केचिद्वत् अते मतः ।
एकारासातेरंकेऽप्युः पञ्चवशाङ्गुणस्य^३ ॥७२॥

प्रशिय तेषु केचिद्वत्पुं नानास्वरद्वितो जयुः ।
संवेदितेषु यशेषु विज्ञानस्वरत्तापकः ॥७३॥

यमुदंसाङ्गुणो संशः सर्ववेतुषु शयते ।
इतराङ्गुणकस्यैवैति लोकेऽप्येवस्वरत्तः^४ ॥७४॥

संशान्नयस्य निष्पत्तं^५ केचिद्वत् वेतुषु शयतेः ।
नवेवाम् जनुवंशान्^६ पञ्चवशायां^७ तस्योचित्ये ॥७५॥

अशित्यो विष्वमूर्तिरथ मञ्जस्वरविधायको ।
नप्येवञ्च महान्वयो षड्वेदा इति जयः ॥७६॥

मप्यस्वरविधातरत्तायां तारविधायकाः ।
यमुषो मुनिवंशरथं यमुदंश इति जयः ॥७७॥

संबंधोमप्येन^८ त्रिधातवत्तापकाः ।
यसंशकाराधावाविशाससंवेदन्तकतः^९ ॥७८॥

नपयो मनुवंशरथं तमते प्रकरो मतः ।
सुषं संश^{१०} नवेदिति स्ववशायां^{११} प्रकीर्तितः ॥७९॥

* अत्र सर्वेषु संशेषु विष्वः तापंधवो मतः ।
स्वरभ्रममयावत् क्षान्तिरऽत्र यथाविधि^{१२} ॥८०॥

कंतयो, मानहोतृषु^{१३} निमित्तोन्नवरातरः^{१४} ।
यतः क्तयोसो मध्यपरवेकैरेण संशिता ॥
क्षान्तिः^{१५} इत्यात् संबंधोपेय राजरास्य संशता ॥८१॥

- ^१ E. ०व्यः * cf. S. R. VI 404 ^२ E. नैवेदिति
^३ E. ०वो † cf. S. R. VI 462, 63 for 73-74 above.
^४ D. E. स्वरापिकाः ‡ cf. S. R. VI 460-63 for 73-79 above.
^५ A. केचिद्वत् ^६ A. यवशा
^७ E. looks like विज्ञानं ^८ D. E. ०ः
^९ E. ०ः सा † ^{१०} E. नैवेदिति * cf. S. R. VI 600
^{११} A. adds विषयं ^{१२} A. मिलते न न ^{१३} E. ०सोतरे

अप्यन्तराज-^१मुद्रितस्य देन शंकाशयोदसाः ।
निषिद्धः स तु जानाति तन्निषेधकत्वं मूषः ॥८२॥

स्योन्यन्तराजप्रति तुष्यं शंकाशयोरन्तरैः ।
एवं चतुर्दशैते^२ शंकाः प्रोक्ता महीभृता ॥८३॥

रक्षितमासुर्यमुद्रये^३ रागाभिव्यक्तिहेतवः ।
एकादश परं तेषु ध्येयहार्यं^४ भिन्नाः ॥८४॥

इति शंकाः सूर्येण^५ श्रीकृष्णेन विवेकिना ।
चतुर्दश तु विद्यासु चतुर्दश निरूपिताः ॥८५॥

इति श्रीराजापरान्त-^६महोद्वेदराज-^७श्रीकालतेजविरचिते संगीतराजे योद्धसाह-
रुदं संगीतमीमांसायां वाचस्पत्येन त्वयिरोक्तान्ते^८ संनिष्कल्पपरोरुषां प्रथमं समाप्तम् ॥

द्वैस्वायिन्युष्यन् कृत्वा तन्तुर्बं कर्मयतेतत्^१ ।
तदपरं प्रोक्ष्य कृत्वा^२ षट्^३ शस्त्राद् द्वितीयकम् ॥९५॥

सुतीयं सङ्गितोयं च षट्कमगय ष^४ कमात् ।
तन्तुर्बं कर्मविद्यार्थंमस्य शंकोभ्य^५ षेद् षट् ॥९६॥

म्याः^६ विभक्तं मुद्रयेः स्वस्थानं प्रथमं भवेत् ।
षांकिः पुनरस्मात्सु सुतीयः द्विजतेः षट् ॥९७॥
॥ इति मुद्रये ॥८॥

* सात्पर्यं^७ स्वायिनं कृत्वा सङ्गितोयं सुतीयकम् ।
प्रोक्ष्य तुयं विदम्ब्याय प्राञ्चनं कृत्वा पुनः^८ सुतीत् ॥९८॥

द्वितीयं शीघ्रतया नीत्वा सुतीयं पुनरुच्यते^९ ।
द्वितीयं^{१०} षेद् षट्^{११} म्यास्ततदा^{१२} स्वस्थानमाविशम् ॥
देवास्या^{१३} जायतेऽगयत्तु षुबंत्वं संमधारयेत् ॥९९॥
॥ इति देवास्या ॥९॥

† द्विमुष्^{१४} षट्कमास्याय स्वायिनं वाचयेततः ।
तदपरं च ततः पुनं षट् षेप द्वितीयकम् ॥१००॥

सुतीयं सङ्गितोयं च स्वायिनि^{१५} व्यस्यते यदा ।
तदा वरादयः स्वस्थानं^{१६} जायते प्रथमाभिधम् ॥
सधमबलंनि बने स्वयत्^{१७} द्वितीयो लयते स्वः^{१८} ॥१०१॥
॥ इति वरादी ॥१०॥

§ मध्यमं^{१९} षट्कं^{२०} नीत्वा प्राञ्चनमुकत्वा षट् पुनः ।
सङ्गितोयं कर्मयित्वा सुतीयं तच्चतुर्थकम् ॥१०२॥

† cf. S. R. VI 703-04 for 95-97 above.

^१ E. omits विभक्तं ^२ D. कृत्वा च E. कृत्वा

^३ E. omits अनुस्वार ^४ E. क ^५ A. शरोच्चते

^६ E. म्यासः

• cf. S. R. VI 713-15 for 98, 99 above.

^७ A. omits अनुस्वार ^८ A. omits विभक्तं ^९ D. षप E. षप

^{१०} A. षट् ^{११} A. षत्पा E. व्यासपादा ^{१२} E. व्यस्यते

† cf. S. R. VI 699-702 for 100-01 above.

^{१३} E. omits अनुस्वार ^{१४} A. षी ^{१५} E. omits अनुस्वार

^{१६} E. जीयते ^{१७} D. E. ततः

§ cf. S. R. VI 691-94 for 102-04 above.

^{१८} D. E. omit अनुस्वार

११

^१ D. E. omit मू

^२ A. मूताः ^३ D. E. श्रीकृष्णेन

^४ D. E. omit महीमद्वेदराज ^५ D. E. श्रीकृष्णकर्म

^६ A. वाचस्पतीशयं

समुच्चयान् तृतीयं चोच्चयार्थित्वम्^१ च सं पुनः ।
तन्मूर्त्तं स्वरमुच्चयार्थं स्थापित्व्यतेन जायते ॥१०३॥

स्वस्थानं प्रथमं नाम रागे बद्धान्नामानि ।

द्वितीयोऽस्य स्वरो षष्ठेः^२ स्थास्यन्(त्य)गोचरः ॥१०४॥

॥ इति बद्धरागः ॥११॥

॥ इति रागाङ्गानि ॥

*श्वेतं स्थापितं कृत्वा[३]चरोऽस्य स्वरपञ्चम् ।

तृतीयवद्वच्छाद्य चिरन्तारिभ्यन् पद्ये ततः ॥१०५॥

१ तत्परप्रदुर्गुणस्य कृत्वा[३]हित्य च सं तथा ।

^२प्रहत्यासात् भवेदाहं स्वस्थानं भेदवीगत्वम् ॥

तृतीयोऽस्य षष्ठो लोके दृश्यते^३ लघ्यकालेन ॥१०६॥

॥ इति भेदरी ॥११॥

†आस्थाप्य द्विपुं यद्दन्तं स्थापितं^४ तद्व्यस्तनम् ।

स्वरं तृतीयं संतोच्य प्रकृत्य तदव्यस्तनम् ॥१०७॥

वित्कृत्य स्थापितं तस्य^५ पादशालं लघुतां गयेत् ।

द्वि[३]मिर्वा^६ प्रहृषाहाय सप्तकृत्याप्यंसस्य च ॥१०८॥

उत्तरार्धतं^७ परं यावदाद्युद्योत् स्वरपञ्चकम् ।

पद्योत् परं वित्कृत्याय तृतीयकृत्यं तृतीयकम्^८ ॥१०९॥

स्युद्योत् पञ्चमभारस्य^९ पद्योत्कृत्याय पतिचमम् ।

कर्मभित्वा भनन्(ः)न्यासात्(ः)प्रहे स्वस्थानभाविनम् ॥११०॥

छायागुह्यस्वरगस्य परं भेदव्यस्तनम्^{१०} ।

तृतीयोऽस्य षष्ठः केचित्पद्ये दृष्टो षष्ठोऽपि^{११} वासितः ॥१११॥

अप्ये तु^{१२} स्थापितं कृत्वा पञ्चमं^{१३} तत्तृतीयकम् ।

कृत्वा निवारं^{१४} कुर्वन्ति कश्चित्^{१५} श्वयन्तस्वरम् ॥११२॥

^१ A. adds अनुवाच

^३ A. omits विरागं

^२ cf. S. R. VI 744, 45 for 105-06 above.

^३ A. ० न्यासां D. E. प्रहत्यात्^४ D. E. लघा०

^४ cf. S. R. VI 746-52 for 107-14 above.

^५ E. तदा० ^६ E. पत्वात्^७ A. omits तु

^८ E. ०क ^९ E. लोषो० ^{१०} E. ०नमतम्

^{११} A. अण्यत् ^{१२} D. E. च तृतीयकं

^{१३} D. E. तुपं च ^{१४} D. नधयं

तद्व्यं तु स्थिरीयम् पुनः पञ्चमव्यस्तौ ।

द्विकृत्वा पश्चात्पारान् पूर्ववर्त्यनुभवस्य ॥११३॥

ईयत्पुष्ट्या ततो दोगो रिपो कृत्वा^१ पुनर्द्वे ।

न्यासात् सात्त्विकद्वयाः स्वस्थानं प्रथमं सितुः ॥

केचित्छायागस्यद्वेति छायागुह्यं प्रथयते ॥११४॥

॥ इति छायागुह्यं ॥११॥

*पैवातं स्थापितं कृत्वा सङ्गहाय तत्परम् ।

प्रहतं चरो^२ द्विकृत्यायं प्रहृषाहाय पूर्वकम् ॥११५॥

क्यात् द्वितीयषाहाय प्रहृष्यतेन जायते ।

महुरि^३ प्रथमं नाम स्वस्थानं रागकृत्यम् ॥

द्वितीयोऽपि स्वरो षष्ठो प्रहृष्येतास्य दृश्यते ॥११६॥

॥ इति महारुः ॥११॥

आस्थाप्य द्विपुं यद्दन्तं^४ कृत्वा ततो दुत्तम् ।

*आन्दोलितद्वितीयं वा^५ पादभित्वा तृतीयकम् ॥११७॥

स्युत्तरि^६ प्रहतस्युत्वं विधायय प्रहे यवा ।

न्यासः कर्माद्विरोद्धय स्वस्थानं प्रथमं तथा ॥

तृतीयोऽस्य स्वरो षष्ठो प्रहृष्ये गृह्यते जतः ॥११८॥

॥ इति कर्माद्विरोः ॥११॥

प्रहं तमेव सं कृत्वा [३] हत्ये^७ तुषोतृतीयको^८ ।

स्थाप्युत्तरार्धमाहाय प्रहतं पूर्वमुपेत्य च ॥११९॥

*स्थापित्यासौद्दयात्त्वो^९ स्वस्थानभाविनम् ।

षष्ठोऽपि^{१०} दृश्यते रागे^{११} द्वितीयोऽपि स्वरो षष्ठः ॥१२०॥

॥ इति शशात्कलोः ॥१६॥

निवारं स्थापितं कृत्वा पूर्वं प्रहमयोत्तरम् ।

तुपं द्वितीयकम्^{१२} नोनवद्वयं स्वरात् प्रहे ॥१२१॥

न्याते शुद्धकगोद्धय स्वस्थानं प्रथमं श्वेतम् ।

लोके मात्त्वयगोद्योत्^{१३} तृतीयोऽस्य^{१४} पद्येः स्वः ॥१२२॥

॥ इति तौत्कलोः ॥१६॥

^१ A. कृत्वा

^२ A. केचि कालम् ० D. केचिन्त् वात् ० E. केचिन्त् वात्तं

^३ cf. S. R. VI 761-69 for 115-24 above. ^४ A. चरो

^५ A. ०र ^६ D. E. आन्दोलितम् ^७ D. E. च

^८ A. प्राहृष्य तृतीयको ^९ E. ०षो ^{१०} E. ०न्यात्त्व ^{११} A. ०गोड

^{१२} E. षष्ठे तु ^{१३} E. रागे ^{१४} A. D. तुन ० E. दृश्यं

^{१५} A. ०गोडो ^{१६} A. तृतीयको ^{१७} D. E. लोत्क ०

प्रहानिपादावारादौहेदाननुर्ध्वरात्ततः ।

^१ विलस्य्य पट्टपन्तमचरोहे^२ यथा तथा ॥१२३॥

भवेद्विचक्रोच्चस्य परं स्वस्थानमादिभम्^३ ।

सौके सात्मगोचोऽतो द्वितीयोऽप्य स्वरो^४ षट् ॥१२४॥

॥ इति 'प्रविचक्रोः ॥७॥

॥ इत्युपपन्नानि ॥

* श्वेतं^५ स्पष्टानि नीत्या^६ द्विकल्पः प्रोच्य तत्परम् ।

लघुहस्य प्रहृतं^७ पूर्वसंस्थां प्रोच्य ततः परम् ॥१२५॥

^१ विलस्य्य कम्पविलासंभ्रंषंमाहृत्य तन्मूढः ।

प्रकम्प्य तस्य^२ पूर्वसं^३ दोषोहस्य षट् जनेत् ॥१२६॥

अथ षट् तस्य पूर्वं कृत्वाभेदेतितायुषो^४ ।

उच्यते तृतीयकं प्रोच्य स्फुरोवच भ्रतुर्भक्तम् ॥१२७॥

तृतीयं कम्पयित्वा [५] य षट् तस्यविचयं प्रहृतम् ।

भीम् स्वरान् मुहुर्कृत्वायं कम्पयित्वा तृतीयकम् ॥१२८॥

तस्य [६] त्वं^१ विलस्य्योऽप्य स्फुट्यवाच्यं पट्टपन्तमम् ।

षट्^२ वैभ्यस्यस्ते पूर्व^३ स्वस्थानं तदि जायते ॥

वेलावत्यास्तृतीयोऽपि^४ स्वरो लघुपेठु लघुपेठु ॥१२९॥

॥ इति वेलावन्तो ॥१॥

* द्विगुणं यद्वज्रमास्थाय स्वामिनं तत्र पाहृतम्^५ ।

तस्येन सिचरोहत्या (हस्य) द्विचक्रोच्चारोच्येभ्य तम् ॥१३०॥

द्वितीयं कम्पयित्वा [७] य तसिमानेव विलस्य्य च ।

तत्परं द्विचक्रनुर्ध्वराहस्य कुर्वन् षट् लघुम्^१ ॥१३१॥

^२ दोषोहस्य प्रहृतं तु प्राञ्चमूढजन्^३ षट् यथा ।

- ^१ A. विलस्य्य ^२ E. ० मचरोहे तं द् ^३ E. ० मादिभम्
^४ A. स्वरः ^५ E. इभित् * cf. S. R. VI 718-23
 for 125-29 above. ^६ E. विचयं
^७ A. द्विकल्पः ^८ E. पूर्वन् ^९ D. E. विकल्प्य
^{१०} E. पूर्वसं ^{११} A. दीषं ० E. दीषी ० ^{१२} A. उभो
^{१३} D. E. विकल्पेयत् ^{१४} A. वेलावन्तो
^{१५} A. omits अनुस्वार ^{१६} E. ० स्थानं तद्
^{१७} D. E. तृतीयोऽपि (omit च)
 * cf. S. R. VI 732-34 for 130-32 above.
^{१८} A. ० चाहति ^{१९} E. लघु ^{२०} E. दीषी ० ^{२१} A. ० मूढज्

पयस्यो^१ शुद्धमृदायाः^२ स्वस्थानं स्यात्तथा [८] विस्म^३ ॥

सोऽं संसोचिभः^४ प्राहुर्मूढमत्या द्वितीयकम्^५ ॥१३२॥

॥ इति शुद्धमृदा ॥१॥

इतरपरहृदं षट् ह्रस्वा द्विचक्रत्वा^६ च तृतीयकम् ।

^७ द्विकल्पेभ्य 'चतुःश्रुत्वो षट् स्फुट्या तस्यविभम् ॥१३३॥

प्रोच्य स्वामिनं 'कम्पे वेण्यस्योऽप्येव्यत्तथादिभम् ।

स्वस्थानं शुद्धमूर्धना परराध्या राजभासितम्^८ ॥

द्वितीयोऽप्याः स्वरो लघुपेठु लघुपेठुः स्वामिनः^९ षट् ॥१३४॥

॥ इति शुद्धमृदादौ ॥१॥

विषयाम द्विगुणं यद्वहं स्फुट्यवाच्यं तस्यविभम् ।

तृतीयं प्रोच्य संस्पृश्य षट्^१ तत्कम्पुचरते ॥१३५॥

द्विचक्रत्वा [८] हस्य तस्यो(सं)विषयाम स्फुटितो ततः^२ ।

प्रकम्पिते षट्ते स्याते स्वस्थानं भ्रमयं स्मृतम् ॥१३६॥

शेषविभयोः षटो लोके षटो स्यात् श्रयः सारः ।

तस्या^३ नामान्तरं प्राहुर्मूढामेति पूर्वम् (सु) जनाः ॥१३७॥

॥ इति 'शेषविभोः ॥१॥

* आरौहामोदिकामाच प्रोच्यते चारुते विधिः ।

षयतं स्वामिनां नीत्या तत्तृतीयोच्चतुःस्वरोम्^४ ॥१३८॥

आरोहन्^५ कम्पयेत्^६ परचात्तलद्वयेनेहाव्यस्यतम् ।

उच्यते षट् तदिद्वितीयं कम्पयेत्तत्तः सत्तः परम् ॥१३९॥

- ^१ A. ग्येतु ^२ A. omits विभयं ^३ E. ० मादिभम्
^४ A. वंसाविदं ^५ E. ०
 † cf. S. R. VI 730,31 for 132,34 above.
^६ A. ० स्वा ^७ D. E. द्विकल्पो
^८ E. वानुः ^९ D. कंजे E. कंजे
^{१०} E. ० त † cf. S. R. VI 716,17 for 135-37 above.
^{११} D. E. त...म् (D. m.) चरत् ^{१२} E. ० तो
^{१३} A. तस्यं ^{१४} D. E. शोभ ०
 * cf. S. R. VI 727-29 for 138-40 above.
^{१५} A. स्वरौ ^{१६} A. ० हं ^{१७} E. omits च

विषया स्फुरितं^१ 'म्यसेत्' स्वामिन्^२ श्यातावादिभ्यम् ।
 आदीकामोदिकाभ्यास्तु स्वस्थानं^३ 'राजतासनात्' ॥१५०॥
 द्वितीयोऽध्याः स्वरो लघुः सत्येते रागवेदिभिः ॥१५०॥
 ॥ इति आदीकामोदा ॥१५॥

† अथ प्रथममञ्जरीः स्वस्थानं प्रथमं भया ।

पञ्चमं प्रहृतं मोक्षा [३] रोहेत् पञ्चस्वरान् भयात् ॥१४९॥

पञ्चमं लक्ष्यमित्था [३] स्मात् (२) द्वितीयादिभ्यस्तनम् ।
 लघुपिचमं द्वितीह्यत्^१ इत्येतेस्तनुः^२ सितम् ॥१४९॥

† तीर्थाह्वयाप चाहस्यपवह्वय भवामिनाम् ।

पुन्यमितं प्रहो कुर्वात् (२) द्वितीयोऽध्याः प्रहो^३ जने ॥१४९॥

॥ इति प्रथममञ्जरी ॥१५॥

॥ इति भाष्यादयानि ॥

* 'हत्' द्विभुषां कृत्वा तवर्षं^१ च द्वितीयकम् ।

प्रोच्य तस्मात्तृतीयं च विराम्य प्रथमं तथा ॥१४९॥

द्वितीयं च द्वितीह्यत् प्रहो^१ विरतां जनेत् ।

प्रकृत्याप्य प्रहं तस्यात् परो ह्रस्वो^२ प्रहं जनेत् ॥१४९॥

तवर्षं च लघुह्रस्व^३ प्रह्यासेते जायते ।

स्वस्थानं प्रथमं रागहृतेरस्याः प्रहः पुनः ॥

द्वितीयोऽपि स्वरो वृद्धः स्वस्थानमिविचक्षणः ॥१४९॥

॥ इति रामेशीः ॥१५॥

सारवद्द्वं प्रहं कृत्वा^१ तद्विद्वत्पत्नीगतौ ।

प्रोच्य पदवादि^२ द्वितीह्यत् प्रहो^३ प्राञ्चमस्य च ॥१४७॥

स्युद्भवार्थं प्रोच्य तत्राप्य विराम्य प्राञ्चमस्य च ।

स्युद्भवा समुं तृतीयं च कृत्वा तल्लुक्^१ पुनः ॥१४८॥

† A. नस्येत्^१ A. ०नी D. E. ०निः^२ E. omits राजतासनात्
 and the next two lines and ends this line with प्रथमं भया
 of the first line of verse 141.

† cf. S. R. VI 724-26 for 141-43 above.

* A. omits कृत्वा^१ A. omits विरामं^२ A. तीर्थाह्वयास्या

E. दीर्षीह्वयाप्य^३ D. E. प्रहं

* cf. S. R. VI 735-43 for 144-51 above.

† E. omits अनुस्वार^१ D. E. ०व^२ D. E. दुत्^३

† D. E. ०स्यासेन^१ D. E. तत्तृतीयद्वितीयको^२ D. E. ०कौ^३

स्युद्भवा स्वागिरौ^१ शेषं लघुकृत्वा^२ (ह्रस्व) दुत् पुनः ।

द्वितीयं प्रोच्येन्म्यते^३ प्रहस्वस्थानमवामिभ्यम् ॥

रापे मोक्षकौ प्रोयो द्वितीयोऽध्याः^४ स्वरो प्रहः ॥१४९॥

॥ इति पौष्कहतिः ॥१५॥

स्वामिन् धैवंतं तस्य चापं कृत्वा प्रहस्वरम् ।

प्रहत्(२)द्वितीयोऽपुं च कृत्वा[३]ह्रस्व द्वितीयकम् ॥१५०॥

कर्मपित्वा द्वितीयादिभ्यश्च जतुरः स्वरान् ।

अथह्रस्व प्रहो म्यतात् स्वस्थानं प्रथमं भवेत् ॥

लघुः शेषकृतेऽनुत्तृतीयोऽपि स्वरो जनेः ॥१५१॥

॥ इति वैष्णवहतिः ॥३॥

॥ इति कियानुगतिः ॥

† पञ्चमं प्रहृतं मोक्षा तत्तृतीयद्वितीयको^१ ।

* विरहितं स्युद्भवत्^२ विरामस्याप्य द्वितीयं म्यस्यते प्रहो ॥१५२॥

कर्म^१ स्वस्थानमाद्यं^२ स्यात्^३ कर्मिण्या इति वार्तिकः ।

लघुपदमितं लघुपदानात्तृतीयं प्रहमुञ्जयः ॥१५३॥

॥ इति^१ कर्मिणी भाष्या ॥१५॥

सारवद्द्वं^१ प्रहं कृत्वा द्वितीह्यत् द्वितीयकम् ।

† तत्तृतीयद्वितीयो च द्विरिः^२ कृत्वा द्वौ ततः ॥१५४॥

अथपरतमुच्चरत्^१ द्वितीयं द्वुत्मुच्चरेत् ।

द्विह्ययो वाप्य द्विह्रस्वस्तृतीयं प्रहताचरेत् ॥१५५॥

ततः^१ स्वागिरौ म्यते स्वस्थानं प्रथमं भवेत् ।

ललितार्याः स्वरो बंधो तृतीयो^२ लघुपयोचरः ॥१५६॥

॥ इति शारिता ॥१५॥

॥ इति भाष्यादयम् ॥

† D. E. प्रहो

† A. स्वरह्रः

† cf. S. R. VI 773-76 for 152-56 above.

† A. ०कं

* D. E. add the following line before this : —

इत्वा स्युद्भवा तत्तृतीयं द्वितीयं च तृतीयकम् ।

† A. स्युं

† D. E. विलंब्याप

† E. कजे

† E. omits अनुस्वार

† E. कौषो

† D. E. ०कः

† D. कौ ० कौषो

† A. omits अनुस्वार

† D. cancels † after तत्, but E. includes † after तत् ।

†, † A. omits विसर्गं

† A. लघु०

^१अथ सवैतुं संयोगं पट्टः^१ स्वयामुद्रितः स्वरः ।
संते स्वयामिपदेनाथ पट्टः प्रायो^२ विधोषते ॥१५७॥

श्वञ्जित् संभवतो^३ रागे^४ लक्ष्मणधरलक्ष्मण्यतः ।
अप्यन्ताप्रहृत्वात्-अंतंसाद्यनुवाचिनः ॥१५८॥

रथपुंक्तमोर्द्वयं भवते स्वयामिं स्वरः ।
द्वितीयोऽपि च मत्^५ स्वयत्(रु)लक्ष्मणं शारदवन्मे ॥१५९॥

तद्वृत्तमेवासा^६ योग्यमिति^७ वृत्ते हुरमियः ।
सैचिच्च^८ प्रहृत्तेष्वेवैति यद्वान्तात् अनीचिभिः ॥१६०॥

यः कश्चिन्मुद्रितो भूत्वा गुरुभोग्यो वा प्रहो भवेत् ।
तस्य यद्वृत्तव्यपारं परेणामुपभासित ॥१६१॥

अशास्त्रोद्यमिवाभाति त्वेतिविति मे मतिः ।
यत् एव^९ प्ररुच्ये स्वयामिवादिप्रहृत्वात्नयम् ॥१६२॥

रागात्मं संहरावतिदियम्^{१०} विस्तरे हृते ।
संवादावधिपदेभ्यं^{११} रागाः^{१२} केचन दक्षिताः^{१३} ॥
^{१४}अस्मत्पररेनेन राजसंतितीक्ष्णता ॥१६३॥

यत्सवरोऽनुयासार्थं स्वयसाः स्यु^{१५} रिषोर्ध्विनः ।
यत्सिः^{१६} कालोनेयं तेन संमे स्वरोदयः ॥१६४॥

इति ^{१७}श्रीराजाधिराजमहोद्देशप्रभासकालनेन विरचिते संगीतरत्ने योद्धमसाहस्यो
संगीतमीमांसायां बाधरत्नकोशे सुषिरोल्लासे वंशसंनिध्यस्वरोल्लसितपरिीसगं द्वितीयं समाप्तम् ।

- ^१ D. E. अथ ^२ A. omits विसर्गं ^३ D. E. [5] निधोषते
^४ E. ओषो ^५ E. लक्ष्मणसु ^६ E. omits स्वयत्
^७ A. ओषया ^८ D. E. ऋसिंयं (E. omits अनुस्वार)
^९ E. omits एवं ^{१०} E. omits अनुस्वार ^{११} E. looks like ओषे
^{१२} E. omits विसर्गं ^{१३} D. E. ऋः ^{१४} A. उह D. E. जल्प-
^{१५} D. E. कुम्भकपेन ^{१६} D. E. श्रीकुम्भकपेनिलते संगीतरत्ने योद्ध-
साहस्यं संगीतमीमांसायां बाधरत्नकोशे सुषिरोल्लासे वंशसंनिध्यस्वरोल्लसितपरिीसगं
द्वितीयं समाप्तं समाप्तं विरित ।

गुणदोषनाम तृतीयं परीक्षणम्

दोषा अति गुणान्ते^१ प्रसारे यत्र पुंजते ।
तं नमाम्यस्यतो^२ गाने संशुद्धमप्युद्योगम् ॥१॥

^३अथ इतिवत् षष्ठ्यन्ते गुणाः^४ पाकृतिस्तिसराः ।
स्वयमिन्द्रता स्वयिः निरुधत्ता सावधानता ॥२॥

नादानुत्पन्नं^५ रक्षितलोत्थितं पन्तता तथा ।
त्रिपञ्चान्तं श्रावकत्वं मायुषं मुञ्च्यते ॥३॥

स्वप्नेः प्रचुरता नाम पीषदन्तमुद्राहृतम् ।
स्वयताः प्रोद्धोऽन्यपरचवं निरुधोऽ[5]लक्ष उपाहृतः^६ ॥४॥

^७स्वयामिवादिस्वयता-वातुसंविचितता ।
सावधानत्वमूर्धितं फूकारात्परलक्षनम् ॥५॥

नादानुत्पन्नं नाम पञ्चदशमन्तितोदरम् ।
अनुच्छ्वकता नाम रक्षितरिचयिधोषते ॥६॥

लासित्यं गमलालार-नेचलत्वमुदीरितम् ।
^८त्रियु र्वानेयु गमकल्पेतो धन उच्यते ॥७॥

^९त्रिपञ्चान्तव्यतिरिक्तत्वं त्रिपञ्चान्तमुद्राहृतम् ।
गुहुरं श्रूयते यस्तु तं श्रावकं दृष्टेयम् ॥८॥

कोल्लिनापल्लासार्थं संपुरावनाकाहकम् ।
सौकुमार्यं कोमलत्वेयं दादरा फोतितः^{१०} ॥९॥

॥ इति द्वारस्य फूकारानुयाः ॥

पुंयपकः स्वयिति [5] स्तोत्रः कृपाः कश्चित्कश्चित् ।
संशुद्धमप्युद्योगी^{११} संवाप्यवर्धयत इने नम ॥१०॥

- ^१ E. प्रसारे ^२ D. E. गाने * cf. S. R. VI 654, 55 for 2-9 above.
^३ D. E. omits विसर्गं ^४ A. अनिज्जो
^५ E. ऋतः ^६ D. E. omit this line.
^७ A. त्रिपञ्चानेयु ^८ A. त्रिपञ्चाना ^९ A. omits विसर्गं
† cf. S. R. VI 657-62 for 10-16 above. ^{१०} E. चिवा.
११

दोषाः^१ स्फुः^२ कृकृती^३ तत्र समलः^४ प्रतिफलकृतिः ।
 "स्वस्थानसख्यतादुक्तः स्वस्वितः" स्तोत्रकः युगः ॥११॥

रअप्ररुणातः प्रोक्तः, ह्रस्वः कारवति प्रकीर्तितः ।
 कपितः कृकृती^५ "ब्रह्मादिस्वररुचुरेभ्यः" स्फुः ॥१२॥

निपुणित्वस्तनुषोपस्थः^६ स्वानमुकारकृतः ।
 काकी काकनकारकारास्मृतस्वरो भवेत् ॥१३॥

^७अत् (बभ्र?) शब्द इवामाति योऽतो संबन्ध उच्यते ।
 सुम्बको योऽनुपलनयाः प्रायेण दृश्यते^८ ॥१४॥

सुम्बानिस्वस्वरो यस्तु कथ्यते सोऽयमर्थव्यतिः ।
 फूकारोः^९ "न्यवनामायु केयाधिदृशयो मतः ॥१५॥

इमे दोषाः समाख्याता^{१०} ब्रह्म फूकाराणिभिः ।
 पुरा प्रकीर्णके^{११} वैद्व्य कथ्यदोषाः प्रकीर्तितः^{१२} ॥
 योऽनीना सधायोगे ते सैः कृकृताविति^{१३} ॥१६॥

॥ इति फूकारदोषाः^{१४} ॥

† अष्टमूर्तीसारणाम्यातः सुस्थानत्वं सुपलनात् ।
 स्वस्थानत्वव्यपने रगोऽनुपलनसंभितता ॥१७॥

मतेष्वेवत्य करणे^{१५} योऽतब्रह्मन्यासुरी ।
 यास्तूनां स्थानदर्शित्वं तदोषाणां च मुमुक्षुम् ॥१८॥

सात्तानुपमनं^{१६} प्रायदेशीरामेयु कोऽसत्तम् ।
 धातिसह्य गुणः प्रोक्ता द्वाविंशजित्ता द्वा ॥१९॥

॥ इति धातिः षट्पणाः ॥

^१ A. omits विषयं

^२ A. यत्र

^३ D. E. स्वस्थानः

^४ E. ० नो

^५ E. ० तो

^६ A. यत्र

^७ A. फूकृता धरि

† cf. S. R. VI 663-65 for 17-19 above.

^८ E. ० नो

^९ E. omits विषयं

v D. omits विषयं E. ० न

^{१०} A. स्वयम्

^{११} E. ० याना०

^{१२} A. यत्र

^{१३} E. ० तः

^{१४} E. यः

^{१५} D. ० वेकी०

* एकपुण्य-विषयान्त् (५) दोषाः प्रोक्ता महीभुजा ।
 तिरतः कथ्यन्तं विषयतयोऽप्यापि वाच्यम् ॥२०॥

इष्टस्वस्थानवान्तिश्च त्रिभिः साकं भयोदश ।

इति धातिसकथ्येण धर्मेनीयाः प्रमलताः ॥२१॥

॥ इति धातिसकथोपाः ॥

† धातिसकलु भवेदोषो मुख्यतद्विषयव्यतिः^१ ।

चत्वारस्युद्देशेभ्यस्तं धातिसकलुष्यन्तम् ॥२२॥

॥ इति धातिसकलुष्यन्तसंज्ञम् ॥

* यंशानुवर्तितं पर्य धर्मेवति मनीयोपाः ।

तेन भूपीस्येदं च वर्णितं धरातीक्ष्णम् ॥२३॥

यदुपुणा दोषनिर्मुक्तिहेतवो विदुषामपि ।

तेन *धोकासतेनेन वर्णितो गुणार्थद्वयः ॥२४॥

इति धातरजधिराजः^२ धोकासतेनैवर्णिते संगीतराजे योऽष्टसहस्रपदा संगीतसोमं-
 तात्^३ धातरजकोषे सुधिरोगास्ता^४ गुणदोषपरिक्षणं मृतीयं समाप्तम् ॥

* cf. S. R. VI 666. 67 for 20, 21 above.

^१ विषयान्त् † cf. S. R. VI 667

^२ A. एतुधामिनः ^३ D. E. omit this verse.

v D. E. श्रीकृष्णकथने^४ D. E. श्रीकृष्णकथं.

^५ D. E. omit गुण० etc. and समाप्तम्

कालरात्रिकृपेण निरात्म्यशोभासुखसंभरौद्विधीरुपमेन परमभाग्यवतेन महाराजापरिनाममहा-
राजाशोतामराजैज्जनन्येन महाराज्ञीधीतोभाष्यवतोऽसामान्निभकाहुदपनक्येन शक्यतौधर्मिनी-
शिरोधर्मि-निर्गुणभराजपयंसावर्तस-महाराज्ञीधोककर्मवती-समुपमादेवीदृष्टपारिजापेन महाराज-
विराज्महोभ्येद्रेष्टधीकालसेनेन विरचिते संगीतराजे योष्यसहाहृष्यां संगीतमोमांसायां शास्-
त्रकलेतो सुधिरोल्लासो पावावधिरोक्षणं चतुर्षु समागतम् ॥

॥ उल्लासादय द्वितीयः समाप्तः ॥

द्वितीयो घनोल्लासः

मार्गतालनाम प्रथमं परीक्षणम्

यनाथयघनध्वनिसंवेदे मूरजवन्तो ।

घनोरुच्छं घनं वन्दे मोरुच्छं^१ घणञ्जम् ॥१॥

॥ अथ ध्वनम् ॥

ननु प्रतिगच्छं सन्मर्कं संगीतोऽसौ एव यत् ।

अतस्तत्प्रमाणं युक्तो वक्तुमित्येव साधयाम् ॥२॥

उच्यते, मुनिव्याख्यस्य प्रामाण्यात्तेन च त्वयम् ।

^२प्रतिज्ञातमिवं वक्ष्ये^३ गोताविययमित्यत्रः ॥३॥

न च पाठपक्षेदेत्यस्य पृथक्त्वमभिधीयताम्^४ ।

यतः शरीरोत्तस्य गोतस्य धुनितोदितौ ॥४॥

घनेन गोपले^५ गोतं तालेन च कलात्मना^६ ।

^७अतस्तस्याप्रधानत्वं तालस्यैव प्रतीयते ॥५॥

अन्याद्भुवमर्थानं स्यादिति श्यावितरो विदुः ।

यनात्मगतमेवेष्टमस्तालनिरुपयम् ॥

कार्यसंसाध्यो यस्मात् प्रथमे पर्यवच्छति ॥६॥

सामान्यमिषितविरचं यतिस्यवसासं कलानां^८ गुरुं

^९प्रोत्तालोत्प्लुतकालसंरक्षणया^{१०} न् (न्)स्य विरामं दृष्टम् ।

नष्टोद्विष्टस्युभिव्यापदत्व^{११} मेवं वृत्तासिदं

विषय्(न्)वसित-^{१२}चित्तुतिविशासं नित्यं अने^{१३} संकरम् ॥७॥

^{१४}...लघतोः प्रतिष्ठापर्यताल्लघनो^{१५} घनि स्तुतः ।

^{१६}प्रतिष्ठापर्यन्तद्वयस्यारिसन्त्येगोतनामकम् ॥८॥

^१ A. omits अनुस्वार

^२ D. E. मुनिव्याख

^३ E. वसो

^४ D. E. एता

^५ E. एत

^६ D. E. कला and space left blank for two letters.

^७ D. E. दृष्टम्

^८ A. एत

^९ D. E. प्रोत्तारो

^{१०} D. E. संरक्षणया

^{११} A. अभेन् D. E. प्रवन्

^{१२} D. E. एवित्तं

^{१३} A. भजेत्

^{१४} cf. S. R. V 2

^{१५} D. E. तालं

^{१६} D. E. एताः पदयोश्च and space left blank for one letter

(घनि is omitted).

^{१७} A. प्रतिष्ठापर्यन्तस्य

कालरात्रिकृपेण निरात्म्यशोभासुखसंभरौद्विधीरुपमेन परमभाग्यवतेन महाराजापरिनाममहा-
राजाशोतामराजैज्जनन्येन महाराज्ञीधीतोभाष्यवतोऽसामान्निभकाहुदपनक्येन शक्यतौधर्मिनी-
शिरोधर्मि-निर्गुणभराजपयंसावर्तस-महाराज्ञीधोककर्मवती-समुपमादेवीदृष्टपारिजापेन महाराज-
विराज्महोभ्येद्रेष्टधीकालसेनेन विरचिते संगीतराजे योष्यसहाहृष्यां संगीतमोमांसायां शास्-
त्रकलेतो सुधिरोल्लासो पावावधिरोक्षणं चतुर्षु समागतम् ॥

॥ उल्लासादय द्वितीयः समाप्तः ॥

द्वितीयो घनोल्लासः

मार्गतालनाम प्रथमं परीक्षणम्

यनाथयघनध्वनिसंवेदे मूरजवन्तो ।

घनोरुच्छं घनं वन्दे मोरुच्छं^१ घणञ्जम् ॥१॥

॥ अथ ध्वनम् ॥

ननु प्रतिगच्छं सन्मृक् संतोषं ताल एव यत् ।

अतस्तत्प्रमाणं युक्तो वक्तुमित्येव साधयाम् ॥२॥

उच्यते, मुनिवारायस्य प्रागाभ्यासेन च त्वयम् ।

^२प्रतिज्ञातमिवं वक्ष्ये^३ गोताविययमित्यत्रः ॥३॥

न च पाठपक्षेदेतस्य पृथक्त्वमभिधोयताम्^४ ।

यतः शरीरालेतस्य गोतस्य मुनिनोदिता ॥४॥

घनेन गोपले^५ गोतं तालेन च कलात्मना^६ ।

^७अतस्तस्याप्रधानत्वं तालस्याय प्रतीयते ॥५॥

अन्याद्भुवमर्थानं स्यादिति श्यावितरो विदुः ।

घनात्संगतमेवेष्टमतालनिरूपयाम् ॥

कार्यसंज्ञास्यो यस्मात् प्रथमे पर्यवच्छति ॥६॥

सामान्यमिषितवियं यतिस्यवसासं कलानां^८ गुरुं

^९प्रोत्तालोत्प्लुत्कालसंरक्षणया^{१०} न्^{११}(न्)स्त्वु विरामं दृष्टम् ।

नष्टो^{१२}द्विष्टसुविधापरत्व^{१३} मेरुं वृत्तासिदं

विषय्(न्)वसित^{१४} चित्तुतिविशासं नित्यं अने^{१५} संकरम् ॥७॥

^{१६}...लघतोः प्रतिध्यायतालान्दयो^{१७} घनि स्तुतः ।

^{१८}प्रतिध्यायमपद्व्यस्यारसित्यन्तेगोतनामकम् ॥८॥

^१ A. omits अनुस्वार

^२ D. E. मुनिताल०

^३ E. वसो

^४ D. E. एता

^५ E. एत

^६ D. E. कला and space left blank for two letters.

^७ D. E. दृष्टम्

^८ A. एतम्

^९ D. E. प्रालारो०

^{१०} D. E. संरक्षया

^{११} A. अनेन् D. E. अनेन्

^{१२} D. E. एचिन०

^{१३} A. अनेत्

^{१४} cf. S. R. V 2

^{१५} D. E. ताल०

^{१६} D. E. एताः पद्व्योस्य

and space left blank for one letter (घनि is omitted).

^{१७} A. प्रतिध्यायमपदवत्यन्

५' 1 5 5 1 5' इति यथासत्। यद्विहितानुक्रमः।
 १'मुद्रकलसाम्प्रतम् द्विकले इत्यस्य स्मृत्या ॥२७॥

५ ५ ५ ५ ५ ५ ५ ५ इति द्विकलः यद्विहितानुक्रमः ॥
 १'चतुष्कले ता द्विगुणा-5 5 5 5 5 5 5 5 5 5 5 5 5 5 5 5
 5 5 5 5 5 5 5 5 इति चतुष्कलः यद्विहितानुक्रमः ॥
 —स्तस्य संज्ञान्तरं परम्।
 उत्तरः षष्पचाग्निष्वेत्वात्परं इत्यम् ॥२८॥

१'उत्पद्यदोऽप्यपरस्तास्यस्यभेदो यथासत्।
 5 5 5 इति यथासत् उत्पद्यदः ॥
 षष्पचाग्नि षिरोजो द्विकलस्य १'चतुष्कलः ॥२९॥

५ ५ ५ ५ ५ ५ ५ ५ इति द्विकल उत्पद्यदः ॥
 5 5 5 5 5 5 5 5 5 5 इति चतुष्कल उत्पद्यदः ॥
 यथासत्स्यभेदः १'संष्वेदेष्ट्याक ईतिः।
 पल्लुमात्पल्लवोरस्मिन् १'यद्विहितानुक्रमे यथा ॥३०॥

५ 5 5 5 5 ॥१॥ इति यथासत् १'संष्वेदेष्ट्याकः।
 द्विषुष्कलस्ताप्यस्मिन् तद्वेद्य भवेद्विह ॥३० क ॥
 ५ ५ ५ ५ ५ ५ ५ ५ ५ ५ इति द्विकलः १' संष्वेदेष्ट्याकः ॥
 5 5 5 5 5 5 5 5 5 5 5 5 5 5 5 5 इति चतुष्कलः १' संष्वेदेष्ट्याकः ॥
 इति १'चतुष्कलः १'संष्वेदेष्ट्याकः ॥

१' D. 5' 1 5 1 5' ॥१॥ ५' 1 5 5' 1 5' ॥१॥ E. 5' 1 5 1 5' 1 5' 1 5' ॥
 २' D. E. omit this line and the next one.
 ३' D. E. चतुष्कले १' D. adds ॥१॥ E. adds १ before इति।

४' A. उत्पद्यो १' D. E. add १ before इति
 ५' D. E. चतुष्कलः १' D. adds ॥१॥ before इति
 ६' D. E. चतुष्कल १' A. उत्पद्यः

७' A. संष्वेदेष्ट्याक D. संष्वेदेष्ट्याक E. संष्वेदेष्ट्याक
 ८' D. E. omit पदं....., and link up तादृश भवेद्विह in this line. १' A. संष्वत्

९' D. E. add ॥१॥ and १ respectively before इति

१०' A. संष्वत् D. संष्वत् E. संष्वत्

११' D. E. चतुष्कल १' A. संष्वत् D. E. संष्वत्

१'तस्य १'प्रयोगविहितं सप्त संज्ञापरिक्षणम्।
 मार्गवेदोक्तिभेदेन स द्वेषा पठितो भूयः ॥३१॥

द्विकलमात्रं २'मार्गसं परं वेदोक्तिर्कोतितम्।
 निःशब्दा १'अव्ययवृत्ता च तत्राद्यस्य क्रिया द्विधा ॥३२॥

शाखाययथाय १'निक्रमो विधेयवच प्रवेष्टानम्।
 इमाः कलाःअव्ययवच निःशब्दा इति कोतितः ॥३३॥

भूयः प्रथमा तथा तासः संज्ञास्त इमाः १' कताः।
 सप्तम्यः पातासंज्ञास्य चतस्रः परिकीर्तितः ॥३४॥

भूयादीनां चतुर्णां तु नित्या [ः] पातामिथा मताः।
 पालिषो तु कदा संज्ञा क्रमोऽप्येवं विविच्यते ॥३५॥

पातानां पूर्वमूढेषु १'पुण्येतेककलवताः।
 ततो द्विकलिकावर्हे १'निक्रमात्प्रयवेदाह ॥
 तत आवापवसिषो १'चतुष्कलतर्जान्वितो ॥३६॥

तस्यपेवं १' परादृष्टतायनत्वं (५) विद्वांसः।
 चतुः(चतुर्)कलाः प्रथममूढेषुत्वं ततोऽस्ति ॥३७॥

अत्रकाव्यत एवमते १'निरर्थकममूढमूढिनः।
 अतोऽत्र पादभागेषु द्विकलादिविच्यविह ॥३८॥

निःशब्दाः १' पूर्वमूढित्वाः पातासु सन्दनस्यम्।
 सर्वपातासुपामित्वास्तत्र स्यात् प्रथमं भूयः ॥३९॥

१'साम्या बक्षिणहृतस्य प्रयोग १'स्तदन्तरस्यम्।
 तदन्तरतासतो यतो वाच्यकरोऽन्यः ॥४०॥

* cf. S. R. V 4-6 for 31-34 above.

१' तस्य appears to stand for तालस्य। 'Tala' has been defined in S. Raj. I. 2. 3. 60 (Vol. I p. 20).

२' D. E. प्रयोगं तु ३' D. repeats १'सार्धं E. मार्गसंज्ञं

४' D. E. अत्यन्तवृत्ता (E. एतो) च is omitted.

५' D. E. निक्रमो १' E. इयोः

६' A. उत्पद्येकं D. E. पुण्यत्वेकं १' A. एव्हौ

७' D. निक्रमा E. निक्रमा

८' A. एवोन्वितो D. E. चतुःकलासोपेति

९' E. omits अमूल्यत्वं १' E. निरा १' A. omits विसर्गं

† cf. S. R. V 7-10 for 40-44 above. १' E. प्रयोगं

१'तयोभय' कपोलवाः सविषातसतो भवेत् ।

उत्तानस्य कस्य २'स्यादाधानो- ३'अमुनिकुञ्जनात् ॥४१॥

४'निष्कामोभस्तस्य स्यादाङ्गुलीनां स्यादाङ्गुलम् ।

५'विशेषः पात्रंत् ६'सेनात् पात्रंदस्तातिस्य तु ॥४२॥

७'प्रसावित्ताङ्गुलीकस्य ८'निदिष्टः पूर्वोभूत्वा ।

९'पानेत्पस्तस्य स्वत् १०'प्रवेत्तो- ११'अमुनिकुञ्जनात् ॥४३॥

१२'पौर्येकस्तस्या षोडश्या षष्पुत्रं कम् ।

१३'संसात्वाङ्गुली भूयो विशेयवञ्जितः ॥४४॥

१४'पानु-पारय १५'सप्तनात् षाड्या (०षष्ठ्या) वसिष्णानिना ।

१६'पानुपानितलपताङ्गुला प्रार्थविधातिना ॥४५॥

प्रतिष्ठाप्यं तथा १७'घातोद्वृष्टस्यपकस्यत् ।

१८'द्विषयं १९'स्तात् २०'स्तात् २१'क्रोतिनोचितः ॥४६॥

२२'सविषातो निघः सप्तम् पाणिद्वयनिपातनात् ।

२३'अङ्गुलुटाङ्गुलम् २४'कलाया अत्र कला ॥४७॥

द्विकलवर्षिणी २५'सा सं- २६'निष्काम इति क्रीतिता ।

यदा पूर्वप्रवेत्ते सा तु- २७'विसिष्यते कला ॥४८॥

तदा विरोधतोऽस्यास्यविनिपातनात् ।

तत्र चेत् पूर्वपतं सं स्थवत्या भाषे २८'द्वितीयके ॥४९॥

२९'द्वितीयाऽथवा संप्रवेत्ते ३०'प्रवेशास्या कला भवेत् ।

अनेनेव विधानेन दोषोत्तरेण जातः ॥५०॥

१ A. तपानय

३ D. स्यादाधानो E. स्यादाधानापो

५ D. E. निष्कामो A. विशेष D. विशेषः E. विशोपः

७ E. पानात् C. A. प्रसावितो E. प्रसावितो A. स्या

१० D. E. प्रवेत्तो A. अमुनि

१३ D. E. षोडशे (E. षोडश्या, omits ४) A. सप्तपदा

१५ E. पौर्युः A. दानम्

१७ A. मया A. सतात्

१९ D. E. स्यात् (omit ४)

२५ A. सतात्निः क्रीतिनीदितः A. संति

२६ E. अङ्गुलं A. D. E. add विसं A. E. विषो

२८ D. E. संप्रवेत्ते A. भावे

२९ D. E. द्वितीया A. अविषये A. अ

३० A. द्वितीयस्याः A. स्या

कलासतविषययो विधवागिगिभितः १'बभूव ।

यदा विषयोऽसौ तालो २'पुत्रेय चतुः (चतुः) कः ॥५१॥

तस्यैको पुत्रस्यैव विधातव्य- ३'चतुःकलः ।

अस्यारोपाय विधेयः पारभाग- ४'चतुःकलः ॥

सुवद्यवसत ५'स्यादाधानस्यैव निपातः ॥५२॥

केचित् ६'शाम्पादि- (०षष्ठ्यादि) स्यादेव षोडश्याङ्गुलजः ।

तावन्त् ७'किं तन्मते पातोऽथवा पातद्वयं भवेत् ॥५३॥

पातंके विजमार्गस्या ८'दिमार्गसंयोगो भवेत् ।

पातद्वयं विद्वेष्यते ९'स्यमस्य विपरिचयः ॥५४॥

तथाहि तस्यापुत्रतायां गतो तयो दिमार्गिके ।

गोतसाम्ये १०'न भवेत् कथं ततेन कथ्यताम् ॥५५॥

तृतीयपञ्चाङ्गुलिकारे शम्पादेभुवपातः ११'

नैवेद्या भवेन्नात्रा भूयो १२'शम्पादिके पुनः ॥५६॥

मार्गाद्वयं कथं तत्र १३'नैवमित्यत्र सुवदम् ।

यतो पयसिरे पच्यतुटे लब्धगोत्रोः ॥५७॥

शम्पादिपानुको दृष्टो भूयोऽप्येककले तथा ।

उपोहने १४'अत्रकारो दिमार्गः सञ्जीर्यते ॥५८॥

अवगिनपतातोऽत्र भूयः (?) शम्पादिनो तथा (यदा ?) ।

तद्दि भूयो (यः) किं न भवेत् शम्पा (०षष्ठ्या) वा ताल एव षा १५' ॥५९॥

सुति- १६'दक्षिण्योऽद्वयत्वा भूय इष्यते ।

सर्विष्याद्येयोऽप्येव षोडश्या न तदा १७' मता ॥६०॥

१ A. शम्पाः

२ F. तालो

३ D. चतुःकलः E. षुःकलः (omits च) J. B. चतुःकुः

४ A omits विशयं and repeats this line, the repeated version contains विशयं ।

५ A. स्यादाधानः D. केचित्शम्पादिः E. केचित्शम्पादिः

६ E. स्यादाधानः

७ D. E. स्यात्

८ A. स्यात् D. E. स्यात्

९ A. स्यात्

१० A. स्यात्

११ A. स्यात्

१२ A. स्यात्

१३ A. स्यात्

१४ A. स्यात्

१५ A. स्यात्

विभ्रमस्यैव केचित्^१ चतुस्रं व्यापारम् ।

केचित् गृहकृतसं केचित्^२ फलं^३ तु^४ तन्निमित्तम् ॥८२॥

प्राहुः^५ 'योतिरपिच्छेद्यं, नाद्यस्तत्र यतः' इत्यादिः ।

सतो स्युते द्विभ्रमस्यैव विभ्रमविरिधेरुच्यते ॥८२॥

द्विभ्रमस्यैव स्वभावेन^६ गृह्यन्पि विचित्रता ।

विभ्रमस्यैव^७ परिच्छेदात्सतोभास्य कथा बुधा ॥८३॥

स्वभावात् गृह्यते लोके द्विभ्रमास्तथा तति ।

विभ्रमार्थं द्विभ्रमस्यं भुवन् न कथञ्चन ॥८३॥

मार्गो नाम कलाभानभेद इत्याद्यस्तकथा ।

मार्गोऽस्तः विभ्रमास्तः प्रविष्टौ लोकेऽप्येवोः ॥८४॥

तथा हि लौकिको मार्गो वैदिकेऽप्यभिहितः प्रथा ।

अतः^८ असाधारण्यमात्रेण विद्या कुञ्चनानिका ॥८४॥

संयोक्ता मार्गस्येव गृह्यन्ते भूरे ततः ।

मार्गे^९ 'कल्लिका' मात्रा^{१०} 'सामेव द्विगुणोक्ते'^{११} ॥८५॥

विचयन् विद्य इत्युच्यतामेव भुवन्^{१२} कलाम् ।

चतुस्रं^{१३} सतसैव कुर्वन् भुवन्क उच्यते ॥८५॥

एकस्यैव लघोऽत्र चतुर्भास्यवर्णोक्तम् ।

सा यतसं प्रतो लोक लघुमुर्वादिक्लिष्ट'^{१४} ॥८६॥

^{१५} 'प्रमुच्यते न वा बर्णन् चतुर्वादिक्लिष्टमात्रिकात् ।

सैवैकात्र^{१६} भुवन्कला दक्षिणेऽब्जमुगा भवेत् ॥८६॥

यतो दक्षिणमार्गस्यैव प्रापितोऽसि नियमगृहा ।

अतो न दक्षिणे मार्गे कलाम्^{१७} इत्येतादिका ॥८७॥

केचित् कालः परिमितो मार्गसंज्ञक गेयो ।

यथा विभ्रं^{१८} भवेत् कालो निमित्तैर्वैतानिभितः^{१९} ॥८७॥

^१ A. निचित्

^२ E. omits अनुस्वार

^३ A. भुवन्निभान्

^४ E. omits रक्

^५ D. E. omit विसर्ग

^६ A. न गृह्यन्पि चित्रता

^७ D. E. गृह्यन्पि

^८ E. 'स्योपि व is struck off after पि

^९ E. श्रावण

^{१०} E. कलि०

^{११} E. समेव

^{१२} D. adds विवर्नं

^{१३} E. 'जे

^{१४} D. E. 'कालि व

^{१५} D. प्रमुच्यते

^{१६} E. भूवा

^{१७} A. विभ्र

^{१८} D. E. 'भैतः

विद्यायाः शान्तिरेव लेख्य द्विगुणं(विद्ययो) भवेत् ।

भूयो भूयस्यैव स्वयमेकमात्रक एव तः ॥९५॥

केचित् सर्वस्यु तालं न कञ्चिद्विह मय्(न्य)ते ।

^१ 'लघ्वभावादिभेदे मार्गो भजते न्व स्वकृताम् ॥९५॥

सर्वं, पञ्चस्युदासास्तु सर्वं स्युमेवस्यता ।

गुर्वाद्या^२ द्विकलापाने विवेकयन्ते यदा बुधेः ॥९६॥

^३ 'यो धेरेवं विवक्ष्यथ सर्वेषु बुधा भवेत् ।

चतुस्रते लघुमुच्यन्तात्मनि यथासुरे ॥९७॥

विभ्रमार्थं स्मृतं त [न] जैः कालोयोधस्यैव हि ।

द्विभ्रमा हि कला साशान्त्वं सर्वत्र तसोऽप्यते^४ ॥

अतः कलापतासंलक्ष्यं कौतिलं मया ॥९८॥

॥ इति कला-पता-मार्ग-लक्षणम् ॥

यः कालो यतते मध्ये कालयोऽय एव तः ।

लोकप्रतयोः^५ श्लेषभाष्यैर्विह लघ्वस्यत्र यः ॥

आश्लेषो लघ्वनात् सोऽत्र लघ्वस्येव गोचरे ॥९९॥

* ते 'लघ्यादिविधां श्रेया दृष्टमाप्यविलिखन्ताः' ।

आसौ प्रमुच्य 'लघ्वान्तरं वेत्तस्वरे' इति ॥१००॥

विषयस्य प्रविष्टौल्लभ्यते^६ इत्यलपरसदा ।

एवं विधाभित्तरं स्यात् (इ) दृष्टमात्रं वैकला ॥१०१॥

मध्ये लघोऽपर्यपमात्राविधायना^७ 'संमितो मनः ।

विलिखिते तु विधासिः'^८ साधनामादृष्टं भवेत् ॥१०२॥

अर्थमात्रकृतात्पर्य^९ मात्रा श्रेया चतुस्रते ।

तामर्थाङ्क्य विधासिः कर्तव्या पञ्चस्यै लघो ॥१०३॥

^१ D. E. 'जे

^२ E. स्य०

^३ A. द्विकलो०

^४ E. दोषैरेव

^५ D. E. 'सते

^६ A. omits विवर्नं

^७ cf. S. R. V. 44

^८ E. भयात् A. 'खविषा (omits स)

^९ E. 'खिन्नविता

^{१०} E. स्यात्

^{११} E. श्रुत्स्यु०

^{१२} E. मात्रादयं भवेत् i. e. the fourth foot is reproduced here and the second-third feet are omitted.

^{१३} D. omits विसर्ग

^{१४} E. 'वयत्

‘शोभादिभ्यो लसः’ सर्वत्रलसस्य हि ।
लस्योर्वेभ्योर्वापि कस्यको लसः^१ स्मृत ॥१०५॥

अयुना अमती वापे ‘समातेतान् प्रयोगैः ।
लसः शोभन इती तेभ्यो वास तालान्तरं कसः’ (सक्तः ?) ॥१०५॥

माता ‘प्रयोगेभुं लस्येति (लस्येत् न^२ कश्चिद्भि^३ ।
स मायमी लस्ये यत्र शीतं कुतश्च परं ॥१०६॥

‘द्विगीयते यदेवात्र लसद्दृशीते स्फुटम् ।
यमस्येन ‘लवेनात्र द्विगी^४’ लक्ष्मि तन् ॥१०७॥

वेदगीयते तदा प्राहु^५ ‘विनामितस्यं मयः ।
चित्रवातिक-अधेयुं प्राग्मे^६’ ‘अमती लयान् ॥१०८॥

दुतस्यस्यमितस्यार्हान्^७ दन्तितप्रभुम्^८ मयः ।
एवं कश्चिद्भुये माग्ं न लस्यताम्भो भवेत् ॥१०९॥

मातृवसिंष्टुतामाग्ं^९ भुयो मास्तीति चैन तत् ।
‘तदभाये कर्णं मेमं लस्यद्वयपरिहृतम्^{१०} ॥११०॥

भद्रकं टोककलसं देशितया अयं^{११} स्फुटम् ।
मीयते ‘तस्यस्यस्तस्यमादेभोर्नित मय्यते ॥१११॥

तस्य-दूचा-‘लस्योऽप्यत्र कश्चिज्जुषति निश्चितः ।
कुणं परे तथा प्राग्मे^{१२} ‘लस्यर्षिधामिष्यते ॥११२॥

परस्परं यदंतिनि प्रोषयन्ते कालसायतः ।
‘तन्वेयुं जिषा मेभो^{१३} ‘लस्यो लस्यविशस्यं ॥११३॥

- ^१ D. E. पीनादि० ^२ A. सर्वत्र० E. ०त्सलसाय
^३ A. omits विसर्गं ^४ A. लयो० E. लय०
^५ D. gives v over s of ततः without cancelling s
^६ E. प्रवेक्नुं ^७ A. omits न
^८ E. द्विगीयते (omits र्छ) ^९ E. द्विगीत नक्षत्रेण
^{१०} A. मय्ये लयनेनात्र ^{११} E. शोभनं संभ्रामाग्ं
^{१२} D. निर्गमित० ^{१३} E. ऋतो
^{१४} E. ०शी ^{१५} E. मातृवसिंष्टुतामाग्ं
^{१६} E. लेव० ^{१७} D. E. ०परिस्कृतम्
^{१८} E. स्फुटं ट (स is not cancelled)
^{१९} E. ०तेषास्तस्मादे० ^{२०} A. ०लस्यो०
^{२१} D. E. लयं ^{२२} D. E. लक्ष्मि ^{२३} E. omits लयो

भो भो रोरावृत् भेयो ल्योऽपरस्मते^१ भुयेः ।
रास्यभद्रयाम्भोर्नमित्वादिपरसंभयोः ॥११४॥

मुद्रादिपरसाभोजं श्येते^२ लतान् पुत्रम् ।
इत्यपिवाचयतो भेयो^३ ‘राजराजोर्पेततः ॥११५॥

॥ इति लयाः ॥

नृपेयुद्गुरुभोजं स्वयंमुखात्नं गीतियादिनाम् ।
सद् (इ) पादोर्ना च पादोर्ना वाचसंतिवाच्यत्नम्^४ ॥११६॥

‘लस्यस्य लिचिक्कलानुदुती^५ नियमनं^६ यतिः ।
समा शो (शो) गेगता गेगुनिकेयवेया विभा मता ॥११७॥
प्रतिशं^७ ता पुनस्त्रेया तस्यलस्यसागमत्^८ ।
आदिस्त्राणागो यस्मादेव एव लयो भवेत् ॥११८॥

लयासायमे सर्वत्र समेवं यतिरोरिता ।

श्रोतोगत यतिर्वे^९ ‘लस्यस्युक्तमतः^{१०} प्रमात् ॥११९॥

दुतस्थाने यदा मय्यो लयोऽयं दृश्यते पुनः ।
तदा भेयो द्वितीयोऽत्रा भुयो भर्मा निवद्यते ॥१२०॥

अमात् शो (शो) गो यदा यथाऽप्युक्तत्वं^{११} दृष्टं यस्तन् ।
तद्वेद्यवपि विवेया दुतयोगान्^{१२} विनामितम् ॥१२१॥

यजतो अमती लोके^{१३} एयाता शो (शो) गेगता मुपेः ।
आदौ मय्यस्ये मेति तृतीयोऽत्रया विधा भवेत् ॥१२२॥

यदा शो (शो) गेगता त [ज] तीव्रयंवासादिरच्छते^{१४} ।
तत् (इ) गो विविधा जेया गेगुचुक्छद्^{१५} यतिर्वेयः ॥१२३॥
विलिम्-पुन्यामां सा यतुर्वापि परेः स्मृता ।
सा रचित (कस्य ?) अत्रान् (इ) गीतसंवेदशासत्र ईरिता ॥१२४॥

लघुद्रुपतालयोः पुनितं^{१६} दृष्ट्वा^{१७} कश्चिद्विहितम् ।
यायोर्लघुद्रुपं लक्ष्यं मनीरस्यविजुम्भितम् ॥१२५॥
॥ इति^{१८} दन्तिलयाः ॥

- ^१ E. ०गती ^२ D. E. राजा० ^३ E. ०चापाम् ।
^४ cf. S. R. V 46, 47.
^५ A. ०दुती ^६ D. looks like निदमनं ^७ E. omits अनुस्वार
^८ E. ०सागमत्तत् ^९ A. लयो० ^{१०} E. लयाः; omits प्रमात्
^{११} A. ०पुनस्त्रेयं D. E. ०पुनस्त्रेयत्वं (E. ०स्य)
^{१२} D. E. लोके (E. ०के) तस्मात्
^{१३} D. E. ०रितार्थानां ^{१४} D. E. ०लया
^{१५} E. omits अनुस्वार ^{१६} A. दृष्ट्वा ^{१७} D. E. यतिः (omits लयः)

गीताविनायं विद्यमत्सालो^१ लीङ्कितानिषात् ।
स एवात्र लघो^२ नाम प्रत्ययलक्षणतानिः ॥१२६॥

आवर्षादिबिद्यमत्सालो^१ गायत्र्यं वस्तु कर्त्तितः ।

गीतादिर्कं परिबिद्यन्तु स तालः कालः एव हि ॥१२७॥

सर्षिष्वादिबिद्ययोगो गायत्र्यं वस्तु कर्त्तितः ।

रक्षितमायुर्गोविन्दहस्तु सोऽष्टदशकालः परः ॥१२८॥

लीङ्किं तु पुनर्गते^१ द्रुष्टादृष्टकल्पये ।

धोऽन्वितप्रसहस्रयं भूषयतादिका षिवा ॥१२९॥

^१चतुरस्रतया व्यथो द्वौ तालो मुनिर्नोदितो ।

तत्र चतुरस्रदृष्टयं गीतसर्वस्वम्पुनः परः ॥१३०॥

प्रयोगो जातिवु प्रायो बाहुल्येन पद्योच्यते ।

तयोत्सामां पात्राणां प्रवेष्टो विधिरौच्यते ॥१३१॥

तत्रायं भूतिः^१ ^२प्रात्रामूर्तिनां ^३धितो मतत् ।

^१न तु आच्युटो परस्वार्थमात्रायं ^२मतः ॥१३२॥

पुत्रा प्रस्तान्पदानः पञ्चसकनः कदाचन^१ ।

चतुर्भिर्यदनेवैर्गान् चतुः समुदीयं च ॥१३३॥

चञ्चलुट इमान् परस्वार्थ विधातः पार्वतीपतिः ।

ततोऽयं सर्वलोकेषु ^१पृथ्व्यतामसम् सदा^२ ॥१३४॥

पञ्चसकनस्य सुदृष्टयं पञ्चसकनविनिर्गतः[ः] ।

पञ्चपदाः सप्तद्विष्टया मायं सप्तमार्गद्विष्टया ॥१३५॥

इति श्रीराजाधिराज-महोद्देशे-^१श्रीकालनेत्रिचरिते संगीतराजे ^२वीरदासहस्ताक्षरं
संगीतमीमांसायां बाह्यरत्नकोशे पद्योद्घासो मायंरत्नपरिधानं प्रथमं प्रथमपद्यम्^३ ॥१

^१ D. E. ०ली ^२ A. लीङ्कितानिषात् ^३ E. लघो

^४ D. E. गायत्र्यं ^५ A. सेव

^६ D. पुनर्गते (omits रेफ) ^७ D. चतुरस्रतया E. चतुरस्रया

^८ D. E. ०षो ^९ D. E. omit विसर्ग

^{१०} D. E. प्रायो ^{११} A. looks like अत

^{१२} A. सं ^{१३} A. ततः ^{१४} E. adds विसर्ग

^{१५} E. दृश्यमा ^{१६} E. adds अमृत्तर ^{१७} D. E. ०धीकुम्भकर्म०

^{१८} D. E. omit पौत्राः...मीमांसया

^{१९} D. adds श्रीरामाय नमः कस्यां भूयत् । श्री श्री (repeated many times), D. and E. end here.

देदीतालनाम द्वितीयं परीक्षणम्

^१चतुर्मुखात्^२ वन्दे श्रयणज्ञलक्षणयन्तम् ।

श्रीश्रीगीतविद्यायान्य (सं) ललितोत्सवरोपकम् ॥१॥

^३लीलाकर्णवैजिन्व (सं) तिष्ठविद्यमगुदरम् ।

पार्वतीलोचनामन्य (सं) ललितं शंकरं भक्तं ॥२॥

राजश्रीशारङ्ग मया ^४सुकुम्भं रज्जुरीषकम् ।

सकथंयं वनमासात्^५ देवोत्तारलहं सुभे ॥३॥

श्रीश्रीभानुविष्णुमात् शोषयतात्तद्विषयनश्रिया ।

लक्ष्म्यादिभिरया शान्तिभिरया संमितो मतः ॥४॥

देदीतालनस्य संज्ञा लक्ष्मताल इतीरिता ।

यतोऽत्र चतुरस्रादेर्गुर्वाताः^६ लक्ष्म्याः हस्ताः ॥५॥

दूतसत्याधिकरणे निवेद्यतोऽम्भवा सुपं. ।

लक्ष्म्यादिलक्ष्म्याधिकरणे लक्ष्म्यतालत्वमीयेते ॥६॥

सकथं तु दूतादीनामूर्तं लक्ष्मपरीषयो^७ ।

लियो विन्दुद्वैते शेष षडहहंशयो लघो भवेत् ॥७॥

लक्ष्म्याः द्वये मात्राया लक्ष्मिष्वदाहृत ।

गुरो वकः प्लुते मात्रायाः प्रोषतः स एव हि ॥८॥

द्वौ स्पष्टद्वैता शान्भूद्विषयवद्विहता लघो ।

लियो मूर्धनि (पृष्टयो) संश्लेषतो लुप्ते (प्लुते) ब्रह्माप्यस्वरयः ॥९॥

वयोदेहो मूर्धन्यार्थं तालनामिह लयते ।

^८अद्विस्तालो द्वितीयस्य तुरीयस्य चतुर्थस्यः ॥१०॥

पञ्चमः तिष्ठतीत्यत्र श्रीरज्जु रोरीषिकः ।

हस्तालो गजलोतः कर्णयः तिष्ठिकः ॥११॥

विभिन्नो रूपो रज्जुः श्रयणज्ञो रज्जुदोषकः ।

तिष्ठिकीर्षितो हस्तासुतुरागतोतः ॥१२॥

^१ F. begins with श्रीगणेशाय नमः.

^२ F. सुकुम्भं ^३ A. omits विसर्ग

^४ vide S. Raj. I 2. 3, 59 (Vol. I p. 25)

^५ cf. S. R. V 239-53 for 10-27 above. It may be noted that S. R. mentions 120 Talas as against 138 in our text.

राजतालो धनी सर्पो बर्षाभियः कुडुककः ।
 राजबुद्धाम्नी पद्मोद्योतः शरभतोतकः ॥१३॥
 निभङ्गिभङ्गाभरुणो रतितीलो जयप्रियः ।
 राजविधापरः शीतिर्जिन्दाथीः कोकिताप्रियः ॥१४॥

मङ्गलः सुवर्को इन्द्रः कलायः ^३कोमलो जयः ।
 बल्लभः सारससचण्डः पदतातः कण्ठो ^१ गजः ॥१५॥
 बर्षनी मल्लिकामोघः सिंहहृन्त्र ^३कला रतिः ।
 प्रतापसेखरो कीला पार्वतीनन्दनः सप्तः ॥१६॥

धीकीर्तिविन्दु (०तिविन्दु०) माली च दिवयो जयमङ्गलः ।
 मदनो विजयानन्दो मकरच उदीसणः ॥१७॥
 रुचनारायणो राजगुप्ताङ्गुः सिंहहनन्दनः ।
 शोभा सरस्वतीकथाभरुणो रागवर्षतः ॥१८॥

नन्दो विषयो नाथो पार्वतीलोचनो हृत् ।
 स्वन्दोभिनन्दः कुमुदो दीपकः कुव (कडु) कर्मियः ॥१९॥
 अमङ्गो गामिषोवालो लक्ष्मीतो *लजितप्रियः ।
 पुणो मल्लो यस्तनच कङ्कालो लघुसोत्तरः ॥२०॥

चतुस्तालो ^३गजसाथो गार्हापत्य चतुर्भुजः ।
 गौरतीतालो मङ्कलच कुम्भियो भ्रमसंवाकः ॥२१॥
 राजमत्तश्चनमा च यनमालो हिरप्रियः ।
 खङ्ग (खट्व ?) नारायणः ^३सिंहनाथो लजित उत्सवः ॥२२॥

हंसो घसा[?]निरुकोडो राजनारायणस्ततः ।
 निःशाङ्गुः शाङ्गुदेवच पञ्चातातः कल्यनिः ॥२३॥
 धीनन्दनच जनको राजबन्धुगजनामकः ।
 विलोकितो वनंयतिमंछा वरा च गणिकका ॥२४॥

प्रतिमण्डितायां हास्या प्रतितालो मि[?]ताकः ।
 अहृदतालो तथा श्रेङ्ग (हृदये) कलाधी वनंमण्डिका ॥२५॥
 यतिगम्भी भार्गवाङ्गुदचम्बरी कुतुकप्रियः ।
 परिक्रमो हाङ्गुहृत्क उत्तरो दोषिलीति ^३ च ॥२६॥

राजराजविलागरभेद्येवं तालाः सप्तसतः ।
 बल्लगिन्यावरीनाचसंमिताः (१३८) सम्मत्ता [?] सप्तम् ॥२७॥

- ^१ A. कमलो लव. ^२ A. कण्ठे ^३ A. adds विजय
^४ A. F. ललितः प्रियः ^५ A. गजनाथो ^६ A. विदुः नाथो
^७ S. R. दोन्वली

अथ लक्ष्मिर्वां श्रेयो राजराजेन्दुरो विभुः ।
 पयोर्होतं तमाचष्टे लक्षणं लक्ष्मीविभुदे ॥२८॥

*भारदेशका [55] वितातः वयन्त् स रातापतरनामकः ॥२९॥
 [1] ॥ इत्यपिदितातः ॥३॥

दुष्टद्वयत् परा माता दिवयो परिणीतिता ।
 एनं हास्यामिर्षं प्रदुर्गेके तासन्निदे जतः ॥३०॥
 ॥ ०० [1] ॥ इति द्वितीयः ॥३॥

योगमयं विरापालं तुतयो लक्ष्मणं विदुः ।
 ॥ ००^३ ॥ इति तृतीयः ॥३॥

पञ्चपञ्चात्र विसेयो लघुपात् परने दुते ॥३१॥
 ॥ 1 1 ० ॥ इति चतुर्थः ॥४॥
 पञ्चमो बद्धमेन स्यात्, ॥ ०० ॥ इति पञ्चमः ॥५॥
 बर्षयं लघुमध्यमम् । सिंहलीलो, ॥ 1 ००० ॥ इति सिंहलीलः ॥६॥
 ज्य सप्तमो लघो श्रीरङ्गासंज्ञकः ॥३२॥
 ॥ 1 1 5 1 5 ^३ ॥ इति श्रीरङ्गः ॥७॥
 लघुसोर्षधयो^३ डो डो (डो) श्रीरथिकमसंज्ञकः ।
 ॥ १००5 ॥ इति श्रीरथिकमः ॥८॥

सविराजं लघुमङ्गलं तले स्याद्द्वसंज्ञकः ॥३३॥
 ॥ 1 (1) 1 ॥ इति हंसलीलः ॥९॥
 लघुमुक्तं विरागमलं गजलीले प्रकीर्तितम् ।
 ॥ 1 1 1 1 ॥ इति गजलीलः ॥१०॥
 बद्धं यथापस्तले कण्ठं तथ्य वाचरा ॥३४॥
 परिक्रमप्रियः जेय, ॥ ००155 ॥ इति कण्ठयः ॥११॥
 तथा स्यात् सिंहविक्रमः ।
 गृहवर्षं सप्तमताः प्लुतवर्ष कमतो सताः ॥३५॥
 ॥ 5 5 5 1 5 ^३ 1 5 5 ^३ ॥ इति सिंहविक्रमः ॥१२॥
 *लमया [?] सुप्रतिभिन्ने— ॥ 1 5 5 ^३ ॥ इति विभिन्नेः ॥१३॥
 ५०० वर्षेण बद्धं स्पृणम् । (†)
 ॥ ०० ॥ इति वर्षणः ॥१४॥

* For parallel references of 'Tala Lakṣaṇas' from S. R. see Appendix to this 'Parikṣa'.

^१ A. omits this notation.

^२ F. ० (omits ' sign on the third zero).

^३ F. ००० ^४ F. लघुपात् † S. R. वर्षेण बद्धं गृहणः ०००.

स्ये सप्तो (गलो) पञ्चमं च गणो विद्युत्प्रये (सं) तथा ॥४८॥ ॥ ^१ ५ १ ५' ५' ५' ५' ५' ००० ॥ इति सप्तः ॥४९॥	
बलस्यो मयन्वद्वमप्ये सपुनि स्मृतः । ॥ ५५५ ॥ इति बलसप्तः ॥४९॥	
तारसो सप्तो बान्तं त्रयत्सद्वयतो भवेत् ॥४९॥ ॥ १००० ॥ ॥ इति सारसः ॥४९॥ बन्धं सद्यं ताले चञ्चलान् प्रतीतिकाः । ॥ ०००॥ ॥ इति चञ्चलसः ॥४९॥	
वृत्तसप्तसंकेते ताले द्रुतप्रत्येकं निरूपयन् ॥५०॥ ॥ ०००००० ॥ इति वृत्तसप्तः ॥४९॥	
षट्पणो ^२ पुष्पकेन, चतुर्भिरसंभिरागः । षाट्(५)व्ये सप्तो, ॥ ^३ ॥ ॥ ॥ इति षट्पणः ॥५०॥	
सो द्वो(दो)सो बर्धनसंज्ञकः ॥५१॥ ॥ ^४ ॥ ०० १ ५' ॥ इति बर्धनः ॥५१॥ मल्लिकामोदताले तु सद्यं बधुत्प्रयम् । ॥ ॥ ०००० ॥ इति मल्लिकामोदः ॥५२॥ सिद्धे सप्तो सद्यं च, ॥ १० ॥ ॥ इति सिद्धः ॥५३॥ मयनः पञ्चमं सद्यः ॥५२॥ । ताले चञ्चलसंकेते, ॥ ५५५ ५' ५' ५' ॥ इति चञ्चलसप्तः ॥५४॥ सो सप्तः सपुनः । ॥ १ ५ ॥ इति सप्तः ॥५५॥	

^१ F. wrongly adds the sign of वृत्त on the 'Guru' preceded by three वृत्त.

^२ A. पुष्पकेन

^३ A. gives six signs for सपु instead of four; F. joins two signs of सपु with a horizontal stroke which is usually (both in A. and F.) an indication for marking out the vertical lines intended to serve as punctuation marks as distinct from the sign for सपु

^४ A. F. join the first two signs for सपु with a horizontal stroke. F. ११० १-1.

प्रतापसोखरे त्र्यङ्गाद्विरामात्तदुत्तमम् ॥५३॥ ॥ ^१ ५' ० ० ० ॥ ॥ इति प्रतापसोखरः ॥५३॥ तीव्रतात्तासन्तु बन्धो, ॥ ० १ ५' ॥ इति तीव्रता ॥५६॥ पावैतीव्यनः पुनः । मंगलान् सचिरामाग्यं, ॥ ^२ ५' १' ॥ इति पावैतीव्यनः ॥५७॥ सप्तो(सि) लो दो विरामसो ॥५८॥ ॥ १ १ ० ० ॥ इति सप्तः ॥५८॥ गद्यं सद्यं ताले धीवीतो ^३ सपुसहस्रत् ॥ ॥ ५५ ॥ ॥ इति धीवीतीतः ॥५९॥ विद्युत्प्रयसो मयन्वद्वमप्ये वधुत्प्रये ॥५५॥ ॥ ५ ०००० ५ ॥ इति विद्युत्प्रयसो ॥६०॥ पापया सपुसंयुक्ता विद्यते, ॥ ५' ५' ५' [१] ॥ इति विद्ययः ॥६१॥ जयमङ्गले । सपुसद्वितयं, ॥ ११५ ११५ ॥ इति जयमङ्गलः ॥६२॥ दो द्वो गुरुच भवतामिषे ॥५६॥ ०० ५ ॥ इति भवतः ॥६३॥ सद्यं गद्यं ताले विजयवन्वसंकेते । ॥ ॥ ५५५ ॥ इति विजयवन्वसः ॥६४॥ मकरन्दे द्वन्द्वं सपुस्यमयो गुरुः ॥५७॥ ॥ ००० ॥ ५ ॥ इति मकरन्दः ॥६५॥ उदीक्षणे सद्यं ^४ च गुरुरेकः क्रमादिने । ॥ ॥ १५ ॥ इति उदीक्षणः ॥६६॥ सपुया दो सप्तो पञ्च कथनाराधणार्थम् ॥५८॥ ॥ १- (१) ५' ० ० १ ५' ॥ इति कथनाराधणः ॥६७॥ हस्ताः सप्तो राजमुपाह्वये राजसंज्ञाः । ॥ ^५ ० १ ५ ॥ इति राजमुपाह्वयः ॥६८॥ हस्ताः पञ्चमा दो द्वो गुरुः सः पञ्चमा गुरुः ॥५९॥	
---	--

सपु (सपु) चतुष्टयो गानं निदास्यं(वरा)सिहन्वन्ते । ॥ ५५ १ ५' १ ५' (५) ०० ५५ १ ५' १ ५' ५ ॥ ^५ इति सिहन्वन्तः ॥६९॥	
--	--

^१ A. F. give two signs of द्रुत before विराम instead of one.

^२ A. ५', F. ५' ११.

^३ A. F. give the sign of विराम only on the second sign for द्रुत as ० ०. F. omits च. F. ० १ ५५.

^४ F. adds the sign for वृत्त on the last 'Guru'. S. R. adds the figure ५ at the end to indicate the four silent 'Gurus'.

रगगादिबन्धुयुगेन रास्यद्वयोस्त इत्यते ॥८७॥
 ॥ ५१५ ०० ॥ इति रास्यद्वयोस्तः ॥१११७॥

विशोक्तिं मुहूर्तं द्वौ मुहूर्तैश्च, तथा पुनः ॥
 ॥ ५०० ५ ॥ इति विशोक्तिः ॥१११८॥
 बन्धुत्वमिमे ताले लघुद्वन्द्वं द्वादशम् ॥८८॥
 ॥ १०० ॥ इति बन्धुत्वमिः ॥१११९॥

मण्डे रागगतः शम्बरहिता लघुतुष्टयम् ॥
 ॥ ११५ [५] ॥ इति मण्डः ॥
 भगवाद्भगणो^३ शम्बरहिता शम्भमण्डके ॥८९॥
 ॥ ५११ ५ ॥ इति ॥ इत्यनो मण्डः ॥

मुहुरिते भगवात्सदृशः शम्भुतुष्टयम् ॥
 ॥ ५११ १' १' १' १'^३ ॥ इति मुहुरितमण्डः ॥
 तपेवापरमण्डे रथाश्रमणतपमणो लघुः ॥९०॥
 ॥ १११ १५ ॥ इत्यनो मण्डः ॥

अग्रिमिमाभियो मण्डो अग्रयोनेह शीतितः ॥
 ॥ ५११ १५ ॥ इति अग्रिमिमण्डः ॥
 मद्यालो भेन, ॥ ५११ १६ ॥ इति मद्यालः [मण्डः] ॥
 तेन ह्यात्, मुन्बरो, ॥ ११५ ॥
 ॥१११ ॥ इति मुन्बरः [मण्डः] ॥

द्वल्लभो रातः ॥९१॥ ॥ ५११ १८ ॥ इति द्वल्लभः [मण्डः] ॥
 कलातो मगणेन ह्यात् सविरागेच तस्य च ।
 प्रतिमण्डमिमा फेडिबदुचयते तालभेदिभिः ॥९२॥
 ॥ १११ १९ ॥ इति कलागः [मण्डः]

सविरामं द्वादशं लघुपच कम्मले भवेत् ।
 ॥ ०४ । ॥१०॥ इति कलागः [मण्डः]
 ॥ इति द्वाविधो मण्डः ॥१२०॥

मवर्षमधिकैका ह्यत् (५) ॥ ५०५ ॥ इत्येकमधिकः ॥१२१॥
 द्वितीया च तथा पुनः ॥१२२॥

विराभादिबन्धुयुगेन लघुयं चेति केचन ।
 ॥ १०४ (११४०) ॥ इति इत्येकमधिकः ॥१२१॥
 लघुणो भगणो वापि प्रतिमण्डे प्रकीर्तितः ॥९५॥

तामर्षरथयोश्चार्थमर्षमर्षोर्म^३ (५) लघुमण्डे ।
 ॥ ११५ [५] ॥ इति प्रतिमण्डः ॥१२२॥
 प्रतिमण्डोऽप्यत्र भेन लघुताम्यां पुनश्च ॥९६॥
 ॥ ५११ १५ ॥ इति वा प्रतिमण्डः ॥१२३॥

शम्भ्यासाले विरागताता द्वादशो लघुतामिजिता ।
 ॥ ०४ । ॥ इति शम्भ्यासालः ॥१२३॥
 प्रतितालो^३ लघोवा द्वे, ॥ १०० ॥ इति प्रतितालः ॥१२४॥
 ताले निःसारकाभिरे ॥९६॥

सविरामं लघुद्वन्द्वम्, ॥ १११ १६ ॥ इति निःसारकः ॥१२५॥
 अद्भुतालो तथा पुनः । द्वादशमर्षलघुद्वन्द्वम्,
 फेडिबत् विदुट इयते ॥९७॥ ०१ ॥ इति अद्भुतालो ॥१२६॥

योजनार्[५]वरताम्या(ल्पो)ह्यात् (५) डेडिक्का रगगात्मिका
 ॥ ५११ १५ ॥ इति डेडिक्का ॥१२७॥
 एकतालो द्वे(से)केन, ॥ ० ॥ इत्येकतालो ॥१२८॥
 लघुयं चदमं लघुः ॥९८॥ द्वादशं च विशेष्यं,
 बर्षमधिकैकाभिरे ॥ १०० १०० ॥ इति बर्षमधिकः ॥१२९॥
 बसाम्यां प्रतिलघुतालो,
 ह्यत्रः फेडिबदिव्यते ॥९९॥ ॥ ० ॥ इति प्रतिलघुः ॥१३०॥

पताम्यां भार्वादाः ह्यात्,
 ॥ ५ ५११ ॥ इति भार्वादाः ॥१३१॥

^१ F. omits the first 'Guru'.

^२ S. R. यदा भाद् द्वावधरको (mentions two अशरः लघुः after भगणः) and ५१ २. Our text can be reconstructed as भगणान् च लो द्वौ शम्बरहिता शम्भमण्डके and ५१ २; this reading will be better also in view of the reading of the succeeding verse.

^३ The practice of giving dots at the top in order to indicate निःसारका appears only at this place in A. and F. for the first time.

^१ S. R. ११४ ४; but actually ११४ ० would be in accordance with the text reading as निःसारकः (which is found also in S. R.).

^२ F. ०मिलको S. R. कोलः.

^३ F. omits the sign of विराग on the second zero.

^४ F. omits लघो.

^५ A. ॥ (omits the sign of विराग on the second ५).

^६ F. adds two extra sings for लघु in the beginning.

S. Raj III 3. 2.			S. R. Chap. V			Remarks.
Serial No.	Śloka No.	Name of Tāla	Serial No.	Śloka No.	Name of Tāla	
४१	४८	इन्द्रः	११०	३०६	इन्द्रः	Slight difference—S. R. गत्तो S. Raj. लतो ।
४२	४८	कल्पः			×	
४३	४८	कल्पः			×	
४४	४८	स्यः	१०६	३०५	स्यः	
					×	
४५	४९	वल्गमः			सारसः	
४६	४९	सारसः	१०३	३०३	अश्वत्थः	
४७	५०	अश्वत्थः	१०४	३०४	पद्मतालः	
४८	५०	पद्मतालः	९४	१०३	कल्पः	
४९	५१	कल्पः	१०२	३०३	गजः	
५०	५१	गजः	९९	३०२	पर्वतः	S. R. द्वी इतो लतो ००१५'
५१	५१	पर्वतः	१०२	३००	मल्लिकार्जुनः	
५२	५२	मल्लिकार्जुनः	४३	२८०	सिद्धः	
५३	५२	सिद्धः	१०१	३०३	अश्वत्थः	
५४	५३	अश्वत्थः	१०५	३०४	रत्नतालः	
५५	५३	रत्नः	८२	२९६	प्रतापतालः	S. R. दाक्षिणात्यन्त इन्द्रस्य—३०३ (शेष-should stand for ५')
५६	५३	प्रतापतालः	७५	२९३		
					सोलातालः	
५७	५४	सोला	८३	२९७	×	
५८	५४	पार्वतीनन्दनः			×	
५९	५४	सप्तः	५३	२८४	सप्तः	
६०	५५	श्रीश्रीतिः	४९	२८२	श्रीश्रीतिः	
६१	५५	विष्णुमाली	५२	२८३	विष्णुमाली	

श्रीश्रीतिः

[श्रीश्रीतिः]

६२	५६	विजयः	५१	२८३	विजयः	
६३	५६	जयमंगलः	४२	२८०	जयमंगलः	
६४	५६	मदनः	७२	२९५	मदनः	
६५	५७	विजयदानन्दनः	४४	२८१	विजयदानन्दनः	
६६	५७	मकरन्दः	४७	२८२	मकरन्दः	
६७	५८	उदीशमः	५७	२८५	उदीशमः	
६८	५८	रूपनारायणः	५७	२८५	×	
६९	५९	राजमृगाक्षुः	११७	३१०	राजमृगाक्षुः	S. R. इतो लपर्यतो गृहः (००१५)
७०	६०	सिंहनन्दनः	३५	२७५	सिंहनन्दनः	
					२७६	
७१	६०	श्रीशालः (अश्वनिःसारसः)	४५	२८१	श्रीशालः (अश्वनिःसारसः)	
७२	६१	सरस्वतीकण्ठभरणः	११५	३०८	सरस्वतीकण्ठभरणः	The notation in S. R. does not accord with the respective 'Lakṣaṇa.' द्वी गृह द्वी लपर्यतो ३३००
७३	६१	राजकर्द्धनः	९३	३००	राजकर्द्धनः	Three alternative 'Lakṣaṇas' in S. Raj;
७४	६२	मदनः	५४	२८४	मदनः	S. R. agrees with the first.
७५	६३	नियमः	५९	२८६	नियमः	
७६	६३	नाम्नी	६३	२८८	नाम्नी	
७७	६४-६५	पार्वतीलीचनः (चत्वारो भेदाः)	८१	२९६	पार्वतीलीचनः (एकभेदः)	The notation in S. R. does not accord with the Lakṣaṇa—गत्तो द्वी गृहो द्वी-३३००; S. Raj., gives four alternatives; the last one of these agrees with the notation of S. R.
७८	६५	हृदः			×	
७९	६६	रक्तः	१०७	३०५	रक्तः	

श्रीश्रीतिः

[श्रीश्रीतिः]

S. Raj III 3. 2.			S. R. Chap. V			Remarks.	
Serial No.	Shloka No.	Name of Tala	Serial No.	Shloka No.	Name of Tala		
८०	६६	अभिन्वयः	६१	२८०	अभिन्वयः	S. R. १) लक्ष्मि द्विती लो गद्य- (10015) २) लक्ष्मिद्विती, अन्ते गद्य- (10005)	
८१	६७	कुमुदः (द्रो भेरी)	६८	२९१	कुमुदः (द्रो भेरी)		
८२	६७	दोषकः	५६	२८५	दोषकः	S. R. लो च सप्ताः 11 115	
८३	६८	कन्दुकः	६६	२९०	कन्दुकः		
८४	६८	अभङ्गः	७१	२९२	अभङ्गः	S. R. इन्द्रय विराट्मालं लक्ष्मि च- (0015) The notation is identical, but 'Laksamas' differ only verbally. S. R. ऊर्ध्वं लक्ष्मि रत्नाः (105) S. Raj. सप्तमालसरी लक्ष्मि (105)	
८५	६८	सावित्रीधाराः			×		
८६	६९	लक्ष्मोदः	८८	२९९	लक्ष्मोदः	S. R. इन्द्रय विराट्मालं लक्ष्मि च- (0015) The notation is identical, but 'Laksamas' differ only verbally. S. R. ऊर्ध्वं लक्ष्मि रत्नाः (105) S. Raj. सप्तमालसरी लक्ष्मि (105)	
८७	६९	लक्ष्मिप्रियः	८९	२९९	लक्ष्मिप्रियः		
८८	७०-७१	पुष्पतालः			×	S. R. सनी गुरु द्वी सप्तमे-८१।	
८९	७१	मल्लतालः	६५	२८८	मल्लतालः		
९०	७२	ससताः			७३	२९३	ससताः
९१	७३-७४	कङ्कालरत्नविषयः	६५	२८९-	कङ्कालरत्नविषयः	S. R. सनी गुरु द्वी सप्तमे-८१।	
"	"	(१) पुष्पः	"	"	"		(१) पुष्पः
"	"	(२) लक्ष्मः	"	"	"	(२) लक्ष्मः	
"	"	(३) सप्तः	"	"	"	(३) सप्तः	
"	"	(४) सप्तः	"	"	"	(४) सप्तः	
९२	७४	लक्ष्मिप्रियः	७४	२९३	लक्ष्मिप्रियः		
९३	७५	चतुस्तालः	६९	२९१-	चतुस्तालः	S. Raj. gives two alternative 'Laksamas' and S. R. only one.	
९४	७६	जग (गञ्ज) शंघा	७७	२९४	जगशंघः		
९५	७६	गार्धगिः	८६	२९७-	गार्धगिः	S. R. लक्ष्मि द्विती लो गद्य- (10015) २) लक्ष्मिद्विती, अन्ते गद्य- (10005)	
९६	७७	चतुर्मुखाः	७८	२९५	चतुर्मुखाः		
९७	७८	गोरीतालः	११४	३०८	गोरी	S. R. लक्ष्मि द्विती लो गद्य- (10015) २) लक्ष्मिद्विती, अन्ते गद्य- (10005)	
९८	७८-७९	मुकुदः (द्रो भेरी)	१११	३०७	मुकुदः		
९९	७९	कुम्भियः	११२	३०७	कुम्भियः	S. R. लक्ष्मि द्विती लो गद्य- (10015) २) लक्ष्मिद्विती, अन्ते गद्य- (10005)	
१००	७९-८०	भग्नः	११६	३०९	भग्नः		
१०१	८०	राजमालसंघः	११८	३१०	राजमालसंघः	S. R. लक्ष्मि द्विती लो गद्य- (10015) २) लक्ष्मिद्विती, अन्ते गद्य- (10005)	
१०२	८१	वनमाली	२९	२७२-	वनमाली		
१०३	८१	हरिप्रियः			×	S. R. लक्ष्मि द्विती लो गद्य- (10015) २) लक्ष्मिद्विती, अन्ते गद्य- (10005)	
१०४	८२	वैग (खट्वा) नारायणः			×		
१०५	८२	तिहुनायः	३१	२७३	तिहुनायः	S. R. लक्ष्मि द्विती लो गद्य- (10015) २) लक्ष्मिद्विती, अन्ते गद्य- (10005)	
१०६	८३	ललितः	८५	२९७	ललितः		
१०७	८३	उत्सवः	९७	३०२	उत्सवः	S. R. लक्ष्मि द्विती लो गद्य- (10015) २) लक्ष्मिद्विती, अन्ते गद्य- (10005)	
१०८	८३	हंसः	९६	३०१	हंसः		
१०९	८४	पद्मा	१०९	३०६	पद्मा	S. R. लक्ष्मि द्विती लो गद्य- (10015) २) लक्ष्मिद्विती, अन्ते गद्य- (10005)	
११०	८४	अन्तर्द्वीपः	९५	३०१	अन्तर्द्वीपः		
१११	८४	राजनागरायणः	८७	२९८	राजनागरायणः	S. R. लक्ष्मि द्विती लो गद्य- (10015) २) लक्ष्मिद्विती, अन्ते गद्य- (10005)	
११२	८५	निम्बकः	११९	३११	निम्बकः		
११३	८५-८६	शाङ्खद्वयः	१२०	३१२	शाङ्खद्वयः	S. R. लक्ष्मि द्विती लो गद्य- (10015) २) लक्ष्मिद्विती, अन्ते गद्य- (10005)	
११४	८६	ध्वजः			×		
११५	८६	कलशध्वनिः	११३	३०८	कलशध्वनिः		

S. Raj. III 3. 2.			S. R. Chap. V			Remarks.
Serial No.	Sloka No.	Name of Tila	Serial No.	Sloka No.	Name of Tila	
११६	८७	धीनवदनः	१०	२९९	धीनवदनः	'Lakṣaṇas' of S. R. and S. Raj. agree, but the notation in S. R. does not accord with the 'Lakṣaṇa'—नपला मकः—III 133 III
११७	८७	जनकः	११	३००	जनकः	
११८	८७	राजवक्रोक्तः	७२	२९२	राजवक्रोक्तः	S. R. गो दो दोतो विलोकिते ० ० ५'
११९	८८	विलोकितः	९८	३०२	विलोकितः	
१२०	८८	वर्णयतिः	१००	३०२	वर्णयतिः	S. R. भादू द्वारवायवको (भा २×)
१२१	८९	द्वारविधोमकः	३८		द्वारविधोमकः	
"	"	(१) मकः	"	२७७	(१) मकः	S. R. जनक० and S. Raj. पाण०—there is a difference in notation accordingly. The remaining six varieties of मकः have been dealt with in मकप्रबन्ध (S. R. IV. 333-37)
"	"	(२) अग्नो मकः	"	२७७	(२) वा मकः	
"	९०	(३) मुद्रितमकः	"	२७७	(३) मुद्रितमकः	
"	९०	(४) ज्वरो मकः	"	२७८	(४) वा मकः	
"	९१	(५) ज्वरियमकः				
"	"	(६) मधुसूतः (मकः)				
"	"	(७) मुरुरः (मकः)				
"	"	(८) मल्लमः (मकः)				
१२१	९२	(९) कलापः (मकः)				

"	९३	(१०) कमलः (मकः)				
१२२	९३	एकमण्डिका (१)			×	
"	९३-	अपरा मण्डिका (२)			×	
१२३	९४- ९५	प्रतिमकः (१)	८०	२९५- -२९६	प्रतिमकः	S. R. gives only one variety, its alternative name is कोष्ठक० in S. R. and मल्लक० in S. Raj.
"	९५	वा प्रतिमकः (२)			×	
१२४	९६	शम्पातलः	७६	२९४	शम्पातलः	S. R. सो दूतो (II ००)
१२५	९६	प्रतितालः	५०	२८३	प्रतितालः	
१२६	९७	निजासकः	४०	२७९	निजासकः	S. R. सो दूतो (II ००)
१२७	९७	अट्टकाली	१०८	३०६	अट्टकाली	
१२८	९८	द्वैतिका	५८	२८९	द्वैतिका	S. R. सो दूतो (II ००)
१२९	९८	एककाली	६७	२९०	एककाली	
१३०	९९	वर्णमण्डिका	६०	२८७	वर्णमण्डिका	S. R. सो दूतो (II ००)
१३१	९९	परितमनः	१७	२६६	परितमनः	
१३२	१००	भागवाद्भुः			×	
१३३	१००	चञ्चरी	१५	२६६	चञ्चरी	S. R. mentions परिकम० as an alternative name for चञ्चरी०
१३४	१०१	कुमुदियमः			×	
१३५	१०१	परिकमः	११	२६४	चन्दनतालस्य पर्यायः (परिकमः)	S. R. mentions परिकम० as an alternative name for चञ्चरी०
१३६	१०२	शङ्कहितः			×	
१३७	१०२- -१०३	उत्तरः			×	
१३८	१०३	बद्धानमः (सोचिली)	७०	२९२	सोचिली	S. R. omits the alternative name बद्धानम०
१३८	१०३	राजराजविलासः			×	

नालप्रत्ययो नाम

सङ्घातस्य संख्या नष्टोद्दिष्टा मूर्धन्याः ।
 पातालस्य चिन्तितानां भजे चित्तम् ॥ १ ॥

अलनस्यादिह तानानाम्भवनं प्रथमं कथं ।
 मूर्धन्यप्रत्ययान् तु सङ्घातान् यथाभ्यहृत् ॥ २ ॥

तत्तमेदः प्रतीयते येषाम्बः सङ्घातयोः ।
 अतस्ते प्रायया नाम निवृत्ताः कथ्यन्मुखा ॥ ३ ॥

द्वुत्तरिणात्प्रत्ययं तु पूर्वं प्रकृतिरिव्यते ।
 प्रस्ताः कर्मज्ञोऽप्य विपरिताः क्रमः परः ॥ ४ ॥

नष्टोद्दिष्टे द्विमा प्रोक्ते तत्तत्र प्रयोगयोः ।
 ताः संख्या च पातालं^१ द्वितमेः स्मृतस्ततः ॥ ५ ॥

सङ्घातः^२ पूर्वमेतः^३ न्युत्तमेःशतया परः ।
 ततः संयोगेःश्च खण्डप्रस्तात्पस्ततः^४ ॥ ६ ॥

चतुर्णां दारिणिकानां नष्टोद्दिष्टे पुष्यत् पुष्यत् ।
 नद्योर्विस्तारित्युक्ताः प्राययाः पूर्विसंमुखा ॥ ७ ॥

द्वुत्तमेःते द्वुत्तमेःको द्वाप्ये च सङ्घः स्मृतः ।
 द्वुत्तमे^५ द्वुत्तस्य^६ द्वेष्यमुनिमुंभवेत् ॥ ८ ॥

द्वैः पञ्चभिर्द्वैतपुः परिभतेः कृत एव हि ।
 एष संभवतो लेख्या भवतः प्रकृताविह ॥ ९ ॥

॥ इति प्रकृतिः ॥ १ ॥

^१ इत्यतस्तद्वृत्तानां^१ यमहृत्प्रं भवेत्विह ।
 तदाचार्यः^२ एते व्यत्ययान् शेषं यथोपरि ।
 यद्वनं प्रागितस्तत् स्यात् यान्तो सङ्घो सिद्धे ॥१०॥

✓ cf. S. R. V 313 १ H. begins from here.
 २ G. begins श्रीगणेशाय नमः । प्रस्ताः ऋ० etc. A. प्रस्ताःकर्म०
 ३ A. चित्तमान्तः ४ cf. S. R. V 314, 15 for 5-7 above.
 ५ G. omits अनुस्वार ५ G. H. omits चित्तं
 ६ प्रस्ताःकर्म० ६ G. सङ्घुत्त०
 ✓ cf. S. R. V 316, 17 for 10, 11 above.
 ८ G. omits अनुस्वार

प्रस्ताःकर्म० इत्येतः^१ प्रस्ताःकर्म० इत्येतः^१ ॥११॥

॥ इति कर्मप्रस्ताः ॥ २ ॥

द्वुत्तमेःते द्वुत्तमेःको द्वाप्ये च सङ्घः स्मृतः ।
 द्वेष्यमुनिमुंभवेत् ॥ १२ ॥

द्वुत्तस्य मूर्धन्यं^१ न्युत्तमेःद्वुत्तस्य च ।
 अथस्तात्सङ्घातलेख्यं सङ्घुत्तमेःशतया पुनः ॥ १३ ॥

मत्तमुत्तमस्य च तथा^२ त्वयोःश्च मत्तस्य च ।
 न्युत्तः^३ स्वास्तात्सङ्घातं मूर्धन्यं तथा भवेत् ॥१४॥

अपस्तात् गो विपातव्यस्तथा मूर्धन्यस्य च ।
 न्युत्तः^४ स्वास्तात्सङ्घातं मूर्धन्यं तथा भवेत् ॥१५॥

अन्वेत्तुं पुत्रो लेख्यं^५ परचात् स्वत्वं महत्त्वम् ।
 संभित्वेयं विद्योः^६ प्रस्ताःो वंपरीस्ताः ॥१६॥

द्वेष्यायो सङ्घं^१ दद्यात्साधवस्तापि लं सिद्धेत् ।
 सङ्घातयो मूर्धं वद्या^२ स्वास्तात्सङ्घातं मं लिखेत् ॥
 मूर्धोऽप्यो लिखेत्पूर्वं^३ वृद्धे भवति चेत्सङ्घ ॥१७॥

यथोपरि तथा सोमपूर्वं^४ पूर्वोद्गोर्विह ।
 तन्वेत्तुत्तवधिः कार्यः^५ प्रस्ताःो वंपरीस्ताः ॥१८॥
 इति विपरिताकर्मप्रस्ताः ॥ ३ ॥

१ G. कर्म्या २ A. सङ्घपूर्वं (adds अनुस्वार)
 ३ G. मूर्धन्यं ३ A. कर्मोऽप्य This line is found here only in A. It appears to have been repeated from the second half of the next verse.
 ४ A. omits चित्तं ४ G. omits अनुस्वार
 ५ G. H. omits चित्तं ५ G. H. दद्यात् सा-
 ६ G. H. दद्यात् सा- ६ G. H. पूर्वं (add अनुस्वार)
 ७ G. प्रस्ताःो; H. writes द्वुत्तान्.....यान्तान् from the next verse, after ऋ० here, cancels this portion by giving round brackets at both ends and again writes कार्यः प्रस्ताःो etc.

*स्यस्यवाचिकं द्वौ च लिखेत्प्रयोगस्ततः ।

†द्वितीयमुपपद्यताम्बः १ संयोगस्यस्तनोऽग्रतः ॥३०॥

अद्वकथेभौ^१ लिखेत्तु द्विभेदम् अथेयं तु ।

†एतौपपञ्चमादिककालाभावे तुपेक्ष्ययोः ॥३१॥

प्राज्ञा धीवं समापेत सा चाद्वकरीद्वयतामैः ।

†द्वयसंख्येद्विह्यताऽस्त्यस्त्येदतः^२ अथेयं तः ॥३२॥

संघायान्ते ततः प्रोक्ता संख्या संघायवर्तीतिता ।

अथेयं षोडशकालानां योगाद्वकथेभ्यो भवेत् ॥३३॥

संघायान्ते ष्माद्वकथेभ्योऽन्तेऽन्ततः सृष्टः ।

यास्तां तास्तां च सुबन्ताः^३ न्युत्तास्तां च अयाश्चिताः ॥३४॥

†सर्वद्वयविका भेदा योग्येते येन ताभ्याः ।

संघादाकाशेन योगेन यथेयं पातासकं तु तत् ॥३५॥

इदस्तासद्वयतामि^४ स्याम्या संघादकथेभ्यः ।

इदुर्वसो^५ गुणाचयेन रता अघातस्ये च ॥३६॥

नयेत्तू गुणरामाथ योमेतू रसदिक्^६ ष्मातः ।

इत्यादायोप्येतास्यद्वयतासंख्याद्वकथिभ्यो ॥३७॥

* १	२	३	६	१०	१९	३३△	६०
१०६	१९१†	३४०	६१०	१०८५	१९५०	३४८५	॥द्विः संघया ॥८॥

तस्यो यमुपपद्यते^१ यामा अता^२ द्वितीः^३ लिगि ।

मुपवेदा भूमिनन्दा^४ योमनगोवन्देत्तया ॥३८॥

* cf. S. R. V 318-23 for 30-34 above.

^१ G. ०त्तयान्

^२ A. G. omit अत्तयान्

^३ A. omits द्वितीः

^४ A. gives this table after the first half of verse 30 and G. H. give it after verse 34.

^५ A. adds द्वितीः

^६ A. gives this table after the first half of verse 30 and G. H. give it after verse 34.

△ S. R. completes the table with 33 and omits the subsequent figures.

§ A. omits द्वितीः and c; G. H. give द्वितीः संघया ॥८॥ (G. ॥१८॥) after verse 34 before the table.

^१ G. ०दतो

^२ G. H. द्विघोषयो

मनोमुग्रासंख्याधेयाविकाताद्वकथिगि ।

तत्पुत्राप्रकारोप्य दस्येतेषु यथाविधि ॥३९॥

तस्यो रूपकं^१ स्यस्ययोर्नृन्^२ यवारीचतुरस्यता ।

†अत्रान्योपान्त्युपपद्यतेकोऽद्वकथेभ्यो ॥४०॥

तत्प्रद्विगतयोर्लिखेत्तद्वकथः पुनः सद्यस्याद्वकथद्वयतः ।

अथयत्पुत्रसंख्याद्वकथेभ्योऽन्तेऽन्तं संयुतम् ॥४१॥

अत्र प्रतिनिधित्वं संघादस्युपपद्यतेः ।

एष्वन्येदस्तास्यद्वयतामि^३ त्कोऽद्वकथेभ्यः ॥४२॥

†अतरेणयोपान्त्युपपद्यतेद्वकथेभ्यः अथेयं च ।

योग्येते सर्वेदेवया इत्यादा^४ द्वितीः भूभूता ।

लिखितं विदुमानं प्रीयं पातासकमिह सृष्टम् ॥४३॥

१	२	३	६	१०	१९	३३	६०	१०६	द्वितीः
१	२*	५	१७†	२२	४४	९१‡	१८०	३५८	पातासकम् ॥४॥

द्वयतेषामयो यथेयं एकद्वयविकाशारणम् ।

इदस्तासद्वयतामि^५ कोऽद्वकथेभ्यः †तिक् तयालिखेत् ॥४४॥

प्रद्विगतयान्तां यामतस्तस्या ऊर्ध्वं कोऽद्वकथेभ्यः ।

ततः परा द्वितीकोऽद्वितीयाः पूर्ववदालिखेत् ॥४५॥

स्वस्यपूर्वस्य-पदकोशेतु तामु स्यादद्वकथकोऽद्वकथः ।

एकैकाद्वकथस्ततः सर्वंतामु स्यादद्वकथोऽन्तम् ॥४६॥

अन्योपान्त्युपपद्यते^६ न्येत्यु संयोग्य तत्पुत्रात् ।

अत्रान्येदस्तास्यविकाशोपपद्यते च ॥४७॥

^१ A. G. omit अनुपपद्यते

^२ G. writes अता and then repeats—०द्वितीयान्ताद्वकथेभ्यो.....रूपकं नृन्; this portion is cancelled with a round bracket on both sides and then follows ०द्वेयोपान्त्युः

^३ A. संघया च युक्त्वं

^४ A. ज्ञानेयं

^५ A. इत्

^६ A. looks like c

† A. looks like १० ‡ S. R. completes this table with 93 and omits the preceding line.

§ cf. S. R. V 338-46 for 44-53 above.

^७ A. H. omit नृन्, G. ०पद्यन्तम्, then portion beginning with न्येत्यु and ending with द्वितीयान्त्युः is omitted, पद्यन्तम् of the first half of verse 48 is linked up here.

कोष्ठीकेकीर्तितं कर्त्तुं ततः स्व्यादावलिपयम् ।
अद्वय्याः कोष्ठीकेने स्मृतं तस्मात् परावती ॥७५॥

हे द्विद्विकोष्ठी^१ स्मृते स्वस्वपूर्ववर्तिः स्मृते ।
ततः स्व्यादावलिद्वयं स्वस्वपूर्ववर्तिः पुनः ॥७५॥

एकैकोष्ठीके^२ अमुष्ये^३ पञ्चपञ्चाभङ्गत् ।
अथासौ भेदविधिनोपरिद्वयवृत्तनं यथा ॥७६॥

आरो वलयगु^४नोम्यत्वे^५ "क्याभङ्गोपलुटये" ।
ततः क्रमात्^६ परामूर्त्वं दशो दशो यथे^७ गतो ॥७७॥

सप्तो गयो च दशमा दशमा^८ दशया^९ अर्पि ।
सप्तयो (९५) वलयया म्यत्वेभ्यास्तासभेदाः ॥७८॥

दशदशतो सर्वकोष्ठी[ः] स्मृतेकैकाङ्केन संयुताः ।
सप्तदशतो क्रमात्ः कोष्ठाः स्वनेकाङ्केन संयुताः ॥७९॥

एकान्तरास्ततः पञ्चकोशो गुणोः कोष्ठीजनं भवेत् ।
सप्ततुं तुषेकोष्ठी स्व्यादेक एव परं अर्पि ॥८०॥

प्लुतापञ्चकोशो पञ्च कोष्ठाः सप्तयो कल्पयन् परः ।
एवं स(द्र)र्षवतिः साप्यानीयद्रुत्पुत्रावर्षिः ॥८१॥

अर्षिन् सर्वद्विताः^{१०} सर्वपञ्चः सर्वंगा अर्पि ।
सर्वप्लुतावर्ष^{११} ये भेदा भेदा ये^{१२} स्मृद्विधौगजाः ॥८२॥

विधौसर्वोप^{१३} भेदावस्तुयोग्यभावा अर्पि ।
संख्यामन्ते, युक्तस(स्तं)स्तमेकः संयोग्यपूर्वकः ॥८३॥

^१ G. कोष्ठीकेन

^३ A. लु स्मृत्

^३ G. omits अनुत्वार

^४ A. omits वितर्तं

^५ G. II. ०के

^६ G. omits अनुत्वार

^७ A. omits तु

^८ A. H. क्रमात् श्रेणिकं G. क्रमात् श्रेणिकं

^९ G. II. सप्तो

^{१०} G. omits दशमा and II. cancels it with a small horizontal stroke above.

^{११} G. II. हसि । II. writes after हसि सतः परात् क्रमात् परामूर्त्वं दशो दशो दशो लभो and cancels it with a round bracket at each end (परात् is cancelled with a horizontal stroke).

^{१२} G. omits सर्वद्विताः

^{१३} G. ०१चतुर्गोत्रेभ्यो मे स्मृद्वि०

^{१४} A. ये स्मृद्वि० (omits रेफ)

^{१५} G. ०भावे

अथवा भृग्यभेदार्थं सवृत्तयोर्मोच्यते ।
अद्यात् वस्तुभेदं निगन्वात्^१ ततः परम् ॥८४॥

द्विधौगजास्तु ये भेदाः स्युः^२ सभृं गिकास्तु च ।
पञ्चभौगजास्तु^३ दशमो मावद्वर्त्तवितस्त्वयम् ॥८५॥

उपरिद्वयत् सप्तारम्य स्व्यादावलिपयत्सम् ।
यथो वलयपारात् स्व्यात् कोष्ठीके यथापञ्चात् ॥८६॥

^४अनुपूर्वसिद्धिगान्धुतुयैपञ्चकोष्ठीकेः । यथा ॥
^५अन्योऽङ्को ह्रस्वपञ्चको श्व्यत्सप्तपञ्चको द्वितीयोः ॥८७॥

^६तुयोऽङ्को गुरुपञ्चको स्व्यात् पद्यस्तु प्लुतापञ्चकोः ।
सौ वलयपारात्^७ सप्याधोभोगा भिदाः ॥८८॥

सप्तपञ्चतो तद्विद्वदाङ्कानां येषां संभवतो विभेत् ।
यथा दश लो(?) विभिश्रेणोगममस्यद्वितीययोः ॥८९॥

यथा सावस्तुपूर्वयो^८ दशा सावस्तुपद्ययोः^९ ।
द्वितीयपूर्वयोर्गो गोपपञ्चको द्विपद्ययोः ॥९०॥

सप्तयो^{१०} गयोः पञ्चको योः स्व्यात्पूर्वपद्ययोः ।
तद्यथा^{११} लेखनोप या पक्षितस्तुपरिचितयोः ॥९१॥

तिरस्त्रो भेणिका या स्व्यादावलि ये स्तुत्सामिताः ।
कमादस्यगानां स्मृदात्पञ्चकस्तस्यतुष्ये ॥९२॥

तेषु दावितान्द्रोपे मन्वे या प्रस्तुता भिदा ।
दशयोदावितान् तान् स्वित्था ये स्मृद्विदावयः ॥९३॥

तद्व्यक्तेयैःञ्जिका या स्व्यात् प्रथमश्रेणिकारिका ।

^{१२}अङ्गसंस्तुसंभितान् धीमान् मूळीयान् प्रस्तास्यगान् ॥९४॥

ततश्च दसपुत्रेभ्यो प्रद्विद्वितसामाभितान् ।

दावपञ्चतो^{१३} अन्त्योऽङ्कोऽन्त्येभ्यो अन्त्ययोः ॥९५॥

^१ G. II. ०स्तु

^२ G. ते श्रेणि०

^३ A. पंचभो वस्तु G. पंचम वस्तु

^४ A. अनुपूर्वसिद्धि०

^५ G. अंश्यांको

^६ G. गुर्वाको

^७ G. H. पञ्चावधौ

^८ G. गुर्वास्वया II. गुर्वास्वो (adds अनुत्वार)

^९ G. यथोः

^{१०} A. लो

^{११} G. H. लेखनोप

^{१२} A. अंश्यांका G. II. अंश्यास्तु

^{१३} A. प्रति० G. H. प्रति०

सपद्मती द्विजि (पु) पद्मत्सोतीया रोीं तु द्विगुण्योः ।
गया ली सि (तु) भद्रुय्योत्सवा (स्ता) नक्रकान् गृह्णीत तत्त्वचित् ॥१९॥

^१ तत्पदान्पद्मितीयाद्यात्पद्मकान् योयाम् दुर्गासिपु ।

^२ द्विगुण्ये विपत्येयत् ^३ यथावत्सिद्धिष्यते ॥१९॥

यदा वस्ता सावाध्यातः] वा (पा) तिरन्योत्र गृह्णीते ।
द्वितीयस्यासत्पा ^४ पालिपत्तन्यो गृह्णीते यदा ॥१९॥

सत्पाद्योविपत्यति द्विपद्मयोः संयोगे च ।

अस्त्योपात्तपद्मत्वेनम्यावर्षि विपत्ये च ॥१९॥

अङ्कानामे ^५ निवेष्टयुयमेकम्यावर्षि षट्पदम् ।
त्रियोगजा ये चत्वारस्तुयुयोंनि तयंकः ॥२०॥

सत्पद्मत्तानामनेनेव प्रकारेणाङ्कनुरूपम् ।

अयमत्र विद्योते ये ^६ त्रियोगोत्पद्ये तेषु च ॥२०॥

भेदा द्वियोगजाः सानि तेषां सप्रहितं वृत्तः ।
कृत्वा पूर्ववदङ्कानां कर्तव्यं ^७ प्रष्टुं यथा ॥२०॥

दसनात्नि विपत्यस्तमोः] पद्मतामुदीरितः ।

प्रहोत्र्योपात्तव्युत्तमामत्र यत् स्यात् भिदात्रयम् ॥२०॥

द्वियोगजातं द्वायोर्द्वेनयोर्नयोरेव ।
सत्पद्मत्वम्योपात्तव्युत्तमं प्रहोत्र्या विपत्येयात् ॥२०॥

ये चत्वारस्तुयुयोंनि भेदाः प्रोक्तास्त्रियोगजाः ।

सोत्रन्यस्तसद्व्येयु पूर्वोपयो ^८ विपत्ये च ॥२०॥

संयोगभेदेव स्याद्यद्य वा] ^९ निरुत्तरः] स्वता ।
^{१०} तत्कोट्यसंघितं तद्वर्णस्तैः सर्वदत्ताद्यः ॥२०॥

भेदा ऊर्णासिगा मेया भेदाभावस्तु गुण्यतः ।

उपरिष्टत् सप्तारण्य पद्मितायांविधौ भवेत् ॥२०॥

^१ A. ली

^२ G. प्रतिष्ठितेयु

^३ A. लले G. दालाल H. लले

^४ A. त्रियोगोत्पद्ये G. त्रियोगोत्पद्यु H. त्रियोगोत्पद्ये

^५ H. repeats तपु

^६ G. ओपत्ता

^७ A. तामय्य

^८ G. यथाज्ञान्

^९ A. G. H. निवेष्टेयु न्युय

^{१०} G. omits अनुत्वार

^{११} A. omits this line.

तिरपधीमात्र विद्येयस्तास्ताब्दुं द्युते मुदः ।
तत्पद्मत्तविपत्यतर्वाङ्कैः संख्या ततास्तस्ययो ॥२०॥

अथाङ्कविपतिगतस्य पूर्वोपायं गुणामयम् ।

उपरिष्टत् ^१ सप्तारण्य योद्वादुत्तसंख्या ॥२०॥

दपद्मतायेकताकेने मुयताः योद्वादुत्तकोट्यः ^२ ।
विषये च संदे श्यमेवं सर्वं स्वधिकस्तया ॥२०॥

यस्यप्रयः सप्तारण्यः स्युत्तुवंसुयुतयो रूपवान् ।

गुणपद्मतेः पद्मतेस्तु पञ्चपञ्चस्य संसंयुताः ॥२१॥

पद्यः पद्यो षड्पद्यते दलपद्मतायोरप्यते ।

मेवेष्टनिर्मन्वयो ह्यदा नस्ता वस्ता युगेवचः ॥२१॥

मुनिगजा गुणोपायेव ^३ भूयचरलकाः ।

श्रुत्वाह्वित्तुवोप्येदुत्ता पद्मद्वय (?) तन्वकाः ॥२१॥

^४ बाणरामेयु वसुधा दवापद्मितायोरप्यते ।
नेवेष्टनयो मुता बाणा नस्ता विद्यते मृत्तिलया ॥२१॥

तत्त्वानोपगुणा नन्युया वसुस्ता अपि ।

गुणास्य तथा पद्मितातं पयोरेभिपत्यते ॥२१॥

सप्तमिणी ^५ गुणा वेदा बाणाः स्वमन्युत्तनि च ।
नता भवाद्य ^६ त्रिययो नस्ता श्रुत्वाह्वित्तसंख्या ॥२१॥

सगा सावमिणी ^७ व्योमगुणाः सं मुन्योरेषि ताम् ।

दा व्योमगता जं रवा अथ स्यात्तियाः ॥२१॥

सप्तमिणी ^८ तथा व्योमवह्नयः सं गुणनि च ।
नयो बाणाः स्वमन्योश्च गण्यद्वितरप्यते ॥२१॥

त्रियु व्योमश्रमाहृतम् ^९ त्रियु सं बह्नुयो नः ।

^{१०} गुणा अर्थकादायी च दलगासिन्त्रियोगजाः ॥२१॥

^१ G. सप्तारं तावद् H. सप्तार तावद्

^२ G. अ

^३ G. गुणोपयं ^४ बयो (gives रेफु on य, which is cancelled).

^५ A. भूगता G. भूगुण

^६ G. H. स्याथी

^७ G. H. स्याथी

^८ G. H. स्याथी

^९ G. H. स्याथी

^{१०} G. H. स्याथी

^१ G. nlds वितर्न

^२ G. स्याः

^३ A. बाणा

^४ A. त्रयोत्प

^५ G. अंगुणा

सर्वसाधारणः 'पूर्व' प्रस्तावो यो संश्लेषितः ।
तदर्थेय विधातव्यः लघुप्रस्तावस्ततः ॥१२६॥

* पञ्चमिदं विधिः पूर्व वाङ्मोक्षनिश्चयः ।
संश्लेषिता यन्निश्चयेन लघुप्रस्तावस्ततः ॥१२७॥

सामान्येयं विधेयं वाङ्मोक्षनिश्चयः ।
निश्चयं वाङ्मोक्षनिश्चयः प्रस्तावः ॥१२८॥
॥ इति लघुप्रस्तावः ॥१२९॥

॥ स्वयंभूतप्रस्तावः ॥

१	२	३	४	५	६
००५					
११००					
१०१०	१००००	५'	५'	५'०	
१००१	५'००००	५००	१५	११००	
०५०	००१००	१५	५१	१०१०	५१
०११०	००१०५	५०५०		१०११	१५
०१११	००००१	००५	१११	१००००	१००००
५'०५				०११०	०१०००
००११				०१०१	००१००
				०१००	००१००
				००११	००००१
				००१०	
				०००१	
				००००१	
				०००००	

१ A. omits अन्तःकार * cf. S. R. V. 377. ३ G. H. अन्तःकारः

३ G. H. अन्तःकार * A. अन्तःकारः G. अन्तःकारः
† G. adds a horizontal line here dividing this column; ११० is written in the vertical order, facing the last two entries in this column; again a horizontal line is drawn closing the entries in this column.

‡ A. १००००.

§ H. ०००५०.

¶ H. omits columns 3 and 4 here, the entries of column 4 are given in the last column bearing serial no. 5 in H.

|| G. 5. § G. omits this entry.

¶ H. omits this entry. § A. G. ०००१.

* इति वाङ्मोक्षनिश्चयः चतुर्नामकः ।
सामान्यव्यापकिकोऽप्यन्तः नद्योऽप्यधिकः ॥१२९॥

† अन्तःकारः कोऽप्योः सत्यः कोऽनुभवेति ।
कश्चित् पृथक्चित् वेत्तव्यं सानोपायोऽत्र बन्धने ॥१३०॥

‡ इति वाङ्मोक्षनिश्चयः चतुर्नामकः ।
यस्मात् 'गुणकोट्याङ्गुलमन्त्रे' तत्र पाठवत् ॥१३१॥

नद्याङ्गुलमन्त्रे पाठवत् पाठवत् ॥१३२॥
यद्यद्दो न वेत्तव्यमन्त्रेति तन्मन्त्रे ॥१३३॥

परिसप्तकृतार्थं तु सार्कं तत्र सप्तमिन्त्रे ।
अथ धेवकृतार्थं ० सप्त उभो ताम्ब्यां ततो भवेत् ॥१३४॥

सप्तमिन्त्रे विनाङ्गुलं तत्र स्वयं भुजः ।
परिसप्तकृतार्थं तु प्रहोमः पुरातनः ॥१३५॥

साकमङ्गुलं पूर्वेण पतितस्तन्मन्त्रे गुणः ।
एष सति निवर्तते चतुर्दशो तदा परः ॥१३६॥

पतिते पञ्चमे धार्ये गुणः सप्तमिन्त्रे ।
कोट्याङ्गुलं पूर्वेण सत् चैव निवर्तते ॥१३७॥

कृष्णमूर्तः पुनः कार्योऽङ्गुलं तत्राङ्गुलं तु ।
तोषेणैव विधिस्तान् गुणैः पञ्चमः योगतः प्रथमः ॥१३८॥

† पूर्वलाभे स्वप्रागाहस्तत एवमिहागतम् ।
ततोऽप्यङ्गुली पाठो तत्र आरभ्य एष हि ॥१३९॥

द्वार्यादिकं तद्विधानं पुनः कार्यं विनागतम् ।
एतद्व्याख्यायको पाठ्या लघुप्रस्तावस्ततः ॥१४०॥

सप्तमिन्त्रे पतितेऽङ्गुली तत्र कोट्याङ्गुलं ॥१४१॥
अन्तःकारं कोट्याङ्गुली ॥१४२॥

* cf. S. R. V 378-408 for 129-75 above.

† A. omits विनाङ्गुलं ३ A. अत्र तत्राङ्गुली ३ A. वाङ्मोक्ष (G. कोट्या

५ G. पूर्वेण ५ A. कोट्याङ्गुली लघुप्रस्ताव (G. कोट्याङ्गुली लघुप्रस्ताव)

‡ G. H. अङ्गुली लघुप्रस्ताव ३ G. H. अङ्गुली

G. गुणं (omits अङ्गुली) H. गुणान्

A. अङ्गुली पाठो (अङ्गुली पाठो?) G. H. अङ्गुली पाठो ३ G. H. लघु

G. links up here the third-fourth feet of verse 141 as ३ H. अङ्गुली

नेपथ्योऽङ्गुलीः विपक्षव्यापिको सति ।

गुणित्वात्संज्ञेन गणितानां च विद्यास्तवकानां किल^१ चाल्यमूलात् ।
अथात्सुलोत्सेषधर्माभाषांश्चाग्रेण विभेदेन विद्वान्मयात् ॥२१॥

वचं त्रिभुज्जाहृतिसूत्रकर्म^२ सचिप्रतो मूलत एव सत्यम् ।
यद्वास्तुनो दोषतेषा च विष्वे अथेवदेवकर्मचिह्नितानाम् ॥
^३साधारण्यं लोहपत्रं यथाना सा (जा) साभिर्गं शीतलम्बज गर्भं ॥२२॥

^४सकर्मं धर्मं वच्यत एव सन्मं लम्बायामनं विभूयाच वच्ये ।
अयोमुलां प्राग्य दशहृत्कीर्णो धव्यं मुद्राप्राप्तये सुद्रुपम् ॥२३॥

सप्तसत्वाष्टकमयी^५ समस्त-मुद्रयिनां सुद्रुनिनायद्रुपताम् ॥
श्रेयंगिकतामिह वास्तव्यानिमानं मुद्रोग्राः सततं गृणति ॥२४॥
॥ इति धव्यालक्ष्यम् ॥२५॥

कृतानुनिदेशेयिगुद्रुकायै^६ संभूतिरानुसुद्रुमककषाः ।
कनिष्ठिकायपेसमीहृतायं-प्रभापदेशैः सुधयाः सत्माच ॥२६॥

कर्मण्युकावीजसमागणिव्याः प्रवृत्ता भगोताः परितुंलाच्यं ।
प्रकुरुवत्राहृतिकचयदेशाः^७ मयं यथानाः किल सोहोलात् ॥२६॥

शिशुत्वात् रमप्रतिशयोपेक्षकम्यायंरम्यपुत्रितोषेयदेशाः ।
स्युः शूद्रधव्याः^८ किल धर्मराह्णा एता पुनर्धर्मिकाविपत्ताः ॥२७॥

॥ इति सुद्रुपविकालक्षणम् ॥२५॥

प्रवृत्तानां तयानां सुद्रुपजातां जितरितिद्वयप्रमाणम् ।
विष्वे तथापीड्युल्लसितां च प्रगते द्विदम्भो द्विगतो मनोमात् ॥२८॥

पद्यामिनां वैजयिणी जयादि तद्व्यप्यस्तनुसुत्ररज्जुम् ।
ध्याया करे वादनतलवर्जितो यामे ततो दक्षिणस्पाण्डये ॥२९॥

विषयैः कोपेन तु हेतुनिवि पादात्सेवलासितनिःस्वनाद्यम् ।
तस्यै पादात्तरच्यंशयो^९ विषयवर्णनादि वाद्येत्साम् ॥३०॥

शालादिरेष्वज मुजातहेमपकोत्सेयां विद्योत विद्वान्^{१०} ॥३१॥
॥ इति जयधव्यालक्षणम् ॥२६॥

^१ A. किल तास्यमूलां, G. H. कलामयमूलां (G. मूला)

^२ A omits सचिप्रतो.....लम्बम् and अथेव.....यम्

^३ G. H. साध्यां (H. ०षां)मुलां

^४ G. H. omit लम्बम्.....लम्बं

^५ A. G. omit अनुसुत्र

^६ G. ०भव्यादेशा

^७ G. ०पंदा

^८ G. H. ०संभूत०

^९ G. ०लोचयदिद्याः

^{१०} G. ०य

^{११} A. ०भव्या

वेणु^१स्यं चादिरकाचकं वाद्यगुण्यं विलसतोष्यं^२ देव्यं ।
स्यार्थंलुङ्गैर्द्विरासिः^३ समेतं धर्मयतो^४ सुनयनं यथात् ॥३२॥

मध्यमपरिचक्रात् किल^५ कश्चिकानां^६ चतुष्टयं सत्यगतं यथात्^७ ।
सद्वार्यं पाणिपुण्यं प्रतिष्वं^८ पृथ्वा युगं कश्चिकयोत्तरा च ॥३३॥

सांगुधमस्यांगुलिमुद्रैस्तं धर्मैरिकां तस्य पुनय चान्यात् ।
प्रगते स्वार्थः कश्चिकविलस्यं तां कुण्डं युप^९ वादनमैतयोच ॥३४॥

सकश्चिकवादनमेतद्वै^{१०} कश्चये क्वायं यानिचयप्रत्यय ।
पादाः प्रविष्टाः सुनयनं मुध्याः किरोटिकाः सत्यपेदेयि पादाः ॥३५॥

यथासिकां दक्षिणहृत्संख्यां कृत्यान्तरतो किल कश्चिकानाम् ।
अंगुष्ठमुष्टैस्तलपदानेन यामय पादां परमेकमात् ॥३६॥

॥ इति कश्चिकालक्षणम् ॥३१॥

स्यात्सोह्रा कांस्यमयय युक्तिः सर्वाङ्गित्वाद्वाद्यगुण्यविलसताय ।
अप्यपंहृत्सहितप्रभाषापर्यसाद्दिभिन्ना च विरासिता च ॥३७॥

सित्यं^{११}स्यरत्नामिद्विहृतीयं कोपेन^{१२} सोहेन सुरैरिखेन ।
मृत्स्य शृङ्गाहृतिरजुना च विषयेणद्वादनमाद्युपायः ॥३८॥

- पादास्तयोस्ताः^{१३} कश्चिकीरिच्यं^{१४} यथासत्त्वां (ऽ) स्वामिणं देवताम् ।
रुद्राधिदेवं कश्चिकिष्टकं तु लोके युतः कश्चिकिणां गृणति ॥३९॥

प्रयोगानं स्याद्विहृ^{१५} ॥^{१६} मातमवाचयोषं सुद्विस्तामपेन्द्रम् ॥४०॥
॥ इति मुद्रित्वाद्यलक्षणम् ॥२८॥

^{१७}धीर्भिनिकाचधम्यदुत्तरत्वात् सत्यं सत्यतां चतुस्त्वयोनि ।
विलसतां हस्तमितं च देव्यं द्वाविस्तात् वाद्यगुण्यैः प्रमाणात् ॥४१॥

स्यात्^{१८} विद्याता सांगुलकीर्णं तत् प्रदीपयिं वाद्यमिदं^{१९} यदनि ।
^{२०}तलोहनिर्मासिवादिक्वाभ्यामुष्यं^{२१} तथायः प्रविभज्य^{२२} अद्रम् ॥४२॥

^१ G. H. omit च

^२ G. H. पंत्नयोप्यं०

^३ G. ०य

^४ G. ०य

^५ G. H. सोहेन

^६ A. ०षादि

^७ A. leaves space blank for यो

^८ G. H. गृणति

^९ G. omits य

^१ G. omits वित्तं

^२ G. ०य

^३ G. ०य

^४ G. ०य

^५ S. R. कश्चिकीरिच्यं

^६ A. ०भव्याय G. ०भव्याययो

^७ A. omits हृ

^८ G. ०य

^९ G. ०य

सोमांसताम्* वाद्यरत्नकोशे धनोस्तान्ने तात्पर्यरिपोरामं चतुर्षुम् (G. तात्पर्यरिच्छसं तात्पर्युं परोक्षम्) । उल्लासतस्य तृतीयः समाप्तः ॥

चतुर्वीज्वनद्वोलासः

पुष्करवाद्यालक्षणं नाम प्रथमं परीक्षणम्

स्पर्शविद्याभिरागामहसुम्भिका धाम्पुर्वी तस्यप्यने
दृष्ट्या धातः पराधीं द्विपुष्किततत्पुष्करं मां मुद्राम् ।
द्वयं हस्तावनद्वन्ननिभचवनं बोधय यं वेल्लुजे
जाता विमोशितास्य ता भवतु भवतीं स्फारताप्रागाम्भूते^१ ॥१॥

अर्धभिरध्मे तस्योपवनद्वयं तस्यपम् ।
मुद्रङ्गुर्विचिष्यत्तत्र भ्रूलोसोर्विचिष्यते^२ ॥२॥

ननापादास्य धाम्पि प्रथमा^३ धादासंभयाः ।
सधसं पदहस्याय^४ द्वुदृक्का करटा घटः ॥३॥

घटसो^५ द्वसो^६ ङक्का^७ कुदृक्का कुदृ(कु)वा(सो)पि च ।
द्वन्ना दमदसं ङक्का मन्दिङ्कका^८ च इच्छुली ॥४॥

तेल्लुका इत्सरी भागतिथवती द्वुदुभितया ।
भेरी निस्ताम्(च)त(दृ)म्भयो मुषा बोधास्य काठ्ठनाः ॥५॥

धमेषो तस्यं तस्य मुषदोधास्य तस्यतः ।
धादास्य मुषदोधास्य धादकस्याय^९ ते अरि ॥६॥

दाहलमुषासंवागद्वपरसंभिताः ।
तनापामुष्के एधम मुद्रङ्गास्य क्रमागतम् ॥७॥

*रत्नचन्द्रमते जोज्जुक्काद्वा कारिरररि ।
स्पर्शासक्कांसतो धामि मुद्रङ्गः विभते द्वेषे ॥८॥

†एकविंशत्यङ्गम्^{१०} स्पर्शस्य^{११} मय्ये पुषुमंनार्^{१२} ।
हरेतस्याहृतिः सिधे स्पर्शार्थादपुष्कलमितः ॥९॥

^१ G. ०पुष्के ^२ A. ०विरच्यते ^३ G. adds वदुम्भार

* cf. S. R. VI 12-14 for 3-5 above.

† A. पदसो G. पदसो ^४ G. इका

† A. द्वुदृक्का G. कुदृक्का ^५ G. omits च इच्छु०

† A. वेदुक्का ^६ A. looks like धादकस्यायते G. धादकस्यारि

* cf. S. R. VI 1019, 1033.

† cf. S. R. VI 1020-32 for 0-29 above.

^{१०} A. omits विभते ^{११} A. मय्ये ^{१२} G. ०मंनार्

* The new hand in G. ends here at folio 10 or 435, the next folio begins with वाद्यरत्नकोशे etc. in the normal handwriting.

सोमांसानां* वाद्यरत्नकोशे धनोस्ताने तात्पर्यरितोसामं चतुस्रंम् (G. तात्पर्यरत्नं तात्पर्यं परोक्षम्) । उल्लासस्य तृतीयः समाप्तः ॥

चतुर्वीज्वनद्वोलासः

पुष्करवाद्यालक्षणं नाम प्रथमं परीक्षणम्

स्पर्शविद्याभिरागामहसुम्भिका धाम्पुर्वी तस्यप्यने
दृष्ट्या धातः पराधीं द्विपुष्कितततुष्करं मां मुद्राय ।
इत्थं हस्तावनद्वन्ननिभचवनं बोधय यं वेल्लुजे
जाता विमोशितास्य ता भवतु भवतीं स्फारतास्रागाम्भूते^१ ॥१॥

अर्धभिरभ्यदे तस्योपवनद्वयं तस्यभम् ।
मुद्रङ्गुत्तुर्विचि०त्तत्र भरतीसौर्विचिष्यते^२ ॥२॥

नानापादास्य धाम्पानि प्रथमा^३ धादासंभयाः ।
सधार्धं पदहस्याय^४ द्वुदृक्का करटा घटः ॥३॥

घटसो^५ इयसो^६ इक्का^७ कुदृक्का कुदृ(कु)वा(सो)वि च ।
रज्ज्वा दमदरलं इक्का मन्दिइक्का^८ च इक्कुली ॥४॥

तेल्लुका इत्सरी भाणतिचवली कुदुभितस्य ।
भेरी निस्तान्(च)त(कु)म्भयो मुषा बोधास्य क्काठ्ठाः ॥५॥

धर्मयो त्थानं तस्य मुषदोधास्य तत्सतः ।
धादास्य मुषदोधास्य धारकस्याय^९ ते अरि ॥६॥

दाहलतमुषानर्वावागदपरसंभिताः ।
तनावापुष्कले एवम् मुद्रङ्गस्य क्रमागतम् ॥७॥

*रत्नचयनतो वोज्जुक्काद्वा स्वरिरररि ।
स्पर्शासक्कांसतो धारि मुद्रङ्गः चिन्ते मुषे ॥८॥

†एकविंशत्यङ्गम्^{१०} स्पर्शार्थे^{११} मध्ये पुषुमंनार्^{१२} ।
हरेतस्याहृतिः चिन्ते स्पर्शार्थद्विपुष्कितमितः ॥९॥

^१ G. ०पुषे ^२ A. ०विरच्यते ^३ G. adds वज्जुस्वार

^४ cf. S. R. VI 12-14 for 3-5 above.

^५ A. पटसो G. पटसो ^६ G. इका

^७ A. कुदृक्का G. कुदृक्का ^८ G. omits च इक्कु०

^९ A. वेदुक्का ^{१०} A. looks like धारकस्यायते G. धारकस्यारि

^{११} cf. S. R. VI 1019, 1033.

^{१२} cf. S. R. VI 1020-32 for 0-29 above.

^{१३} A. omits चिन्ते ^{१४} A. मध्य० ^{१५} G. ०मंनार्

* The new hand in G. ends here at folio 10 or 435, the next folio begins with वाद्यरत्नकोशे etc. in the normal handwriting.

अक्षरान्मनुभवामि यदने दक्षिणे पुनः ।

^१वह्नुतुमुनितासिवात्प्रकृत्यो र्ध्वान्तलु यः ॥१०॥

अह्नुतेन मितः पिपे ^२वामासो इवरात्र्युक्तः ।

दक्षिणाय ^३मितः ^४सापरेकादशमितकृत्योः ॥११॥

अत्र्युपमंदलं ^५कोष्ठलक्षितं भिप्रलक्षणा (यम्?) ।

सापरेहस्तमितानामं सपरात्र्युक्तिविषयकम् ॥१२॥

प्रयोवरात्र्युक्तं वामे ^६यदने दक्षिणे पुनः ।

इवरात्र्युक्तं मध्ये पुनृतं प्रह्लादविष ॥१३॥

यत्रयोवचमंगो स्वतां वचनादेकाग्रमुलायिके ।

ते चत्वारिस्ता र्धमरेकेकाग्रमुलात्तरः ॥१४॥

अन्ते युक्ते घने स्व्यतामेतयोर्वर्द्धं यदेतत् ^७ ।

प्राप्तयोर्वचसंज्ञाने पादयोवचमंगो वृद्धे ॥१५॥

रुद्रस्थाने ^८तद्वदेव र्धमरेकतात्पूरुजिते ।

विष्यपेकाग्रमुलं त्यस्या उल्लेखे ^९मध्यतस्तथा ॥१६॥

युवावसिष्यो तर्पेर्दक्षिणा ^{१०}यत्रयदेताम् ।

अह्नुतुलात् नत् ^{११}स्वेव ^{१२}वर्द्धं रुद्रमेव ^{१३}निसिषेत् ॥१७॥

धीजनकमाश्रिय विनियताः कर्त्तारविधाः ।

प्रोतोर्ध्वायः (यः) विधत्ता ^{१४}दृष्टोवत्पृष्ठविभाषकाः ॥१८॥

तेषु रुद्रमेव ^{१५}निसिष्य तथा मन्वो विधोयते ।

सात्पर्यं परितः स स्व्यत्प्रातुर्गुण्यमुपागतः ^{१६} ॥१९॥

^{१७}इन्द्रप्रभृद्वेदेताव विनिष्कारान्वागवर्जिता ।

कार्यौ शोभुत्रिकावयो यथा कवचवर्जयो ॥२०॥

^१ A. अनितो G. नितो

^२ A. वाम स्वाद्

^३ G. षास्यो

^४ G. adds पिपे which does not fit in the metre.

^५ G. ०रेकाय (omits २)

^६ G. omits अनुपरा

^७ G. वापि

^८ G. ०वर्द्धो

^९ A. ०स्या द्वेव G. स्वते तद्

^{१०} A. मध्यमं

^{११} G. वक्

^{१२} G. ०वत्पेव

^{१३} G. र्द्धं

^{१४} A. निसिषेत् (omits विस्सं)

^{१५} A. पृष्टोवत्पृष्ठी०

^{१६} A. निसिष्य

^{१७} G. ०वम्

^{१८} G. वध्मार्द्र०

परस्परं निरुद्धास्ये वृद्धे ^१स्वतामुने धवि ।

^२मूकस्य त्रिभिर्धमंयोगात् ^३प्रवेष्ट (रा)येत् ॥२१॥

^४धास्योःककृत्कृत्सो वृद्धये वातुनिमिते ।

तत्र वामात्प्रकृत्यां तांनन्वृत्तियां पुत्रायाम् ।

कषाट्याट्यात्तावामां तांनन्वृत्तियां पुत्रायाम् ।

निवेद्य दक्षिणात्पृष्ठकृत्यां तां निवेद्यते ॥२३॥

वृद्धो शोभानुपुं यस्येत् (रु) द्विगुण्यमुपागतम् ।

अत्र वामेऽयं यदने विषिकां त्रुष्काह्णितम् ॥२४॥

भक्तयः ^५भूतिभिधयः यदंनान्चिकष्योऽह्नुताम् ।

निवेद्य बोह्णास्येन स्वत्येवार्त्तं ^६च दक्षिणम् ॥२५॥

तिभेदेवं भवेन्नातो ^७मेतानिधियमुत्तरः ।

अबहू भूतात्पार्त्तं ^८पार्त्तस्य (सो) मृत्तिकावयम् ॥२६॥

तदिनीलद्वेदेतथा ध्यमा कवचा ^९जलाह्वा ।

^{१०}विस्संकरं च विदुषा विदुषा मुदुता न था ॥२७॥

^{११}मुदुता विदुत्तान्कारिद्वेदातिविर्जिताः ।

मृत्तिका यथोपमावयुष्मं विभित्ता ^{१२} ॥२८॥

ध्वनिगाभीषोषा च मुनिवरत्तम् ।

मायूरी धार्यमायूरी तथा कार्त्तार्योयम् ॥२९॥

एताः धार्ययतो हेतुः स्वरायावपि लङ्घिः ।

गायत्री यामवदने तुक्करे दक्षिणे पुनः ॥

पङ्कजकरः प्रजायते मायूरी मारुता यत् ॥३०॥

^{१३} इति मायूरी ॥३१॥

यदा र्थावर्धमायूरी वृद्धो वापे तथा भवेत् ।

श्रवणो दक्षिणास्ये तु वामायां भवेत् सता ॥३२॥

^{१४} इत्यर्धमायूरी ^{१५} ॥३३॥

एवं च विचरीतोऽह्नुत्तरः ^{१६} कार्त्तार्यो मता ॥३२॥

^{१७} इति कार्त्तार्यो ॥३३॥

^१ G. वृद्ध

^२ A. मूकस्य

^३ G. ०वंप्रमंयं

^४ A. वययो

^५ A. भूमि

^६ G. ०नास्यं (omits स्वत्येना)

^७ G. ०वयम्

^८ G. पार्त्तता

^९ G. जलाह्वा

^{१०} G. विस्संकरं

^{११} G. ०त

^{१२} G. ०यूरी

^{१३} G. मुदुता

^{१४} G. ०षोच नरा

तपिषोदेभिरे वर्णाः भूषं ईमुष्योनिनः ।
स्तर्तन्मुष्यां मोतासवातुंभुमिस्तास्तः ॥५०॥

वाचते, भगवद्गुणायान् उवाहृतिष्यते ।
यथा—^१तपिषोदे । स्तः । विभि । यो यो टें टें । स्तत विभि
यो यो यो । टें टें टें । तततत । पि वि पि पि ।
यो यो यो यो । टें टें टें ।
इति भगवद्गुणं कृत्वा तयंकरदाकषो ॥५८॥

यथा—तकनीक इत्येव ^२वादास्यः प्रयातेते ।
अष्टकुलोप्यासु कणास्येयोतिपि डिङ्कुले यि ॥
तैव जोदेति गतिता सेवेकरजोडिका ॥५९॥

यथा—तकपिकट १ ^३कतपिकट २ कतपिकट ३ कतपिकट ४
कतपिकट ५ कतपिकट ६ कतपिकट ७ कतपिकट ८
इत्यष्टौ वादास्यश्च^४ अष्टसु कणासु अम्यस्य संव द्विवारं जोडा ॥

टाकभोस्तु समस्तं प्राग् लघ्वं कृत्वा ततः परम् ।
लघ्वं लघ्वं द्विविवारं^५ वाचते वादास्यंके ॥
अत्रैकरजोडास्यं टाकभोस्तु स्तुतं यथा ॥६०॥

दंतां ॥१॥ इति किति^६ रिकि ॥२॥ गद्वन्मे गद्वन्मे ॥३॥ परिष्क
परिष्क^७ ॥४॥ लय गय गय ॥५॥ परिकरिगत्र ॥६॥ दय दय ॥७॥ परिष्क परि-
ष्क ॥८॥ दय दय ॥९॥ परिष्क परिष्क ॥१०॥ परिष्क ॥११॥ तयद्वय ॥१२॥
परिष्क ॥१३॥ तयक तयक ॥१४॥ पिष्कट पिष्कट ॥१५॥ तयक गद्वन् ॥१६॥

इति शोभास्ये ताले पोट्टासु कलासु योडात्-^८ लघ्वं वादास्यं कृत्वा योडास्यश्चान्
द्विः कुर्वाणं (२) इत्येकारदाकः ॥

स एव ^९द्विङ्कुलो जोडा ॥
^{१०}द्विमे संवेत्तानां त्प्यां कुर्वाणं विचक्षणः ।
स्तो विभि विभि ^{११}ना(ता) उवाचानं विषयो ह्यि ॥६१॥

^१ G. स्तः ^२ A. भवत्येवात्वा G. भवत्येवा स्यादुदा०

^३ G. तपिषोदे ^४ A. वातः

^५ G. ल्क in all the 8 phrases. S. R. तपिषोदे तपिषोदे पिष्कटवक
तपिषोदे तयकटपि कतपिषोदे कतपिषोदे (only 7 phrases instead of 8)

^६ G. omits वार ^७ G. वारिदि ^८ G. omits second तें

^९ G. omits second वारिष्क ^{१०} G. लघ्वं ^{११} A. द्वि (omits विष्क)

^{१२} cf. S. R. VI 1055-67 for 61-76 above.

^{१३} G. नाव

ना(ता) उवाचः स विज्ञेयो यः लघ्वे हुतामनाः ।
वर्षेतिविगीतेनेत्यस्ते वाद्यकोविदः ॥६२॥

अथे वाद्यप्रकारे ये लक्षणे लक्ष्यमस्ति ।
तेभ्यः शब्देनाप्यथा वारंकेन जितोमुगा ॥
इति वाद्ये ^१लक्ष्मेतद् यो जनाति स वाद्यः ॥६३॥

॥ इति वाद्यः ॥१॥

वाद्यप्रधानिस्थाने गंतवादाद्यनुष्ठानः ।
नार्यासाराविद्ययाः ^२गुरोरात्मनुष्ठाने इती ॥६४॥

मंत्रधर्माङ्गुलिभ्यो रङ्गुभ्यो प्रवर्तते ।
प्रेषयमानमुत्साम्भो वाक्केवाकर्मणि ॥६५॥

पूर्वतन्व्यमप्युत्तरो वेद्युगयविद्योयन्ति ।
पुस्तो ^३नित्तो रता मूलपाद्यपर्यन्तः ॥६६॥

^४छन्दोभिः सुधनोहृः ध्वनयोः^५ पीवधपारोत्कर-
धनैः प्रसविभुषितैर्यतियवधयानवधेदानैः ।
ताले कुञ्चिदोमिते कपरिचय प्रायः प्रथमान् सुधि-
धुमैः कोटिपि ^६कवित्तकार-गुणित्वेनाति ^७बभोदुपुत्रान् ॥६७॥

॥ इति मुष्टरे ॥२॥

सोमं गीतानुः प्रोक्तो यो र्वं ^८वाद्यनवास्तः ।
मुञ्चक्यायामने गीते वर्णान् कवित्तकोपलात् ॥६८॥

प्रोदिमाद्युपसंयुक्तान् सवसिं विषयान्वि ।
मन्त्रं मन्त्र्यं नदं तारान् वाद्यनुष्ठानि ॥६९॥

उद्गाहे च स्यादभ्येने जतकादृत्तये तथा ।
बंकिण्येनेपया गीते^९ सवसं संतिनापया ॥७०॥

प्रतिशोभानुशोभेनोभयैनाय समुचितं^{१०} ।
विस्तारो तालयो गीते व्यस्ते वा सङ्कोटिपि च ॥७१॥

^{११}दशोनुमनने लद्वे ष्टे गीते क्लेमे च ।
कुर्वाण्यकारयोद्वारं वैशाल्यमुपजातः ॥७२॥

॥ इति गीतानुः ॥३॥

^१ G. लक्ष्मेतद्

^२ G. गुरोरात्

^३ G. omits ग

^४ G. छंदैः

^५ A. omits विष्क

^६ A. कवि वकार G. कवि वकार

^७ G. बंधा

^८ G. बोद्ध

^९ G. गीते

^{१०} A. समुच्चये

^{११} A. दशानु

प्रोक्ताः प्रतिमुहूर्तावधौ हीनो मुहूर्तिनो भवन्त् ॥७३॥

॥ इति प्रतिमुहूर्ते ॥३॥

॥ इति धनुर्विषयार्थविकलक्षणम् ॥

वर्षव्यतिशानुपरेति^१ मपुत्रतोद्वये च बाधाभिते
विज्ञानुवर्षभित्ता भयन्तेषु गीतानुवर्षे^२ ततः ।
प्रारोप्ये^३ मुहूर्तावप्यवदन्ति^४ रक्षितानुवर्षं करे
सास्त्रज्ञव्यस्यज्जते वसितानिर्वाचाधार्मिभितः ॥७४॥

१) सत् (८) भातयन्निष्कानुसिधपत्ता लोके च द्वाये^५ प्रता
सम्यार्थज्ञकये^६ एष भवितो रमता गुणानं^७ गमः ।
एतस्वैव विषयेषु भवितो दोषकारस्तदातो
देव स्यादित् संविद्येन सहसा धार्दीज्ञको विन्यतः ॥७५॥

॥ इति धार्दीज्ञास्युपदेशः ॥

द्विधा यस्य मुहूर्तधार्मिण इह स्युर्वा विषयवारचनु-
पक्रमा (?) वा नुपस्युत्सोचितपरतत्तनुवृन्मगाम्यथा ।
प्राधम्येन च तेन तन्मुहूर्तिः क्वानुनृतिः संदे-
त्येवं सौरजिके गणे निगदिते^८ सास्त्रज्ञानं लक्ष्यम् ॥७६॥
॥ १ इति सौरजिकद्वन्द्वलक्षणम् ॥

येन धामननिर्द्धाम्पेभितं पुष्कलजम् ।
तेन पुष्कलेनेच निबद्धं पुष्कलजम् ॥७७॥

इति धीराज्जाधिरामः^९ कासोममहोदयेन विरचिते संगीतराजे पोद्दाराहूतुयां संगीत-
मीमांसायां बाधरत्नकोशे^{१०} अथनट्टोहारेण पुष्कलवाचलक्षणं प्रथमं परीक्षणं समाप्तम् ॥

^१ G. omits दीप्ताः.....० धार्दीज्ञास्यम्

^२ A. मुहूर्ततो

^३ A. G. गीतानुवा (G. ०००) व्युत्पत्ता

^४ A. प्राविष्यं

^५ G. धारवज्ञता

^६ A. ०वर्षं

^७ A. गुणः

^८ A. एत

^९ एव च would be the correct reading, but it does not accord with the metre.

^{१०} G. निगदितं सत्त्वं (omits मतम्)

^{११} G. omits इति.....लक्षणम्

^{१२} G. ०श्रीकृष्णकर्णं

^{१३} G. आनट्टो

पाठा नाम द्वितीयं परीक्षणम्

यथावत्पाठव्यः सतो मुनयः संभितसताः ।

भानि^१ पाठाशरारोच^२ व्यापकमव्युत्पाताः ॥१॥

याद्यमाने^३ वाद्ये^४ ये कर्माः स्युः स्वभावाः ।

पाठासौ तानयो बन्धि^५ सर्वबाधसाम्प्रदायम् ॥२॥

तत्र कश्चित्तुष्कं च तदधर्माभा इह ।

रहो च धोद्वये^६ स्युर्गर्भा व्यापकज्ञताः ॥३॥

प्रतिव्ययिकाः सन्ति येमुचित् कतिचित् स्युटाः^७ ।

तानपि व्याहरेण सत्यम्^८ प्रोक्तायाः परस्परम् ॥४॥

पूर्वयोगयोगं^९ च यथायोगमवाप्यते ।

अनेकधाऽऽत्मन भानि^{१०} टट्टकट्टट्टकटा इव ॥५॥

कमस्युक्तयोगेन चित्रगुणकर्मपरिताः^{११} ।

प्रान्तन्यायिकतेषां सामस्येन निरूपणे ॥६॥

प्रथम्यानेन कर्मते प्राधम्यादिव वैधनं ।

पञ्चम्याः पञ्चम्यवसय क्वचनेन्याः संभवत्यतः ॥७॥

तत्र मुहूर्ताया पञ्च पञ्चविंशत्यया विद्यताः^{१२} ॥

हस्तपाठव्यन्धेषां हस्तसंभृतौ मासम् ॥८॥

त एव तस्यपाटाः^{१३} स्युत्सलयोगसंवाये ।

तानुपदेश्य यथावत्^{१४} शरारो मन्वितीदितः ॥९॥

स्युर्कचित्साहित्यहस्तपाठा बाधसमाध्याः ।

पोद्दारास्ये^{१५} हुक्ककार्यां प्राथित्वे व्यविश्रिताः^{१६} ॥१०॥

^१ G. भानि

^२ G. व्यापकमुत्पाताः (Leaves a blank for ९)

^३ G. मन्

^४ cf. S. R. VI-822

^५ G. पोद्दामते

^६ G. स्युटम्

^७ G. प्रतः

^८ cf. S. R. VI-823 for 5, 6 above.

^९ G. ०प्रयोगं

^{१०} G. टट्टक

^{११} G. ०गुणमप्यापि वा

^{१२} G. अनित्यानेन

^{१३} G. व्यपकस्येत्पि

^{१४} A. विद्यता

^{१५} A. omits विद्यते

^{१६} G. ०वर्षं

^{१७} G. ०योगे

^{१८} G. ०विद्यतः

हृत्पादात् अथादाहया अदो विचयसंनिः ।
स्यात्तामसपादो द्वो द्वो पादो चिञ्चसंनिः ॥११॥

एवमदोसिचिरेयो सात्पादित्योदितः ।
अर्षेचां नमतो वषये ^१समोद्दिगुमृत्तरम् ॥१२॥

^२सद्योजाताद् वामरेवाधोरायाम्बुवदितः ।
तनुवृषसंताकद् वषभानुरोसानुं ^३स्यादनुवृषम् ॥१३॥

नागवक्रवर्षवर्षित्तरपात्तनः । मुद्गर्भिभ्यस्ततः ।
समस्तसितसंज्ञप पञ्चमयः पञ्च निम्नताः ॥१४॥

रुं पादास्ततः समस्तेभ्यो मुखयंयो^४ अवहितयोः ।
एतेषु द्वेषता बहुविक्रमपूर्वसंयोगः ॥१५॥

एते पञ्चापि सज्जन्^५ पृथक्वेन प्रपेदिरे ।
पञ्चभिस्ततोऽभ्युद्^६ तद्विचित्र्य प्रदधेते ॥१६॥

^७नागवृषपञ्च पवनस्तपेकंकरानभिः ।
सतो ^८दुःसत्संधारविधेयाः प्रथमे भिराः ॥१७॥

स्वसितकस्य विचारः^९ स्युः^{१०} ^{११}स्वसितको ^{१२}वसिकोदतः ।
पुस्तकविशेषेऽनुवृषतोऽविवेचय च तथैव च ॥१८॥

संधारविधियो (सतो) षष्ठ्यनागवृषपञ्च दुरवः ।
अलन्तो[न]सत्संधारभ्यामा ^{१३}विद्यमान[न]सतो सरो ॥१९॥

स्युरो स्युदृष्यजनेति सता (वा) षण्ये भिरा मताः ।
^{१४}सुद्धिः स्युदृष्यकोदुक्तो[च]सलनावधयो दुःसत् ॥२०॥

नतस्तवरो माणिक्यवलो मुद्गेभिरा अताः ।
समस्तसितकः प्रेवः समस्तसितकः^{१५} ॥२१॥

- ^१ A. omits विमर्गं ^३ A. ०द्देः G. ०द्दे
^२ cf. S. R. VI-830, 831 for 13, 14 above.
^३ G. ०म्बवा अपि ^४ A. ०म्बताः † cf. S. R. VI-832
^४ A. ०तेवा ^५ G. adds विमर्गं
^५ A. ०रविच्यः G. रवोम्बो ^६ G. सप्यद्.
† cf. S. R. VI 833-839 for 17-23 above.
^७ G. नेष १० A. टुवर ११ A. omits विमर्गं
^{१२} G. omits विमर्गं १३ G. मुत्सको
^{१४} A. मल १५ G. विमामद्
^{१६} G. omits this line and the next one. १७ G. ०काः

चिकः^१ सद्गुहात्तरल्लो^२ चादुल्लो ततः ।
अनुवृषस्य च शुलभ्य हृत्पादात् अथवतो ॥२२॥

पञ्चभिस्तनु समायास्तास्तनपादाथ ते अपि ।
अधोर्धराहृत्ते ^३साम्बद् पादस्तनविरादितः ॥२३॥

^४ये पातावधो हृत्ता नट्यपादात्ते स्व्यवहितयोः ।
वापे यदोष्योर्गते ते वचिर्व्यभिक्तं तयो स्फुटम् ॥२४॥

प्राकृत्यमुपादावन्ति सस्यपादेव तु स्वयम् ॥२५॥

* तद्यथा—

दगिनः । गिनन्ति ॥ इति रुंनगवयः ॥११॥ नमविणः । गिद्वदिगि ॥ इति पञ्चः ॥२॥
गिरिगिद्वयम्^१ ॥ इत्येकः ॥३॥ कित्तल^२ ॥ इत्येकवत्^३ ॥४॥ नलुनपुं ॥ इति दु [ः]
सः ॥५॥ सिरदकट्ट^४ ॥ इति संचारः ॥६॥ योगि योगि^५ ॥ इति विशेषः ॥७॥
इति सद्योजातोविषयाः सप्त ^६हृत्पादाः ॥८॥

तत्तद्विक्रि ॥ इति स्वसितकः ॥११॥ ^७ता हृत्ता ॥ इति वसिकोदतः ॥१२॥ ^८योगिन
यो योगि ॥ इति पुस्तकविधेयाः ॥१३॥ यो यो यो यो^९ ॥ इति कुञ्जलीविधेयाः ॥१४॥ योगिन-
तना^{१०} ॥ इति संधारविधयोः ॥१५॥ विट्ययोर्गो गिन षो ष (S. R. चो षे) ॥ इति
संभारनागवयः ॥१६॥ टहुस्येयै^{११} ॥ इति दुरवः ॥१७॥
इति वामरेवोद्देश्याः सप्त हृत्पादाः ॥२१॥

^१ G. ०विकटाः ^२ S. R. ०पादवली ^३ G. तमिन् ^४ A. ए
^५ cf. S. R. VI pp. 400-402 for pp. 173, 174 of the text.

† G. adds वि गि, दगिनि in two lines within a rectangle in between नाम् and वयः in the second line from top and after इत्येकवत्^३ in the third line from above; the विमर्गं of ०स्य is given after this rectangle.

^६ S. R. ०द्वया, adds a third विष्, A. G. add विमर्गं ।

^७ A. ततः G. ०तद् । ^८ G. ०सः । ^९ G. omits second नपुं ।

^{१०} A. सतः G. विचरविचरः, S. R. विचरविचर ।

^{११} G. योगि योगि, S. R. योगि योगि । ^{१२} A. हृत्ता ।

^{१३} A. ता हीता, S. R. यो हृत्ता ।

^{१४} A. omits second यो, G. omits अनुवृष on the three यो ; S. R. योगिनि (three times).

^{१५} G. omits the second यो ।

^{१६} A. G. add य and ष respectively before योगिष्णः; S. R. ०सता ।

^{१७} A. ०विकतो, S. R. ०विकिनी ।

नगरिण गिरिवरिण^१ ॥ इत्यनन्दः ॥१॥ ^२द्वरिणः कवचिणः ॥ इति उदारः (इन्दु-
साहः) ॥२॥ तत्रिणिकि^३ ॥ इति विधमः ॥३॥ उगनु^४ ॥ इति विधमलको (S.R.
०५०), विधम(स ?)तिरो वा ॥४॥ विधिनु ॥ इति तरो ॥५॥ विरि^५ ॥ इति
सुकुरो ॥६॥ नरकि वेरिकि^६ ॥ इति सुकुरः ॥७॥

॥ इत्ययोरोद्देशः सप्त हस्तपादाः ॥१॥

^१गिरिवरिणगिरिदा ॥ इति द्रुकि ॥१॥ दकुट्ट ॥ इति ^२खरकुट्टः ॥२॥
नरनिण सरि हरि ॥ इति [च]द्वलः^३ ॥३॥ ^४द्वरवचं ॥ इति ^५धलः (अनन्दः) ॥४॥
^६योगिनिण ॥ इत्ययकटः ॥५॥ सता ॥ इति तलवारः ॥६॥ विधि ॥ इति माणिक्यवल्ली ॥७॥
॥ इति तनुवोरुधमः सप्त हस्तपादाः ॥४॥

सरो^१ सरो^२ ॥ इति सभलसिन्धः, सभलको वा ॥१॥ ^३गिरिन्दु गिरिन्दु ॥ इति
बिकटः ॥२॥ कणकणिक ॥ इति तनुदाः ॥३॥ ^४विधिकि^५ विधिकिडकि ॥ इति लको^६,
सालिको वा ॥४॥ ^७दिगिनि [दिगिनिण] ॥ इत्यद्वदलको^८, अद्वदलानिको वा ॥५॥
^९परकट [परकट] ॥ इत्यनु[च]द्वलः ॥६॥ दोनकट^{१०} [दोनकट] ॥ इति लुता (S.R.
सुतः) ॥७॥

इति (तो)मानोरुधमः सप्त हस्तपादाः ॥५॥

इति सप्तविधमन्त्रकवकोद्देशः पञ्चविंशत्यहस्तपादाः । तत्सप्तदाच ॥१॥

^१ G. ० गिरि, S. R. ० गिरि ।

^२ G. द्वरिणिकि द्वरिणिकि, S. R. द्वरिणिकि द्वरिणिकि ।

^३ S. R. repeats तत्रिणिकि । ^४ S. R. उगनु उगनु ।

^५ G. विधमसाधं विधमसाधिकायां वा ।

^६ A. विधिनु, S. R. विधिनु विधिनु, G. adds 2 after विधिनु, perhaps to indicate its repetition.

^७ S. R. repeats विरि । ^८ A. ० रिके । ^९ G. इत्ययोरो ० ।

^{१०} A. इरि । ^{११} G. सुकुरः । ^{१२} S. R. उगनुद्वलः ।

^{१३} G. द्वादलं, S. R. द्दं दलं ले । ^{१४} G. कवचः, S. R. कवचि ।

^{१५} S. R. चो निगमि चो निगमि । ^{१६} G. अयकटः ।

^{१७} A. adds one ले । ^{१८} G. गिरिनु गिरि, S. R. गिरिद्व गिरिद्व ।

^{१९} S. R. विधिकिडकि । ^{२०} G. विधिकि । ^{२१} A. लको ।

^{२२} A. G. add 2 after दिगिनिण perhaps in order to indicate its repetition; S. R. also repeats the phrase.

^{२३} A. ० लको ।

^{२४} S. R. परकट (phrase repeated), A. G. add 2 in order to indicate the repetition of the phrase.

^{२५} A. G. add 2, S. R. दोनकट (phrase is repeated).

^१कोषाह्वारच संभ्रान्तो विधमन्त्रसंभारिणः ।
अथरो हस्तपादाः स्युर्नगिकेद्वरकटमताः ॥२६॥

उद्देशकमनो सम्भमनिण प्रतिपाद्यते ।

कविदाहृतद्वन्द्वयोगेन दोषाह्णुनिबन्धतः ॥२७॥

कोषाह्वो हस्तपादाः परिनेतो सुभंषया ।

सुंभुंपरि सुंभुंपरि करिद्व करिद्व ॥२८॥

॥ इति कोषाह्वः ॥१॥

सर्वोद्देशकधारातो सर्वोद्देशकविधानंम् ।

यद्य पादे^१ अवेत् सोऽय संभ्रान्तः कथितो यथा ॥२९॥

ररिद्व २ गिरिद्विद्व^२ २^३ परकटि परकट ॥

॥ इति संभ्रान्तः ॥२॥

कथनं सप्तविधमन्त्र पताकय^४ तु कथनम् ।

कथनं चरपाठस्य पादोऽय विधयो^५ भवेत् ॥३०॥

यथा—सहो २ सुं सुं रहो २^६ कति २

॥ इति विधयः ॥३॥

विधयतिन सत्येव भवेत्संभयो यथा ॥३१॥

ररिद्वि गिरिद्विगिरिद्वि^६ ॥ दे चो नि २ ॥

॥ इत्ययंशः ॥४॥

॥ इति नगिकेद्वोत्ताधारातो हस्तपादाः । तत्सप्तदाच ॥२॥

^१उद्देशकसप्तकवचं पाठ्यनरनिबुद्धकः ।

ररिद्वलः किडकतो मुह्यतोऽवेत्सको ॥३२॥

^१स्युर्नगिकेद्वोत्ताधारातो^२ पादोऽयसंभारिणो ।

कतिरोसप्तकवचो तथा विधमन्त्रो ॥३३॥

सप्तविधमन्त्र विधमन्त्राणि^३ यान्तु पाणिहस्तकः ।

नगिकेद्वोत्ताधारातो कथितकवचं सप्तपदः ।

द्वयैकविद्विहस्तपादाः^४ स्युर्नगिकेद्व^५ ॥३४॥

* cf. S. R. VI 831-84 for 26-31 above.

^१ G. ० धारिताः । ^२ G. repeats पादे । ^३ G. and S. R. ० इद्व ।

^४ S. R. does not repeat this phrase.

^५ G. adds तु before कथनम् । ^६ G. omits अवेत् ।

^७ G. कति (omits 2) । ^८ G. omits ० गिरिद्व । ^९ G. सप्तः ।

* cf. S. R. VI 841-844 for 32-34 above. ^{१०} G. उद्देशकः ।

^{११} G. स्युर्नगिकेद्वोत्ताधारातो^{१२} अह्वारो (repeated from verse 32): again किडकतोऽवेत्ताः etc.

^{१३}, ^{१४} A. omits कियं ^{१५} G. ० मुह्यतोऽवेत्

समाह्वयिष्यं पानिं व्यत्ययात् स्वापुनो करो ।
साहस्युदाह्वाननिर्वाहं यत्निम्नं कथयता हतः ॥१५०॥

[मथा—] ^१ शोभिनिर्ग गिरवांसं ॥ इति विषयपानिः ॥११६॥

पाणिहस्तो भवेद्यत्र यत्र स्यात् वित्ताहादुक्तिः ।
समापानिः स्फुटं वाचते इति वाचशिरो नियुः ॥१५१॥

[मथा—] ^२ तत्पत्रं बरदाह तं बरदाह तदाह बरदाह ॥ इति पाणिहस्ताः ॥११७॥

व्याजित्ये करो यत्र विषयंसात् पुष्टयमे ।
तत्रागम्यमाचष्ट प्रत्येकं वा पुष्टयम् ॥
कराम्यां ताद्येद्यत्र नागव्यो भवेत्ततो ॥१५२॥

[मथा—] ^३ द्रवनिगमिण निननगिरि गिरवांसि ॥ इति नगम्यपः ॥११८॥

पुष्टयेकस्याभिषेत् ^४ साहस्युदाह्वानिभिः कमलः ।
तलेन हव्या प्रहृतेषु पादः सोऽप्यहो मतः ॥१५३॥

[मथा—] ^५ ननगिरि गिरवांसि द्रवनिगमिण निननगि ॥ इत्यचष्टः ॥११९॥

स्वस्तिको येत् करो भूवा पुष्टयेकं प्रयत्नातः ।
निहृयातां स्वस्तिकं तं स्वस्तिकृत्तनातोऽवदत् ॥१५४॥

[मथा—] ^६ तक्षतकटक ॥ इति स्वस्तिकः ॥१२०॥

समवेद्य तताम्यां चेतुं करयोः पुष्टयातम् ।
समग्रं परे प्रागुभ्यङ्गुदाह्वानिके तले ॥१५५॥

[मथा—] ^७ तक्षत कटक तद ॥ इति समग्रहः ॥१२१॥

॥ इत्येकविंशतिहस्तपदाः ॥३॥

^८ उल्लोः पाष्यन्तरव निर्वोः ^९ लक्षकतरो ।
दृष्टदृष्टतः समनयो विभुमंमलहस्तकः ॥१५६॥

देशीयो ध्वरो विदुद्विज्ञातपाष्यन्तरो ।
अस्तनको ^{१०} रेवः ^{११} समपाणितु ^{१२} वद्विस्तकः ॥१५७॥

^१ A. omits दादां दादा ^२ G. वाद

^३ A. omits त्रयद गड, S. R. त्रयगिरि वरगिरि

^४ A. and S. R. omit दन नगि

^५ G. सांमुलिभिः ^६ A. omits ननगिरि नगि

^७ A. omits तक्षत तक्ष, S. R. तक्षिद्विद्विद्विद्वि ^८ G. omits ए

^९ A. omits तक्षत तक्ष, S. R. तक्षिद्विद्वि

^{१०} cf. S. R. VI 844-846 for 50-58 above.

^{११} A. omits विस्तरं ^{१२} A. G. समपाणी तु

इति षोडश पादाः ^१ स्तुः सर्ववाद्योपयोगिनः ।
प्रायेणान्तं ^२ प्रमुञ्चते द्वुष्टकस्यां मुनीवराः ॥१५८॥

अथोवाहरणं तेषां षष्ये सप्तपुरसरत्नं ।
वक्षिणः प्रतिभोविनायकस्येन युगो यदि ॥१५९॥

अद्युष्टेन तथा धामः शोचकृतो यत्र कर्मणि ।
करत्तं ^३ पाटपार्यन्तकोत्तं ^४ पाटभेदिनः ॥१६०॥

वक्षिणोत्तोरुहतेन साताराद्युष्टयौगिना ।
सोत्सलेन तु धामेन केचिदुत्तोरुमुचिरे ।।
मय्ये पुटं परे प्रादुर्दक्षिणाहात्तुद्यथातः ॥१६१॥

मया ॥ ^५ हूं वा हूं वा पां हूं ॥ इत्युत्तरोः ॥१६१॥

वशोऽद्युष्टयिनाभूतो (तः) पौनःपुन्ये (पुन्ये) न पौनःपुन्ये ।
वामेन स्वं पुटं हस्तो हस्ति पाष्यन्तरस्तथा ॥१६२॥

अथार्वाद्युष्टयनात् संहताद्युष्टयानाम् ।
परे पाष्यन्तरं प्रादुर्दक्षरे लघ्वया जतुः ॥१६३॥

व्यङ्ग्यो वक्षिणो हस्तो हेतुः पाष्यन्तराद्युष्टे ।
विश्लिष्टाद्युष्टिनोच्यते चारम्युत्तार्यथावेतातम् ॥
पाष्यन्तरस्य जनकं निदालकमथवा यथा ॥१६४॥
^६ मय्ये ३ लं ३ मय्ये ३ ^७ लं वं लुं ३ इति पाष्यन्तरः ॥१२॥

निर्घोषं पाटपार्यन्तः ^८ षोणाघातेन तद्विद्यः ॥१६५॥

[मथा—] मक्षिणो यो दिगि ^९ द्यो दिगि द्यो दिगि ॥ इति निर्घोषः ॥१२॥

अद्युष्टयेन करो वशो वित्तराद्युष्टयिर्हस्तिः ।
हस्तिं वाद्युष्टं यत्र धामहस्तो निर्घोषयते ॥
तत्र संयत्ते पादः सप्तकर्तारितिनः ॥१६६॥

[मथा—] दो ^{१०} लुबुदं ३ लुबुदं ^{११} वं डं हूं डं हूं निर्घोषं डं ॥ इति सप्तकर्तरो ^{१२} ॥१७॥

^१ A. omits विसरं

^२ A. प्रमुञ्चते G. प्रमुञ्चते

† cf. S. R. VI 871-880 for 50-78 of the text.

^३ G. कृतस्य

^४ G. ० पाचस्यु ०

^५ A. हूं वां वां वां वां हूं

^६ S. R. इति लोः

^७ G. ० विगणित्वाभूतेः पौनः

^८ G. ० रोऽप्ये

^९ G. मत्तं

^{१०} A. लं लुबु लुं

^{११} G. ० चयः

^{१२} S. R. दा and ends with it.

^{१३} A. adds t after वा

^{१४} S. R. ० मय्ये वां तौं डं हूं वां वां

^{१५} A. ० रि

[यथा—] रे को हूँ^१ विक्रितिक तद्विदिक ।
अ^२ विपरिविपरिच
प्रहारसादनिष्ठास्तलाद्गुण्यभिधातः ॥८१॥
यथा—'हूँ' इति विपरिविपरिच । क्तिद्योगी ॥ इति प्रहारः ॥८२॥
यथा—'हूँ' इति विपरिविपरिच । क्तिद्योगी ॥ इति वलितः ॥८३॥
यथा—'हूँ' इति विपरिविपरिच । क्तिद्योगी ॥ इति वलितः ॥८४॥
यथा—'हूँ' इति विपरिविपरिच । क्तिद्योगी ॥ इति वलितः ॥८५॥
यथा—'हूँ' इति विपरिविपरिच । क्तिद्योगी ॥ इति वलितः ॥८६॥
यथा—'हूँ' इति विपरिविपरिच । क्तिद्योगी ॥ इति वलितः ॥८७॥
यथा—'हूँ' इति विपरिविपरिच । क्तिद्योगी ॥ इति वलितः ॥८८॥
यथा—'हूँ' इति विपरिविपरिच । क्तिद्योगी ॥ इति वलितः ॥८९॥
यथा—'हूँ' इति विपरिविपरिच । क्तिद्योगी ॥ इति वलितः ॥९०॥
यथा—'हूँ' इति विपरिविपरिच । क्तिद्योगी ॥ इति वलितः ॥९१॥
यथा—'हूँ' इति विपरिविपरिच । क्तिद्योगी ॥ इति वलितः ॥९२॥
यथा—'हूँ' इति विपरिविपरिच । क्तिद्योगी ॥ इति वलितः ॥९३॥
यथा—'हूँ' इति विपरिविपरिच । क्तिद्योगी ॥ इति वलितः ॥९४॥
यथा—'हूँ' इति विपरिविपरिच । क्तिद्योगी ॥ इति वलितः ॥९५॥
यथा—'हूँ' इति विपरिविपरिच । क्तिद्योगी ॥ इति वलितः ॥९६॥
यथा—'हूँ' इति विपरिविपरिच । क्तिद्योगी ॥ इति वलितः ॥९७॥
यथा—'हूँ' इति विपरिविपरिच । क्तिद्योगी ॥ इति वलितः ॥९८॥
यथा—'हूँ' इति विपरिविपरिच । क्तिद्योगी ॥ इति वलितः ॥९९॥
यथा—'हूँ' इति विपरिविपरिच । क्तिद्योगी ॥ इति वलितः ॥१००॥

- * S. R. इ विदित क्तिद्योगिनि २ वा
 † S. R. सेदा यो विदितिक २ क्तिद्योगी यो
 ‡ S. R. omits दा and the last वि
 § G. ० मुक्तिः
 ¶ A. परादि परनिदि, G. र्थादि परनिदि; S. R. योरनिदिवा २ विक्रियेदि
 * A. omits second से ° G. वलात्
 † A. adds one से, S. R. सेद से सेद सेद °, 10 G. परि
 ‡ G. omits second परक; S. R. यो दिवि परिसें ¶ (rest agrees with A.)
 § G. omits निपच, S. R. र्थादिपरिच २ र्थादिपरिच

* शब्दको वि[बु]द्विरित्येति पाठान्तरगतको^१ ।
 † प्रजापतेः प्रजापतेः ॥८८॥
 यथा—पुकर पुकर^२ निपचयि ॥ इति सन्धः ॥९१॥
 यदेन करसन्धेन पाठान्तरगतहेतुना ।
 क्रममुत्पत्तये पाठोऽप्यो वि [बु] द्विरित्येति ॥८९॥
 यथा—संज्ञे^३ 'सोमिदि गिदि' नमिदि गिदिन^४ ॥ इति वि[बु]द्विरितः ॥९२॥
 ॥ इत्युत्पत्तयपाठः^५ इत्यम् ॥९३॥
 § 'अमरः कुञ्चित्येति चित्राद्यम् परम् ।
 † इत्य स्यात् अमरो नाम पाठो वलितभेदाः^६ ॥
 सतेन भिद्यते यत्र चित्रपाठो योविदिः ॥९०॥
 यथा—यो^७ संज्ञे संज्ञे^८ 'सोमिदि' योविदि^९ ॥ इति^{१०} 'अमरः' ॥९१॥
 सन्धको ह्रस्वपाठानां कुञ्चितः कौर्तितो यूपः ॥९२॥
 यथा—सुं^{११} सुं^{१२} सुं^{१३} 'परनिदि परनिदि' बहो बहो ॥^{१४} 'पर' लर बहो ॥
 निरिदिदिदि निरिदिदिदि योविदि^{१५} योविदि^{१६} ॥ इति कुञ्चितः ॥९२॥
 इति^{१७} चित्रपाठयम् ॥९३॥
 इत्यध्यासीतिह्रस्वपाठः ॥^{१८} 'शोरस्तु ॥
 * cf. S. R. VI 849 ° G. संज्ञको
 † cf. S. R. VI 893, 894 for 88, 89 above.
 ‡ S. R. निपचं २ ° G. and S. R. add २
 § G. सोमिदि (नमिदि गिदिन agrees with A.)
 ¶ S. R. दा ° S. R. निवन्म्
 * G. अमरा § cf. S. R. VI-849
 † G. अमरा
 ‡ cf. S. R. VI-805 for 80, 91 above.
 § G. repeats here यथा संज्ञे.....इति वि [बु] द्विरितः
 ¶ G. परिच and repeats this phrase.
 ** S. R. संज्ञे संज्ञे § सुं^{११} सुं^{१२} सुं^{१३} योविदि
 † G. अमरः ° G. omits 'second सुं^{११} सुं^{१२} सुं^{१३}
 ‡ G. परिच परिच बहो बहो, S. R. परिचिदि २ बहो २
 § G. omits अरत्परहो, S. R. reads योविदि instead.
 ¶ A. द्यादि द्यादि ° G. चित्रनपाठः
 ** G. omits शोरस्तु

रक्षितेन तु हस्तेन सुकारयद्द्वाराधितम् ।
उत्तीरहितं वक्त्रं प्राद्यते सा कुमुदिम्बो ॥११५॥

॥ इति कुमुदिम्बो ॥१५॥

बोल्लारवमेव विनेया चतु (५) अर्धविका बुधैः ।
क्रमदा मुपपन्नं पादैः पारिजम्बां भूरिभिः कृतैः ॥११६॥

सा द्विधा जम्बतो जेदा पादोपाधिबन्धाद्याया ।
मुदैः पादैः कृता मुद्रा चिर्विचित्रा मत्ता सताम् ॥११७॥

॥ इति चतु (५) अर्धविका ॥१५॥

असृष्ट्वा कुण्डलो^१ कोमपातेनात्मकतो अभेत् ॥११८॥
॥ इत्यसन्नः ॥१६॥

परिधर्षिका शोभता प्राद्यते यत्र तु जम्बत् ।
क्षेत्री सप्तपान्थिका साद्यपावनकोविदः ॥११९॥

॥ इति 'परिधर्षिका' ॥१७॥

सप्तप्रहारी पादं इयान् करग्रम्यं मुपपद्यते ॥१२०॥
॥ इति सप्तप्रहारः ॥८॥

कुटुपा (बा ?) कुडुकल्पय^२ पादा ये प्राद्यतंध्याः ।
तदायं बाढामाचक्षुराशोः कुटुप (ब ?) चारणम् ॥१२१॥

॥ इति कुटुप (ब ?) चारणम् ॥१६॥

केवलहस्तपादयो^३ बाढा सा कटचरणम् ॥१२२॥
॥ इति कटचरणम् ॥१०॥

हस्ताभ्यां क्रमतो द्वाम्बो मुद्रुता दक्षिणेन च ।
प्राद्यते ताम्रयोः पादवैभ्वहस्तः स उच्यते ॥१२३॥

॥ इति वैभ्वहस्तः ॥११॥

पादनिस्तारद्वाम्यां पाणिभ्यां पाणिनाथका ।
कुर्मत् (५) पत्रत्वं प्राद्यं निस्तारपत्रान्वयम् ॥१२४॥

॥ इति पत्रत्वः ॥१२॥

॥ इति द्वारवा मुच (५) जाविनातिवाद्यानि ॥

^१ G. स्तरिभिः

^३ A. omits अनुस्वार

^४ G. ०डुर्द यत्र

^५ G. उच्यते

^६ G. विषा

^७ G. पक्षिका

^८ G. कल्पना

^९ G. ०एवम्

* बलित्त्वच बलितपाद्यत पत्ता भेदो^१ सङ्गमयो ।
अनुधर्षविका हस्तो दोषोऽथो विमुपा तातः ॥१२५॥

पञ्चहस्तं पञ्चपान्थिपादं त्वयत् पञ्चवर्तरी^२ ।
ततश्चतुष्कलाभे (यो) ताम्यातुष्टात्पञ्चयोद्या ।
प्राणोत्तानि दृश्यन्ते हृदयकलायां परेवचि ॥१२६॥

त्रिचिपथोपद्यते बलितः सोल्लाता सर्वबाद्यया ।

स्वामयव *मर्मिकमप्यव कुटुप (ब) एव च चालम्बत् ॥१२७॥

॥ इति बलितः ॥११॥

बलितपादस्तादा बल्यपाम्पां प्राद्यतं^३ यदा ।

स्वैः स्वैः पादैः कृतैः संयोजनं चाय विचोत्रणम् ॥१२८॥

॥ इति बलितपादः ॥१२॥

पाद्यतोयं निबद्धं वेज्जोकारणस्तोत्रंरुम् ।

बाधयेदनिबद्धं^४ तु कवद्वया करुण्यम्तः ॥

मुनरायं निबद्धं वेद्यतं पत्ता तदा अभेत् ॥१२९॥

॥ इति पत्ता ॥१३॥

सप्तपेयात्^५ त्रिधा भेदः पादैः स्यात् सर्वबाद्यैः ।

कश्चिद्वैभ्वहस्तः पादः कश्चित् स्वतन्तुपाङ्गान् ॥

बन्धिद्योमेव नियमवर्तमिभिः पाददूरुत् ॥१३०॥

॥ इति भेदः ॥१४॥

सा 'स्वाम्याहणयो' पदाभ्यासो मध्येज्जसालके ।

बाद्यन्ते सर्वबाद्यानि नात्तावाद्यैरनेका ॥१३१॥

॥ इति सप्तपेयो ॥१५॥

मुनः मुनयैः पादाः भूयन्ते वा तत्स्वरम् ।

अनुधर्षविका नाम तदा बाद्यं निगमते ॥१३२॥

॥ इत्यनुधर्षविका ॥१६॥

चतुरस्रमयमिधसङ्घटतांरुचमुचिभिः ।

हस्तोत्तो यत्र सङ्घटनि रिकारात्तानि योद्धवा ॥

यदाद्वो चाय अस्वादि र्दे वा स्वार्थे यद्यविधि ॥१३३॥

॥ इति हस्तः ॥१७॥

* cf. S. R.VI 902-904 for 125, 126 above.

^१ G. adds here the figure ७.

^२ A. ० र्

^३ cf. S. R. VI 919-944 for 127-153 of the text.

^४ G. omits अर्धविकल्प

^५ G. चेतु

^६ G. तया

^७ A. स्यात्

अनुसोमवितोमागमां सध्वर्यंविभेदाः^१ ।
 सध्वर्यतासद्य पादास्य योयत्ने जोडनो^(पो) तु सा ॥१३४॥
 ॥ इति जोडयो ॥८॥

अथित योयि सध्वर्यनि वासुते यत्र चककम् ।
 विगुणं विगुणा सा तु अथिता विविधा दुषेः ॥१३५॥

त्रैगुण्यदादिभ्यस्तत्सध्वर्यानां सा पुनर्दिभा ।
 अमयुक्तमयोपेन सध्वर्यानां तद्योयत्ने ॥१३६॥

सध्वर्यानां प्रमुखादौ^२ द्वयसात् प्रयोजयेत् ।
 पुनरपगतः प्रोक्तमेवं त्रैगुण्यमादिभे ॥१३७॥

द्वयादित्रिगुणा प्रोक्ताऽप्यो भव्यत्रिगुणोयत्ने ।
 द्विधा सा मध्यसध्वर्या त्रैगुण्यद्द्विद्विकारतः ॥१३८॥

सध्वर्यानां वादयिष्यां तात आद्यं द्वयं तथा ।
 ततो मध्यमिति प्रोक्तः प्रकाटः^३ प्रथमो मया ॥१३९॥

अथ सध्वर्यानां त्रैगुण्यत् स्वातन्त्र्यमयत्नम्^४ ।
 ततो मध्यममित्येव प्रकाटः^५ स्यात् (र) द्वितीयकः ॥१४०॥

अपगतत्रिगुणा तत्र सध्वर्यमित्यवधानत् ।
 वादात्मकव्ययं पदवाचनितं वासुते पुनः ॥१४१॥

एवमष्टविधा प्रोक्ता त्रिगुणा^६ पृथिवीभूना ।
 चतुरस्रपदसंनिधसध्वर्यतासु वा कर्वाचत् ॥१४२॥

तात इतिसध्वर्यास्य मानेनायं दल्ययम् ।
 बाटं दलयनं यत्र तत्र सा त्रिगुणा मता ॥१४३॥

अध्यां चतुरस्रादिमप्यादेकेन केनचित् ।
 पृथक्केनां अमात् सध्वर्यत्रिगुणा गणिता दुषेः ॥१४४॥

कैचित् अमादेककेले द्विकलेऽप्य^७ चतुष्कले ।
 ताते विरचिभेः सध्वर्यत्रिगुणा तद्विदो विदुः ॥१४५॥

^१ A. omits वि०

^३ G. ज्यादो

^४ A. अद्यम्

^५ G. अधोना

^६ G. omits ना

^२ A. ऽगुण्यं

^४ A. omits विषयं

^५ A. omits विषयं

^६ G. अमल०

^७ G. चतु०

चतुरस्रे सध्वर्यमेवं त्रयस्रे सध्वर्यं ततः ।
 मियं सध्वर्यानां वादात्मनं तु त्रिगुणां परे ॥१४६॥

अथ पादं चतुर्भिः स्यात् परेदेकेन निमित्तम् ।
 कर्वाचिभ्य तथादातेः सध्वर्यमेवं तु लक्षयम् ॥१४७॥

॥ इति त्रिगुणा ॥९॥

हस्तस्यार्यानांहेतादौः^१ स्यात् पञ्चसध्वर्यम् ॥१४८॥
 ॥ इति पञ्चसध्वर्यम् ॥१०॥

पार्श्वहस्ताभिरेवः पादैः पञ्चस्यार्याः प्रकीर्तितम् ॥१४९॥
 ॥ इति पञ्चस्यार्याः ॥११॥

पञ्चसध्वर्यकार्याणांः पादैः स्यात् पञ्चसध्वर्यैरि^(री) ॥१५०॥
 ॥ इति पञ्चसध्वर्यैरि^(री) ॥१२॥

प्रकर्षतोऽप्युपेतो माहात्पञ्चसध्वर्य इव ।
 ताल्यचक्रकलासंज्ञो यदि चन्द्रकला तथा ॥१५१॥

केचित्पञ्चकलां प्रोचुर्द्विभिरात्माकार्यात्मिकम्^२ ।
 द्विगुणाः पौष्टकला वृद्धिहस्तासुता यदि ॥१५२॥

तादृशीभिश्चतुर्ष्वपिचक्रकलाविदेशेन पृथि ।
 प्रादुर्भूतपञ्चकला नाम बाटं वाटाविशदाः ॥१५३॥

॥ इति चन्द्रकला ॥१३॥

॥ इति प्रदीपस्यार्याहोदकवाद्यानां ॥
 ॥ इति पञ्चविंशतितल्पमवाद्यानां ॥

येन पादास्यार्यानां योजिताः सुदुर्कोटयः ।
 संयोगैश्चयोगानां पादास्तेन निश्चितः ॥१५४॥

इति पौष्टकवाद्यानां^३ कालतेजसहोमहेतवेन विरचिते संगीतराजे^४ पौष्टकसाहचर्यानां^५
 संगीतसोमासायां वादात्तनकेन अवनदोलकाने पाटपरीक्षणं द्वितीयं समाप्तम् ॥

^१ A. अथ

^२ (G. omits इति...)

^३ (G. omits इति...)

^४ (G. omits इति...)

^५ G. omits पौष्टक... सोमासायां

^६ A. अथ

^७ A. omits विषयं

^८ (G. omits इति...)

^९ (G. omits इति...)

^{१०} G. omits पौष्टक... सोमासायां

१ छन्दमाला रिगोमी सा व्याख्यं तु निरुपेक्षया ।
आदासुष्टुत्रयं बोधे नूले स छण्डको^१ भवेत् ॥२१॥

सहोपगम (मे) नामय सन्निहोत् (ट) षण्ण^२ पुनः ।
सन्निहे मनेन प्रोक्ता तस्यै योषयते ॥३०॥

१ अत्यसम्भ्रान्तं^१ सोपयमास्यद्वयना पूर्वलिखिता । यथा-^२ 'एकं विष्कं तद्विषयत् १'
'विष्कोकमेने' २ योषयते^३ ३ ॥ इति प्रथमस्यः ॥ टौ योः संयोः पिषोहो^४ ॥
इत्युपगमो द्विः ॥ १^५ तर्कहो^६ २^६ देव गृह्य विष्कपदेशेऽपि^७ ३^७ २^८ यकं हतमुष्कं योषयत्-
विष्क^९ कथिकं तद्विष्कं कथितं^{१०} संयोषय २ योषयकोषो ३ ॥ इति द्वितीयस्यः ॥ टौ यो
हो^{११} योषो^{१२} ॥ इत्युपगमो द्विः ॥

१ योषयं^१ दराय^२ पितृविराड् पितृविराड्द्वयतः । योषयत्कथो कथयिष्ककारिक^३ तद्विष्कं ॥
॥ इति तृतीयस्यः ॥

१ कथोहू कथोहूट योषोहू^४ ॥ इत्युपगमो द्विः ॥
१ ततोयाम्^५ २^६ विमनसिग्न कथयोगतद्विष्कं योहू^७ ॥

इति [ष] छण्डः ॥

॥ इत्येकतास्यमुदाहरणम् ॥

॥ इति रिगोमी ॥ १४ ॥

१ A. G. छंदमाला २ A. छंउणा ३ A. णी G. णी

४ G. अने ५ A. सोपयत् स संभ्रान्त, G. सोपयसम्भ्रान्त

६ A. संक, G. तेषं ७ S. R. अत्रकथि

८ G. after कथिक omits subsequent portion upto इत्युपगमो द्विः

९ S. R. योषयते २ १० S. R. योषयकोषो

११ G. दर्वकं, S. R. तत्कमं दवरद कुषिकुर्गदस्यिकथ

१२ A. omits अं १३ A. गृह्यविष्कं गृह्यकथि

१४ S. R. तत्कमं दवरद कुषिकुर्गदस्यिकथ दत्कमं दत्कययोगतद्विष्कं कथिक
विष्कमपि टोनीयोगं २ योषयकोषो ॥

१५ A. योषयत्कथिक १६ G. गन०

१७ A. G. योषो

१८ G. योषयत्, S. R. योषयत् दराय विरराड् पितृवः योषयत् तत्कमं कथयिष्कम् ।

योषिकं तद्विष्कं ॥ इति तृतीयस्यः ॥

१९ G. adds विरराड् २० A. ऋषि

२१ A. कथोहू, S. R. कथोहू कथोहूटमे पिष्कयो हूटमे यो हूटे

२२ A. ततोय, S. R. ततो गिद्वन् विमनसिग्न विमनः योषयत्तद्विष्कं योहूटं ॥

२३ A. omits २

नूतः कूर्ते^१ विनिर्धेय^२ द्विरात्^३ सख्यमस्यकम् ।
यदं^४ यमत्तरेणाय^५ सख्यं^६ तादृक्^७ सख्यु^८ येत् ॥३१॥

योषयं^१ भ्रुवकोद्वाहासुद्वाहास्यानिने^२ देले ।
यथातो यथायथोद्वाहा^३ कथितं तदुदीरितम् ॥३२॥

दूतं मानं भवेदत्र पाठव्याजः स्पृष्टदत्ताः ।
योषे य मनेने प्रायो^१ विनिर्धोऽयं कथितः ॥३३॥

यथा-भ्रुव^२ इतिन^३ यं^४ मिन योष विष्कट तत्^५ ॥ दहकवराय^६ यंविष्क
योषयकं^७ विष्कयो^८ २ ॥ इत्युद्वाहो द्विः ॥

१ योनेनसिखिनः २ तः । ३ ऐरिखिनसिखिनः ४ यो योः ॥ इति भ्रुवयसं सख्यम् ।

ततो दहकवरयदेवासिखिनोद्वाहासुद्वाहासुद्वाहोऽयं वा सख्येन गद्विगमिवादिना स्वागः ॥
निःसारकताले येदमुदाहरणम्^५ ॥ ॥ इति कथितम् ॥ ५ ॥

उद्वाहः स्वस्यको यत्र भ्रुवः मुद्राविनिमित्तः ।
स्यात् यमत्तरेणो वा मासिदोषेत्तथास्ततः ॥३४॥

छण्डमन्वेत् परं तत् स्यानिर्धोयं^१ दोलतमने ॥३५॥

यथा - तदुद्वाहो^१ तत्कथयत्^२ ॥ इत्युद्वाहः ॥ तत्कथयत्^३ विष्कयत्^४ विष्कयत्^५ इत्यु-
गथिकत्^६ विष्कयो^७ दत्कत्^८ विष्कयत्^९ विष्कयत्^{१०} विष्कयत्^{११} विष्कयत्^{१२} ॥ इति भ्रुवः ॥
यद्विष्कयो^{१३} १४^{१४} विष्कयो^{१५} ॥ इति छण्डः ॥ इतोभ्रुवद्वारं यमत्तरे ॥ ॥

वाचयित्वा प्रथम्यत्र यति^{१६} मन्वे^{१७} विष्कयते ॥
पठेन^{१८} यत्र ततोऽस्यमन्वेः सूत्रिभिः यदम् ॥३६॥

॥ इति यदम् ॥ ६ ॥

वाचयित्वा^१ प्रथम्यत्र यतिः^२ मन्वेः^३ विष्कयते ।
स्वमन्वतो मन्वेनाम्न एवमन्वत्याहूतास्तके ॥३७॥

१ A. G. द्विरोपा २ G. omits विष्कयते ३ A. ण्

४ G. इ दनि मिन ५ A. ऋक ६ G. ऋ

७ G. विष्क ८ G. से ९ G. ad. विष्क

१० cf. S. R. Vol. III, p. 438.

११ G. omits the first ०

१२ G. omits this phrase.

१३ G. omits this phrase.

१४ G. ० यो १५ A. ऋ

१६ cf. S. R. Vol. III, p. 439

१७ G. omits अनुत्वार

१८ G. मन्व (gives in पूर्वमात्र)

काहकारटाटीनिवासे समकालतः ।

^१तहोतिविच्छिन्नभावाः श्रेष्ठो मेलनयोः युग्मः ॥३८॥

मेलनयोर्मिमासाहृषिदासत्वयोः ॥ ४ ॥

टीपिराशुसिचनानि विरिचोत्तमित्यभिप्रायम् ॥३९॥

यथा—भोगेन गहनतं योगते । ^१तहो ॥ इतिच्छिन्नः (यः) ॥ इति मेलनस्यः ^२॥३९॥

इति यावत् प्रकृतं पुनः पुनश्चिन्तयम् ।

पाठः शुद्धादिभिर्दंडं लक्षं वर्णनोत्पेया ॥४०॥

स्वयमसं सुदुर्गदं च सुदुर्गदशरतिवितम् ।

प्रयोगं कौमले नृपे भवेदुत्तमाह्वयम् ॥४१॥

यथा—दंडं यो हृदये यो । दंडं यो हृदये योटे । ॥ इत्युत्पत्तयः ^३॥४०॥

यस्तु धाराप्रबन्धयोः शुद्धकूटादिनिमित्तः ।

सम्बन्धो भवेत् स उद्ग्रहः ^४इत्युद्ग्रहादिभिरसं मतम् ॥४२॥

उद्ग्रहोपसमाहोनां यद्यथासाङ्गोदितता^५ ।

तथाप्यत्र प्रबन्धात्सायम्बुत्तमाहृष्यत्तज्जाता ॥४३॥

यथा—सदृशे हृदये तस्यकृतदंडे ।

इति यावत् प्रबन्धस्युत्पत्तयस्योत्पत्तयः ॥

अङ्गुलं तु इत्युत्पत्तयानुसारेण भवेत् ।

प्राक् प्रबन्धत्वमङ्गुलस्यस्य सुवर्णमिदमेत ॥४४॥

॥ इत्युद्ग्रहः ^६॥ ५ ॥

शुद्धकूटादिरेचितमुद्ग्रहस्यनिमित्तम् ।

मुद्ग्रहः प्रयोगं स्वयं भ्रुवागोचरननेन ॥४५॥

शेषं प्रहृल्लं नाम प्रकृतयोः यावत्सुबन्धः ।

^७अप्यो नृपे प्रयोगेतावत्प्रयोगोपयोग्या भवेत् ॥४६॥

यथा—कथमेक योगते योगकं कथो कथो । सिकं यो गतं ^८भोगम् गदह २ लक्षं
पिनकं योगम् । टेगरे ^९भोगः विचिक मिसयो ह्यधिकः ^{१०}पिडे ॥ इति पुनः पुनः प्रयोगेनेक-
सायम्बुत्तयस्य ॥ ॥ इति प्रहरणम् ॥४७॥

^१ S. R. तज्ञो * cf. S. R. Vol. III. p. 440

† cf. S. R. Vol III. p. 441 ^३ (G. omits इत्युद्ग्रहम्)

^४ G. ०न ^५ G. ०मेत ^६ A. omits तु

* cf. S. R. Vol. III. p. 442

^७ G. omits प्रायो नृपे प्रयोग्या ^८ G. गतं यो गत्

^९ G. omits this phrase. ^{१०} G. यो

^{११} G. टिटे * cf. S. R. Vol. III. p. 443

उद्ग्रहः प्रथमं लक्षं ततः शुद्धादिनिमित्तम् ।

सदृशस्यदंडं वा डिः प्रयोग्यमित् इत्यम् ॥४८॥

पुनोत्तस्यकृतहितं मेयं कृतवत् वलम् ।

अने तु [वृ]-छद्वयो मेयोऽनुसारेण ^१पुनित्तयम् ॥

उदये ननेन प्रायो विविधोपयोग्यः कोटितः ॥४९॥

यथा—गदहकृतं वं गदहकृतं पिनकृतं तस्यधिकं तम् ॥ इत्युद्ग्रहः ॥ सदि सदि
कलनस्य ^२सिचिक ^३तस्य कथिकं कथिकं नययोग २ ॥ इतिचिकथोग्यं ^४इतिचिकथोग्यं
इतिचिक तस्यधिकं योगतेः ॥

॥ इति द्वितीयस्यः ^५॥

एतच्च सहाहोपयोग्यं पुनश्चिन्तयम् । ^६सति सति विलनस्य सित मे ^७सतनस्य ।
ससं ^८सतनस्य ^९सतिद्विचिक इति योगम् ॥

॥ इति तृतीयं स्यदम् ॥

पुनोत्तयेन सह वाचस्पत्ये । तस्यधिकस्यकरो पठे । ^{१०}यथोपयोग्यकते ॥ इतिच्छिन्नः ॥
^{११}इत्युद्ग्रहणं राजविद्यारत्नाले ।

॥ इत्यवस्यः ^{१२}॥११॥

यदासतनस्य स्यददुष्प्रणः पाठनिमित्तः ॥४९॥

यथा—गदहकृतं वं दन भोगेहृ हृदयेभ्योः । ततः विचिको ^{१३}स्यददयेभ्योः ^{१४}कथयो
विचिकयोटे ॥

॥ इतिच्छिन्नः ^{१५}॥१२॥

अथश्लोऽतिदुते माने शुद्धकूटादिनिमित्तः ।

सदृशो वर्णसाराया वा तुमुकैति निगद्यते ॥५०॥

उद्ग्रहादिभिर्यं मेयोवा पुनवद्ग्रहाहारणम् ।

तुमुकैति परे प्रकृत्यरे स्वयम्वा जः ॥५१॥

^१ (G. छद्वयो) ^२ (G. वचनं) ^३ (G. repeats विविधो)

^४ (G. ०दि) ^५ (G. मन्वन्) ^६ (G. विचिक)

^७ (G. मन्वन्त विचिक सत्क and agrees with A. from इति)

^८ G. does not repeat this phrase.

^९ (G. ०दि and adds गदहकृतं तस्यधिकं यो मे दंडं ।

^{१०} (G. द्वितीयं स्यदम्) ^{११} (G. ज्ञानिज्जानि) ^{१२} (G. ०नृजे)

^{१३} (G. जदि) ^{१४} (G. पथोपकरोते) ^{१५} (G. ०नृकः)

* cf. S. R. Vol. III. p. 444

^{१६} (G. स्य) ^{१७} (G. omits this phrase.)

† cf. S. R. Vol. III. p. 445

उद्ग्राहभूषकाभोगेभ्यःप्रायतमसम्बन्धम् ।
तुमुक्यानां वारतीयं विनिधायो दीपनान्तरे ॥१५२॥

यथा—द्वे वदति । तथोचते^१ पिबतः^२ रघते हेकयो^३ तने^४ पिबतत^५ ॥ धीय
मगन्ति योगतकः पिबकोपते ॥ एषातात्प्रायिदनुदाहरणम् ।
॥ इति तुमुका ॥१५३॥

शब्दो वर्गसंज्ञाया वा मुद्राद्यैरपि निमित्तः ।
विस्तीर्णोऽतिदुस्तलयो विस्त्वित्तलयोऽनितः ॥१५३॥

शब्दित् शोभाशब्दः श्यारीतशब्दः शब्दित् शब्दित् ।
मुमुक्याहारवर्गसंघो मलयो दीपनान्तरे ॥१५४॥

यथा—आद २ तद्विधो ह्योहते^१ अते गण कथिकयो वेहे ॥ धीहण् कः ततः पिब
पिबोहो पो हते द्वि^२ लखखि^३ रघते हेयो^४ हण् द्वि कटहं^५ गद्वक्
धरिहते २ परिहतेतत् ततिक पिबिकयो^६ ॥
॥ इदमुदाहरणं मथ्यताते ॥

केचित् सङ्घट्टिवारं योद्वाहलक्ष्मण वारतम् ।
सङ्घटेव मुधं तद्विधोऽदिभिरररः ॥१५५॥

यथापकाशरसंश्रितनिरतरयतिश्रमः ।
यत्र अथय्य चाशरसं मलयं तनिमयते ॥१५६॥

शोवाहृण्यलक्षणाः प्रथम्याः कतिविमया ।
तसिता लक्ष्यमात्रं तु शोवाणामभिधायते ॥
मलनेनाङ्गभूतेन मुच्यते मलयान्गम् ॥१५७॥
॥ इति मलयान्गम् ॥१५८॥

पार्श्वसंलपटाः स्याद् विषयसंलपयोपमः ॥१५८॥
॥ इति मलयपटाः ॥१५९॥

१ G. omits वि०
२ G. ०पो
* cf. S. R. Vol. III, p. 446
४ A. द०
५ G. omits वि०
६ G. रघते
७ G. परि०
८ cf. S. R. Vol. III, p. 447

३ (L. ०टि
४ G. ०मि
५ G. adds वितरं
६ (L. ० संघोयो
७ (L. ०र
८ (L. ०रि
९ (L. ०रि
१० G. omits हेषं
११ G. adds वितरं
१२ (L. मलयः

१ शक्तं कृत्वालायातेऽहंतेषु चिह्नान्तरेपि ।
कारं कारं प विषयेषु वाचते छेदनामनि ॥१५९॥
॥ इति श्लोकाः ॥१६०॥

कृषोतां म्यपकसंघः स्यादसंघ रघते ।
उद्ग्राहो (L): सङ्घाय प्राप्ते देहकृतिसंघः ॥
उच्यते मथ्यलक्षणां (०भासु) तदुपकर्मिहोऽसिम् ॥१६०॥
॥ इति कथकम् ॥१६१॥

शोवाणामने वाधो निमयोऽनर इत्येते ॥१६१॥
॥ इत्यमरः ॥१६२॥

वाधवित्तान्तरे परचादिनबद्धय धारतम् ।
यत्र शोभनरपाटः स्यादिति वाधवित्तो विदुः ॥१६२॥
॥ इत्यमरः ॥१६३॥

समः सित्येयंनः शक्यः पाटयः परिश्रुतेः ।
हस्तलायनसंघे^१ रचितः शोभ इत्येते ॥१६३॥
॥ इति श्लोकाः ॥१६४॥

सप्तं पाटयुतं कृत्वा यतिवद् यदि वाचते ।
आवतनेन च तदा बुधेः लक्ष्ययतिः स्मृता ॥१६४॥ ॥ इति लक्ष्ययतिः ॥१६५॥

१ यत्र १ यतिवत्सुपादौः सप्तच्छेदस्तु स स्मृतेः ।
२ अत्र प्रथमयोः सप्तच्छेदयोस्तु सप्तच्छेदः ॥१६५॥
३ ॥ इति कथकच्छेदः ॥१६६॥

सा स्यादथयतिव्यं सतालयापकाशरः ।
सपार्श्वसंलपट्यामनेतेऽने^१ ॥१६६॥ ॥ १ ॥ इत्यमरः ॥१६७॥

१ G. gives कृषोतां...मंशुः of the next v-rse (f1) here before
यति etc. and cancels this portion with a mark resembling
the figure ६ (incompletely written) at both ends; this
portion is also found in its proper place.

२ A. G. add वितरं
३ G. adds अत्र शब्दच्छेदो यथा before यत्र; A. reads अत्र पत्र पत्र
४ A. ०युतेऽनेः
५ G. gives a confused version of this line as अत्र प्रथमयोः
शब्दच्छेदस्तु स स्मृतेः and again gives the correct version.
६ A. सप्तं यतिः ७ G. omits इति...च्छेदः
८ A. तालयापकाशरः ९ A. ०वैष०
१० G. ० संघं निरतिभवेत्, A. ०वित्तो ११ A. शक्यवित्तः

सकृत्पाठो भवेत् वाचोऽन्वयः पाठस्य सङ्ख्यात् ॥६७॥

॥ इति सङ्ख्यातः ॥२५॥

मायं सङ्घं सङ्घकः स्यात् वाचो' सङ्घकृते सति ॥६८॥

॥ इति सङ्घकः ॥२६॥

सङ्घकृत्वो भवेद्यत्र यतिः श्रो(श्रो)योगता भवेत् ॥६९॥

॥ इति सङ्घकृतः ॥२७॥

समः स्यात् गीतनुसृत्यमाने समतया मतः ॥७०॥

॥ इति समः ॥२८॥

पाठः केवलपाठेभ्यु शरीरं माय सङ्घते ॥७१॥

॥ इति पाठः ॥२९॥

सुहृत्सत्यया सूरया भूवकोऽन्वयः^३ ॥७२॥

॥ इति भूवकः ॥३०॥

अपाठेभ्योपिचर्कैर्वाः संवर्तदङ्गिभ्यते ॥७३॥

॥ इत्यङ्गम् ॥३१॥

गीतमुद्रपाठे द्विःश्रुत्वो भूवकोभूवकस्यः^३

क्रमतो यत्र वाचने तत् स्वयद्वाराङ्गकम् ॥७४॥

॥ इत्यङ्गकम् ॥३२॥

साललाभो भवेद्यत्र यो मार्गं दत्तियद्गुये ।

चतुःश्रितिकतो मुमो वाचते वाचकोर्भेदः ॥७५॥

॥ इति तालः ॥३३॥

यो वाचलाविमप्यन्तविहङ्गः स वितालः ॥७६॥

॥ इति वितालः ॥३४॥

सलको वितलाद्गमुच्छ्विरसङ्घान्तिना क्रमन्त ।

पत्वाकेन तु हृत्तेन पाठेत्सममुद्रयः ॥७७॥

॥ इति सलकः ॥३५॥

वाचने सर्ववाचानां पाठेनिजन्मिभवेत् ।

समवाचाभियो वाचद्वययोग्येयगत्यः ॥७८॥

॥ इति समवाचाः ॥३६॥

^१ A. वाचभेदे कृते (G. वाचं नडेकृते)

^२ (G. ०नेक०)

^३ (G. repeats here इति समः पाठः केवलपाठेभ्यु..... इति पाठः ॥२९॥ then writes मृद, cancels it and goes on to भूवकः ॥३०॥ (omitting टनि)

^४ (G. omits इति वितालः.....समुद्रयः and goes on to इति सलकः ॥३५॥)

भोक्त्वो पुन्युक्तानां पाठानां योगतो मत्ता ॥७९॥

॥ इति भोक्त्वो ॥३७॥

'तययोगविद्योगान्मां' क्रमात्सालवितानयोः ॥८०॥

॥ इति भूवकः ॥३८॥

उच्चवस्तस्यपाठस्तु' मन्थोर्गन्धपाठतः ॥८१॥

॥ इति तस्यपाठः ॥३९॥

भवेत्पुत्रक्यो किंचित् वितान्वितस्यमत्ता ।

'अक्षरैस्तद्विधोद्विभिव्यर्कैर्वा निजैः कृता ॥८२॥

पाठैर्विचिता सा स्यात्,

॥ इत्युद्रक्यो ॥४०॥

अथो' तुष्टकमुक्त्वाते ।

वाचको सपुहृत्सत्वाद्यत्र वाचाविमप्ययोः ॥

'वाचोर्भेदो' यानिनयं वाचं प्रवादेभ्यु ॥८३॥

॥ इति तुष्टकः ॥४१॥

अह्वयादे यतिः पाठैः सार्येभ्युनिः स्मृता ॥८४॥

॥ इत्यह्वयपाठः ॥४२॥

पैसाः' 'पुण्यातोद्यवार्जैः सङ्घकैः स्मृताः ॥८५॥

॥ इति पैसाः ॥४३॥

॥ इति त्रिषयस्पाठैस्तद्वाचद्वयस्यः ॥

अभ्युपप्रप्रयोधाय' प्रख्याः कतिचिन्मया ।

उक्ता अनेन मायेण परानस्यह्येत्' मुयोः ॥८६॥

नाना पाठा वाचभेदाः प्रख्याः वाचाःश्रजताः पूर्वमुक्ता मया ये ।

ते [३] यो सर्वं स्युर्भवयोगतोऽथ प्रायो योग्या अर्धुर्द्वयाकिंचित् ॥८७॥

'यथातोद्वरतिमुद्रा रचयित्वावाचद्वययोर्द्वत-

ध्वनाः कान्तिं मुद्रित्यन् प्रविर्धेविनासत्तन् कान्ति-

माथानु स्थिराणां यजन्तु न च ते सोसोमिस्तं यो जीवता-

मिर्वां कोणतासतैः प्रतिरुपे प्रत्ययिनो जल्पति ॥८८॥

इति श्रीराजराजैश्वर्येण श्रीकालतेनेन विरचिते योगीश्वरतये वोक्तसाहस्रपां संगीत-

योग्यंतायां वाचद्वयकोपे अथवाःश्रजताः वाचद्वयपरीक्षणं तृतीयं समाप्तम् ॥

^१ A. ल्ययो (omits ०ग)

^२ (4. gives क्रमात्सालवितानयोः)

^३ G. gives उच्च० of the next verse before इत्युद्रकः

^४ G. ० पाठेस्तु

^५ (2. अक्षरैस्तद्विधोद्वे)

^६ G. स्य

^७ (G. वाचोर्भेदः)

^८ A. पुण्यातोऽथ

^९ G. ० सर्वंयार्ध' ^{१०} G. ० स्युर्भवत् (gives पूर्वमात्रा for ०ग य)

^{११} (G. यथातोद्वे ^{१२} G. श्री राजाधिराजमहोपदेनेन श्रीकृष्णकर्मणः ।

पट्टहासि नाम चतुर्थं परीक्षणम्

अनवज्ञानं येन प्रतीयज्ञानं विनाम् ।

ह्यनवज्ञानम् [3] नरं येन सं कथे चतुराननम् ॥१॥

अनवज्ञानवशात् पट्टहासिर्निरूप्यते ।

अथर्षः, द्विषिषस्तत्र पट्टः परिकीर्तितः* ॥२॥

मागिदेशिनिर्देशेन, तत्रादौ धामं उच्यते ।

सहिततिसकृद्दर्शं देव्यं स्व्यात् परिषो युगः ॥३॥

एष्व्यवहृत्तुणो माध्वदेशो युगः सहितराजः ।

उत्सवो धीनकाट्यादिकृतो धातुमयोत्पि^३ वा ॥४॥

दक्षिणं धवनं तस्य स्व्यात् सायंकाट्यात्तुण्यम् ।

धामं तु धवनं कार्यं सायंकाट्यात्तुण्यैः ॥५॥

दक्षिणं धवनं तस्य वल्यं लोहनिमित्तम् ।

धामे च वल्यं वरुणं कार्यं वल्लोतात्तुण्यम् ॥६॥

धाव्यात्तिसकृत्^३ वल्लस्य व्यसोरादाय पारिकम् ।

^३ तव्यामृच्छप वल्यं वल्यं^३ वल्लोतात्तुण्यम् ॥७॥

अधिकृतं सप्तभिर्दिशः^३ मृगभृशुभरत्नद्वयम् ।

तत्र सप्तम् चन्द्रम्^३ निःसित्तैः^३ मृगभरोर्लः ॥८॥

कस्तथाः सप्त्य हेमादिधातुभेदविनिमित्तः ।

निष्ठास्तथाः इत्यन्तरं देव्येण चतुरद्वयुताः ॥९॥

पट्टहास्ये च धामाराध्याचक्याद्व्यवहृत्तुण्यम् ।

विस्वासात्तन्निर्होत्रोऽप्यथा स्वर्णाधिकृत्या ततः ॥१०॥

सेव्येत् पट्टं ऋषे तया पतिरुत्था सुवृत् ।

साहो^३ कावस्ये पञ्चमं पयोत्कञ्जलं सप्तम् ॥११॥

हातास्तनुश्रिता तत्र चनेन बधनद्रुपम् ।

विषयप्रसव्ये बधने दक्षिणे, कञ्जलं युगः ॥१२॥

* G. ० नञ्ज्ञानं * of. S. R. VJ 805-27 for 2-28 in our text.

^३ G. ० मयोत्थवा

^३ G. omits वलस्य

^३ A. तथा

^३ G. omits अनुत्थार

^३ G. अनुत्थार

^३ A. निःसित्तैः

^३ G. दृष्टम् • A. युव

^३ A. वाद्य • (omits अनुत्थार)

सर्वेणो विहृतिविद्यया विद्वेष्यात् साहोविद्यया ।
मुषो मुषिरनिर्निर्वानाह्वयस्य वलतः ॥१३॥

वाचवर्षस्य वल्ये सप्तपट्टनिर्निमित्तम् ।

गुणानाह्वयं युवुर्षं व्यापारानं निवेशयेत् ॥१४॥

धामास्य-^३ वलस्यप्रसवतास्यभिः प्रविशितैः ।

सर्वेषुः^३ स्वर्णकलासावेष्टय विधिवत् सुषीः ॥१५॥

वशिष्यास्यस्य वल्ये लोहे प्रथिय पञ्चतः^३ ।

सस्यत् कृत्वास्तु मुद्वेवंस्यं साहतां मयेत् ॥१६॥

कस्तथास्यो बहिर्बन्धवशात्तस्यवल्ये ।

कष्टाहातवेष्टेष्टयाय सायंकाट्यां वल्ये तुष्ट ॥१७॥

द्वयैवं सायंकाट्यां वल्यैः सायंकाट्यां तः ।

देवता देवतासायंकाट्यां स्वर्णिन् धवानम् ॥१८॥

देव्येष्टयर्षकरो^३ देवोपट्टः परिकीर्तितः ।

दक्षिणं धवनं तस्य मितं सप्तभिर्दिशुः ॥१९॥

धामं^३ व धवनं तस्य भवेत् सायंकाट्यात्तुण्यम् ।

यदा (२) तत्रं पयोत्थमं जादरं तत् परिकीर्तितम् ॥२०॥

उत्तरोत्तमं तेषु धामं वरुणं विधिष्यते ।

धमया धामंपट्टे वल्यं प्रमृशोतिस्व ॥२१॥

तत्रोषेणं विधातव्यममृशित्वं पट्टे युषेः ।

उत्तमादिभिर्भेदेन विधासो द्विषोः भवेत् ॥२२॥

तथायमुत्थः प्रोक्त^३ उत्तमानं विनिमित्तः ।

इत्यसात्तन्निर्होत्रोऽप्यथा मध्यमः पट्टो भवेत् ॥२३॥

अथमस्तु भवेत्तस्मात् सदासोऽनित्यस्तु यः ।

देवोपट्टेभ्येवं जना^३ अर्धज्ञानं जम् ॥२४॥

उत्तमाम्बुः सौवराः सैवराः कश्चोत्पिः ।

अर्थेऽनयोः पादवर्षां उच्यते पादवरीशये ॥२५॥

^३ G. ० नवर्षः... रात्रिनिमित्तम् (omits धामं)

^३ G. स्वर्ण

^३ A. मध्यमः

^३ G. स्वर्णिन्

^३ G. ० नमन्

^३ G. ० मध्यमो

^३ G. यु

^३ G. प्रोक्तमानं विनिमित्तम्

^३ G. अथमं

शारदाय भवेत्तस्य शोभितस्तद्व्यादाद्गुणतः ।
पुणुमंभ्ये ततः किञ्चित्पदे निष्कम्बवास्ताम् ॥२६॥

मूले प्रवेष्टितः क्षर्णं वाक्केन विज्ञानतः ।
अर्धेनं वादवेद् द्विदन् विषयाः पद्धकजालने ॥२७॥

शोषीयु मांषपटुः स्वपय जहदधोपरि ।
पटवाद्यनुसुतानवर्धो वादतन्निष्पृम् ॥

शोणेन हस्ततो वदा वाहते पादपङ्क्तिः ॥२८॥
॥ इति पटुः ॥१॥

अधोभ्यते दृष्टकथाया लक्षोद्दिशकमागतम् ।
विततिवद्विषयं देव्यं विततिवद्विषयं पुनः ॥२९॥

चनुमिरद्वानुमेधुंनं परिषावहनुलोमिता ।
विषये सत्साहसुते यक्ने मन्त्रस्यो^१ वनयोः पुनः ॥३०॥

एकादशाहसुते वल्लोसंभे स्थोलयतः पुनः ।
सपादाहसुतेः स्यातामुद्दोहृतवधुने ॥३१॥

सकने वंशयोः क्षर्णं रुद्रशब्दकं तवगतः ।
अधरज्जुनिषेत्सर्षं बिम्बोत्तमंलात्रयम् ॥३२॥

परावद्भागेर्गोसाद्गुणमागतः^२ कतदाविद्यतम् ।
ततो निधोयते मय्ये क्यरुद्रकवलेत् तथा ॥३३॥

अहनुत्रप्रविशतोषां मनोरोदस्पष्टिका ।
द्राविदासनुदुविचारज्येभ्य कदाहृदं दृष्टम् ॥३४॥

वज्रा निषेद्यते^३ ततोद्दिगुषा स्वयंपष्टिका ।
ततोऽकलक्यांत्वा च कुपान् पादाहनुलोमिमत्म् ॥३५॥

रुद्रं^४ तस्यारधनुषीते नावनिर्दिशतेहते ।
दृष्टकथीया स्मृता अस्यां देवताः सत्पमातरः ॥३६॥

निषया स्वल्पवेते च वाक्कतस्वपष्टिकाम् ।
पृष्ठा वायेन हृतेन स्यातामुदस्पष्टिकाम् ॥३७॥

दृष्टकथावर्धनं कुपान्तजो दक्षिणवापिन्या ।
देवास्वजितानव^५ सज्जकारसमिन्वितम् ॥३८॥

^१ G. अर्णितं

^२ cf. S. R. VI 1068—77 for 20—39 in our text. ^३ G. मंजले

^४ G. ० मन्तः कमलाग्निकं ^५ A. वदा ^६ A. looks like वदा

^७ A. मनें G. मर्दले ^८ A. रंदा ^९ G. ० मन्त्र

कुपोतं ध्यायकान् धर्मान् कविकान् पादकोविदः ।
लोकैः स्वध्यायजनिमाभासने च प्रचक्षते ॥३९॥

॥ इति दृष्टकथा ॥२॥

^१ पटहस्य दृष्टकथायाः कथ्यते सारस्वतचक्रम् ।
स्वध्याय मणिगमयस्य^२ कूर्परद्राहनुदोलोत्था ॥४०॥

वागवय सरलाथाधि कथनं सत्यं प्रकृतम् ।
तत्र स्याद् वाक्कः श्रेष्ठः पटोद्दिगुद्व्यसत्रचतः ॥४१॥

^३ मणिगमयस्य सारस्वते सत्पतो मध्यमाः स्मृत्यः ।
शोषः पटहृष्टाद्ये स्यात् स्वध्यायकूर्परसत्रचतः ॥४२॥

अहनुदकूर्परसत्रचतः^४ होत्रिकको वदः ।
मध्यमो मणिगमयस्य कूर्परस्य च सत्रचतः ॥
वासादिप्रसन्नवाद्ययोर् वाक्कसत्यावने मत्तः ॥४३॥

॥ इति पटहसंख्योः पञ्चासत्रचतस्रस्यम् ॥

पृष्ठाविषयस्यहनुषा या देव्यं हतानितास्यवा ।
सायंहतानितं मानं^५ अनुदकृत्स्नाधिचक्रम् ॥४४॥

परिपो दधतो वक्त्रे द्रावदाहनुषकेऽथवा ।
अनुदंसाहनुते चर्ममन्थने पुनोवेदिते ॥४५॥

मध्ययो लोदुने वंशं दधतो परिपो पुनः ।
विते ते च मेषे सख्ये द्रावदाहनुषकाहनुर्गः ॥४६॥

ततस्यनुदस्य [पृ] [स] [स] अत्यद्विषयं^६ भवेत् ।
मूलयोः कलमन्थानं ततोऽनितस्युदयोः ॥४७॥

^७ निःशेषेद्विगिणकासत्र रुद्रमेष्येवतरणमात् ।
द्रावदा द्राम्यां ततसासा^८ विगिकायां पदाचक्रम् ॥४८॥

ततसाहनुते^९ दृष्टं धयं कृत्वा कर्ता^{१०} प्रकथयत् ।
प्रासयोः^{११} संतवस्रालो स्वधे वाय कटोतेत् ॥४९॥

^१ cf. S. R. VI 896—99 for 40—43 above. ^२ G. कुम्विर्षिर्दः

^३ G. omits मणिगमयस्य मन्त्रचतः (upto second line of verse 43). ^४ According to *सुवि* the reading here should be ० मन्त्राद्योदुक्तिकः ।

^५ cf. S. R. VI 1078—1169 for 44—137 in our text.

^६ G. adds मय्येवनितासवा before this line. ^७ G. ० कानिचम्

^८ G. ० मूल्ये ^९ G. तथा ^{१०} A. निदि०

^{११} G. ० मूल्ये ^{१२} G. कथां च कथयत् ^{१३} A. मन्त्रः

पूर्वा तौ^१ वादयेत् विद्वान् कोणाम्यां योजयुशानाम् ।
 सारिद्वन्द्वमं वापि पञ्चिकाह्वयेवेतम् ॥५०॥

करटोति पदुप्रापयत्यर्थाविराजिताम् ।
 *तिरिक्तोक्तिव्योरोतिपादद्वन्द्वदुस्कराम् ॥५१॥ ॥ इति करटा ॥३॥

महोदरः स्वल्पचक्रः सुखको यज्जुको धराः ।
 चर्मनद्वाननो वाद्यः कराम्यो वादकर्वेदः ॥
 सुकरत्रितयप्रोक्तपादवर्गोदिराजिताम् ॥५२॥
 ॥ इति घटलक्षणम् ॥४॥

द्वन्द्वकताः प्रभेदो यो घटः (३) ते स विचिचकते ।
 एतस्य तुरलीनद्वयं दक्षिणात्तस्य मण्डली ॥५३॥

कर्तव्या वामवन्नय मण्डली रज्जुयोजिता ।
 योकारपादवर्णाद्यो बाधते धादकोत्तमैः ॥५४॥

मूर्ध्वक्षिणहस्ताय मध्यपादद्वन्द्वोत्तया ।
 मध्यास्तावदेवाम्यां घटः (३) ते पर्यं तथा ॥५५॥

सर्वाभिवर्गहस्तयाद्याम्गुलीभिः^२ परिबाधते ।
 वामाद्याम्गुलैः निषी (निषी) द्येयुकोत्तमं घटः (३) सो मया ॥५६॥
 ॥ इति घटः (३) सप्तलक्षणम् ॥५॥

जितरितद्विधायाम्यं^३ वितारितस्यं तथा ।
 सप्तद्वन्द्वं तु परिधो बल्लोचलयंयुते ॥५७॥

द्वादशाङ्गुलैः बन्धे प्रत्येकं यत्पञ्चमे ।
 *विधायान्त् (याः) सप्तद्वन्द्वानि यस्तुच्ये क्वचोलेन हि ॥५८॥

आगतं रश्मिर्निः^४ क्षिणरज्जुभिर्दक्षिणतः ।
 स प्रोक्षो द्रव्यः स्वल्पे कृत्वाभासस्य बलतः ॥५९॥

द्वक्कारपादबहुलो वामहस्तेन बाधते ।
 वामास्ये, दक्षिणे तुभ्ये कुट्टनेन तु बाधते ॥
 ट(दं)कारपादवसतिर्योप्रती ट(द)वसो जने ॥६०॥
 ॥ इति द्रव्यः ॥६॥

द्वक्का च द्वकोनेन निगदावधातक्षणा ।
 किन्तु अयोदाह्वयेन बन्धे परिकीर्तिते ॥६१॥

येकारपादबहुला पूर्वोत्तं वामागणिता ।
 दक्षिणेन तस्योनेन बाधते वाद्यवेदिना ॥६२॥
 ॥ इति द्वक्कारलक्षणम् ॥३॥

अगमसा द्वन्द्वबन्धे कुट्टुक्का परिकीर्तिता ।
 बाधते हस्तकोणाम्यो योयस्तापिदेवता ॥६३॥ ॥ इति कुट्टुक्का ॥८॥

अध्वन्द्वोरैकविधस्या मितोऽऽयाने सप्तकृतिः ।
 योजयुषोऽुक्त्वा सप्तद्वन्द्वलक्षणमंमूढयथा ॥६४॥

वर्तुलक्षयद्वन्द्वलक्षणो वेत्तपिच्छिद्रसामन्वितो ।
 रश्मि प्रक्षिप्य तन्मूर्धनिर्व्वययोः कृतवयना ॥६५॥

क्वलोत्तमां सप्तमदो बल्लोको वलयं मूले ।
 दधना प्रातयोः कर्णान् दृढं वादथा प्रवाधते ॥६६॥

येकारपादवर्णाद्या कुट्टवा त्यस्तसंस्कृतिः ।
 द्वन्द्वकारपादपादव्या धारणोया विचक्षणैः ॥
 मदीयेन त्रिकोणाम्यं कुट्टुवाम्नामिह स्फुटा ॥६७॥ ॥ इति कुट्टुवालक्षणम् ॥९॥

अप्यादाहाद्युक्तयोः यदने कुण्डलोयुते ।
 एकादशाङ्गुले रथान्तं नटय्ये अर्धमा, द्वम् ॥६८॥

सप्त म्पदास्येकवातसंयते कुण्डलोद्युयम् ।
 तसंका बधवभावा ह्यादपरत यानुद्वन्द्वान् ॥६९॥

कुण्डलोत्परं तत्र कर्तव्या सप्तद्वन्द्वानि ।
 संकरद्वन्द्वमं वामं मूलतन्वीप्रधारितम् ॥७०॥

प्रत्येकं विनिष्काः सप्त म्यत्यये वाद्ययोद्युयोः ।
 अष्टादशान्गुलं नगपादास्यध्वनिप्रताम् ॥७१॥

कर्णान् स्वल्पे सप्तस्य बाधाविद्वुः प्रवाधते ।
 संकारपादबहुला सनेना भुविद्वन्द्वान् ॥७२॥

अत्र क्षिप्रदिने वधाः कर्तव्या रथो ।
 प्रोक्षतासत्यदिने वधाः कर्तव्याः स्रुः ॥७३॥

संकारजननाद्वज्जना आध्याता बाधोचरे ।
 सप्तकृतिविधायता बाधाविदावितारदः ॥
 कर्परा बाध्याद्येयमिन् विनिष्का इति कीर्तिता ॥७४॥
 ॥ इति रज्जुवालक्षणम् ॥१०॥

१ A. तं

२ G. *हस्ताग्यांगुलीभिः

३ (1. तिरिक्तोक्तिव्योरोति

४ (G. ओं

५ (G. omits विभागं.....अष्टाङ्गुलं अयं (second half of verse 58 upto the third foot of verse 75) and takes up विचक्षणमन्वी-युमेव च here.

अमहंताभावः स्यादर्हम् अमहत्तयं तथा ।
अष्टाद्गुणं^१ अमयद्ममहतीमुलमेव ॥ ११५॥

यवानः क्षाममयश्च निबद्धः सुश्लोकेः ।
यवानो वाचनस्यार्थं मञ्जुलं गोलकप्रश्नम् ॥ १७६॥

अञ्जलीप्रज्ञासंबद्धं^२ लिखनेन विनिमित्तम् ।
मधुं विभुस्य हस्ताभ्यां वाद्यो ब्रह्मवासरं^३ ॥
सर्गः कलहर्तव्यं अमहत्तयिते जयः ॥ १७७॥

॥ इति अमहत्तयश्च ॥ १११॥

द्रावसाद्गुणसंदर्भ्यां^४ अ मनात् (ऋ) मयो ह्रस्वा च या ।
अर्थाद्गुणसंज्ञितां पिच्छे स्यातामप्यष्टाद्गुले मूले ॥ १७८॥

यत्नं प्रति^५ चत्वारः पादकञ्जलाभनिमित्ताः ।
तन्मोक्ष्यां द्वाभयः द्वाद्गुं द्वावृत्तं स्यन्माय च ॥ १७९॥

तन्मोक्ष्येत्येतावपुष्ट्यं^६ सत्सक्तं तुभनिमित्तम् ।
सोपमत्र हनुवन्मायत् पाटव्यर्थाविकं मतम् ॥ १८०॥

सोमोपया यावने प्रोक्षतो द्वावसाद्गुणसंदर्भभात् ।
आस्याः करेण सोमं न केचिद्व्युः प्रयावत् ॥ १८१॥

“साङ्गतिः करयातेन जायते कुट्टयेन तु ।
पाटवस्तो इतिषेति मृश्याः प्रोक्षताः पुंश्च हि” ॥ १८२॥

निनो कलहर्तव्येति^७ वेवता विष्यवासीनि ।
विष्या ता भिद्यते ततोत्तमा[55]यं भेवतामिषात् ॥ १८३॥

उत्तमा द्रुतमानेनाद्गुणोत्तमं मध्यमा स्मृता ।
अल्पमन्दिनवेदीना अत्रका प्रोक्षताः कनीयसी ॥ १८४॥

॥ इति अमहत्तयश्च ॥ ११२॥

सचिद्वचका तु ब्रह्मं च सायमेव योऽष्टाद्गुणः ।
अष्टाद्गुणसूत्रो मध्यपरिधो योऽष्टाद्गुणः ॥ १८५॥

कण्ठानंलाम्भ्यां र्हिता भवेद्रुक्साक्षरिव्युत् ।
मध्यमाञ्जनिकाद्गुणमुक्तं त्वाञ्जलीप्रश्नम् ॥ १८६॥

- ^१ G. विबद्धं ^२ (1. मिट्टनेन (?) ^३ (1. विन्मताः
^४ G. अगुष्ट्यं or गुष्ट्यं or मुष्ट्यं ।
^५ A. साङ्गतिः ^६ G. नु ^७ G. omits or
^८ G. नैनः ^८ G. omits लक्षनम्

पृथ्वा धामकपाद्गुणमद्गुणोत्तिभिर्बुधिरुप च ।
तन्मोक्षक्रीडायास्यत्तयत् ब्रक्षिणयार्जिताम् ॥ १८७॥

अथवा सचिद्वचमोक्षं शिष्या कृशाञ्जलीप्रश्नम् ।
“कतिपयानामिवाहातुर्न्युत्तमामोक्ष्यं” चक्षतीम् ॥ १८८॥

तन्मया मध्यमाद्गुण्यो करेणामेन वावयेत् ।
एतया यावने प्राहृष्टीतेन कुट्टयेन च ॥ १८९॥

पाटव्येद्रुक्साक्षरकोत्तः सचिद्वचानु पुनरुक्तः ।
यावन्मया^१ सचिद्वचनेत्युत्तमामोक्ष्यं जनाः ॥ १९०॥
॥ इति सचिद्वचकात्तयश्च ॥ ११३॥

कार्त्तयेन वनितकलेन गोविद्यानेन वा अवेत् ।
अङ्गुली दीर्घमानेन मित्ता यञ्जनिरद्गुलेः ॥ १९१॥

भवेत्तं यवने तस्याः संमिते चतुष्टयुत्तः ।
मेघयामुत्तमोत्तमं^२ अथयञ्जनामसंमिते ॥ १९२॥

“कार्त्तयेने लोहजे वाय ताम्रजे वाप ते मृग्यः ।
पृथक् पृथगे तथोद्गुण्यो तिष्ठसिन्धवर्तारकः ॥ १९३॥

निबधेते युं^३ तोर्भस्तथा^४ मृग्येण वेष्टयुत् ।
नातिस्तथा नातिगायं मध्यमने स्वमनिकम् ॥ १९४॥

विषयस्य मध्यमत्तम्यो नियुक्ते बन्धनयुते ।
अन्धस्मिन् बधनेऽङ्गुलं विषयस्य मदनाम्ब्याम् ॥ १९५॥

विधायाञ्जनिकामेकं अङ्गुलीं यावयेत् गुणः ।
संभुम्बव्याटानसंभुतां^५ मर्दलीकितेः ॥
पाटव्याः संयुतामेतां वाद्यामित्यपरे जयः ॥ १९६॥
॥ इति अङ्गुली ॥ ११४॥

मेस्तुक्ता बीजक्षोभ्या दीर्घं यद्विषयवद्गुणः ।
परिधौ संमिता कार्या सिद्धिर्द्विषयवद्गुणैः ॥ १९७॥

समा वसाद्गुले यवने मिते^६ चैकपादाङ्गुलीः ।
नद्धयं सुश्लोभ्यां^७ तेभिक्षिणायाम्बुद्धयेन तु ॥ १८८॥

- ^१ (1. काङ्गुली) ^२ (1. म्यागीर्य ^३ G. अङ्गुली
^४ (1. मध्यमे ^४ (1. स्तम्बवत् ^५ A. कार्त्तये
^६ (1. लोहजेने ^६ G. repeats or तस्या ^७ G. नत्
^७ (1. मयुत्तया ^७ A. adds विषयं ^८ G. सचिप्या
^९ (1. मितं ^९ A. तैतिशाम्यां

बल्लोजं बल्लकरद्वयं तर्जनीस्वीत्यसंयुतम् ।
सत्परप्रयत्नं विधाया बल्लजयोः सुदरन्मुनिः ॥१५॥

रुद्राक्षिर्नदंढं बद्धा बाधा बाधनकोविदः ।
सिल्लुका बाधवन्दे संनिकागमिते सति ॥१६०॥

याथा धामकरेणास्य^१ दक्षिणे वन्दे तथा ।
दक्षिणेन साकोपेन त्रिकारो बाधवचन्यः ॥
वि(धि)कारो दक्षिणे वन्दे मुख्यतद्विभूतता ॥१०१॥

॥ इति सिल्लुका ॥१५॥

अद्वयसाङ्गानुो यायाः परिधिद्विसाङ्गानु ।
द्वयं सा श्लक्षरो पञ्चविंशत्या निमित्तः परैः ॥१०२॥

कथं मुग्रहयोपेत-मुग्रहद्वयसंयुता ।
धर्म्या मङ्गवचना सुसमा यमदंभता ॥
बाधा दक्षिणहस्तेन मूला बाधेन पाणिना ॥१०३॥

॥ इति श्लक्षरो ॥११५॥

भाषोऽङ्गुलीः^३ स्यात् परिधौ मिथो द्वादशमितया ।
अबलित्तु परैः शङ्कतोऽप्यथा द्वादशमिदंवेत् ॥१०४॥

सार्धसंस्तरिकायात् स्याच्छ्रेयं लक्षणमस्य तु ।
अनुशाबिह्य धातूनां ग्रहः^४ स्यात्साश्रकस्त्वयोः ॥१०५॥

॥ इति भाषलक्षणम् ॥१३॥

विबली हस्तदंभ्यां स्यात् सत्पाऽङ्गुलमुग्रद्वया ।
‘मुद्रिनिर्वाह्यमप्या स्यात् कबला’^५ वृत्तवचनका ॥१०६॥

आचरयो ताश्चमण्डयो सत्परद्राग्मिते पुनश्च ।
दोरकं रुद्राग्निशिखैः कबलानद्दोरीयोः ॥१०७॥

वचयोरभिधाबन्ध्य कार्यं मध्ये श्रेष्ठेन्यम् ।
तत्र हस्तमिता कच्छा मूनग्रन्थुदितिमिता ॥१०८॥

स्कण्णालम्बिनी कार्या कस्युमेन धारम्भम् ।
‘सैतोरोदिते वर्णाः’^६ स्त्वनिशुत्रा आत्र देवता ॥१०९॥

द्वयेन चिह्नुर्यपरिचित्यद्वयुल्लदंभ्यंभा ।
एकावताहमूलमूला मण्ड्यसे^७ पुत्रामिता ॥११०॥

^१ G. ०करेण स्यात्

^३ A. omits विपणं

^४ G. ०निर्वाहो

^५ G. वचमूलका

^६ G. तैरोदिते

^७ A. omits विसर्गं

^८ (१. ०)देवो नु निमित्त

अङ्गुलिः पञ्चभिः सार्धमैव्ये चाप्यधिकमुत्तु ।
‘तेतपर्यादवर्णाया बाधते तद्विदां वरैः ॥१११॥

॥ इति विबली ॥१८॥

दुनुनिः स्यामहृगाभो महानदोतिगमन्जुलः ।
‘बाह्यहृत्तममूदुभूतो वल्लारगं विवर्जितः ॥११२॥

कांयभाजतसंभारयो^१ धांः समतलः ।
गाढं बद्धपमनंदवचनोऽयं प्रवाचते ॥११३॥

धर्मनिमित्तकोनेन महाप्रामेन दुनुनिः ।
मेधनिधोवगभोरप्यालो^२ ‘सोत्तारयादभाद् ॥
मङ्गले विवरे देवमन्दिरे च प्रवाचते ॥११४॥

॥ इति दुनुनिः ॥११५॥

सार्धहस्तमिता याता मन्वे हस्तसंभिता ।
ताश्च निमित्ता कार्या वचयोरैवत्ये पुनः ॥११६॥

धर्मनदे छिद्रमुक्ते रज्जवा गाढं निवर्जिते ।
मप्ये बद्धा^३ मूकमन्दीक्षिणे वन्दे पुनः ॥११६॥

दक्षिणवन्देन कोपेन याये भाधेन ताह्यते ।
द्वारराटादवर्णाद्वा भेरी भोरुमंभरा ॥११७॥

गम्भीरोऽरुतिः (नि)स्वत्या बाधा राजेश्वासासतम् ।
‘केचिद्वयंयंयद्वाम्’ यादातवेच्छति महाधिप्या ॥११८॥
॥ इति भेरीलक्षणम् ॥१२०॥

निःशान्(न) स्तलेकषकः स्यात् स त्रिधा परिकीर्तितः ।
उत्तमः कांयजस्तत्प्रनिमित्तो मध्यमः स्मृतः ॥११९॥

अधमो कोहृपतिरो हृत्कोष्यतासुमं महान् ।
धर्मणा माह्विणयं गाढं वन्दे मुच्यतः ॥१२०॥

धर्मः मुचिर^४ ‘निःशित्तोनिदेव्य वलये मूढः ।
स्यात्तितंनंद्वयानां मेघानभोरनिवचनः ॥१२१॥

^१ A. G. तद्दे (A. ०प्ये दे)

^२ A. ताश्चदुः

^३ G. मेघानभोरनिधोपचयानो

^४ A. पो० (G. ज्यो०)

^५ G. repeats here मेघानभोर- and cancels the first writing from ० to पो० with a vertical stroke slightly curved on top towards the left, at each end.

^६ G. चन्ना

^७ G. omits ० लक्ष्यम्

^८ A. नि०

वैविध्यात्तन्मनो भौह्युद्धेनो प(भ)ः ८ ।
सुररागोचजनको दुर्धे^१ श्रोताहृत्कारः ॥१२५॥

पद्यद्वैतिसाधनेन ध्यानासुरंयाः ३ ॥
चमंकोचन बाधोयं सङ्गितोयो यहासः ॥१२३॥

॥ इति निःसान(च) लक्षणम् ॥१२१॥

निःसान(च) वल(वृ)म्बको ध्यासतोऽप्या पायनायोः ।

बाधते सङ्गितोयोमो र्भ्यापेति निगद्ये ॥१२४॥

॥ इति न(गु)म्बको ॥१२२॥

अप्येति सति भूयोभो भेवा आनद्वसंभवाः ।

अनूभवाः स्वयं तेजः राजराजोपदेशाः ॥१२५॥

॥ इत्यवनद्वाहालक्षणम् ॥

अनूभवा यत्र पादाः स्फुरांति दारवसंभवे ।

तत्र पादाः प्रकृत्या व्यापकाश्चरुपकैः ॥१२६॥

विनिय यत्र मोक्षं स्यात् द्यावास्थाविनिमित्तो ।

सर्वितस्तत्र चिन्तो मुषंको रस्तचरुपकैः ॥१२७॥

प्रयो दोषानुपज्ञेय त्रिविधा भूदुः स्मृताः ।

अत्र स्मृः पितलाः^२ किंचित् केचिद्वातसमाध्याः ॥१२८॥

केचित् स्मृः श्लेष्मकास्तत्र विरता उत्तमाः स्मृताः ।

मध्यमा वातान्तास्तत्राग्या अधमाः श्लेष्मजातः ॥१२९॥

तत्र नीलभूजाताः पितला, बालकाः पुनः ।

भूवि स्वरुपस्यायं वे^३ संभूताः श्लेष्मकाः पुनः ॥१३०॥

उपतोयासायं साता रसविष्णावितितो ।

उत्तमास्तत्रवस्तत्र प्रसाला बाधकर्मणि ॥१३१॥

धिरः पुनः प्रकथो यः^४ सोपि नीलस्यः स्मृतः ।

तथा वाताहृती नीयो^५ चर्मण रहितस्तः ॥१३२॥

भेनोरप्यः^६ स्मृतस्तन्मोः प्रसालो बाधकर्मणि ।

उत्तरास्वभगो धरिभेवादीचिन्तितस्तः ॥

प्रसालस्तद्विषयसावप्रसालः स्मृतो मुषः ॥१३३॥

॥ इति काष्ठगुणोपयोगः^७ ॥

^१ G. युद्ध

^२ A. वं:

^३ G. omits two lines अत्र.....स्मृतः and takes up मध्यमा etc.

^४ G. यो मे

^५ G. omits चर्मण

^६ A. omits विष्ण

^७ G. omits विष्ण

^८ A. omits विष्ण

^९ A. ०^{१०}यो

चमं पाद्यातिशययोक्तं^१ वास्तव्य युक्तव्यने ।

द्विषास्तरय केऽप्युत्तुं तथा लघु(धर)^२ चर्मणि ॥१३४॥

वदन्ति यप्रनिर्माणं अरुक्वचनचर्मणः^३ ।

कुन्देकुचानिनिर्माणं^४ चमं स्तानुविद्यजितम् ॥१३५॥

रसालफलप्रत्ययं गीतस्तोतिसु^५ युक्तम् ।

एकराश्रुतिं^६ तोये वाद्यानन्ते मुमुम् ॥१३६॥

अशुक्लमक्षतं मेरुवह्निं निजं^७ नवम् ।

बहिष्पुमादिबिषलेवरहितं दोषवर्जितम् ॥

दालमेतद्विषयनादाशरत्नं चमं कौतितम् ॥१३७॥

॥ इति चर्मगुणोपयोगः^८ ॥

* विपुष्टं सपूरं रचनं मुषुं कर्तं सत्यम् ।

स्फुटप्रहारं मुमुम् विभवतमिति^९ सद्युष्मः ॥१३८॥

वद्याभिः संयुतं पत्तयालद्वाद्यं^{१०} बाद्यमुच्यते ।

अथर्वसंज्ञा एताः^{११} स्मृः तमं तत्राद्यथा वा ॥१३९॥

यतिगुणंस्वयानुसुम्भक्षरुचं^{१२} ।

न्यासपूर्वं तालपूर्वमभ्युपूर्वं लयादिभ्यः ॥१४०॥

तथा पाणिस्तमं धेति तद्विचित्र प्रदर्शने ।

पतेनेययाक्यताःन्यायोपरिचि साध्यः ॥१४१॥

यावद्विपूर्वकमतः प्रोक्तं तत्राद्युच्यते ।

गुल्लज्वलराश्रयं गीतस्याग्नेति परकृत्म् ॥१४२॥

तदक्षरतमं, तास्तमं तास्तानुं स्मृतम् ।

पट्टमोशादिक्लम्यत्र गीताङ्गानि च यत्तत्तम् ॥१४३॥

समन्वेति तदबोक्तं गीताङ्गसमवाद्युतः ।

गीतपट्टैः पाणिस्तैः सभं पाणिस्तमं मातम् ॥

बाधयन्ते गुणा, दोषाः विषयंस्तस्त एव हि ॥१४४॥

॥ इति बाद्यगुणोपयोगः^{१३} ॥

उत्तमो वाद्यः प्रोक्तो^{१४} गीतयानवपश्चितः ।

सञ्चयञ्चकर्मण्यज्ञातो हस्तकोषप्रहारादिम् ॥१४५॥

^१ G. omits अनुसार

^२ G. ०या

^३ G. confuses this portion as चर्मणि सभं यत्तानुविद्यजितम्

^४ G. omits तोये

^५ G. जं रं

^६ G. ०मे

^७ cf. S. R. VI 1207-19 for 138-52 in our text.

^८ G. त्पुणैः

^९ A. ०स्यात वाद्यं

^{१०} A. omits विष्णं

^{११} G. ०कता

